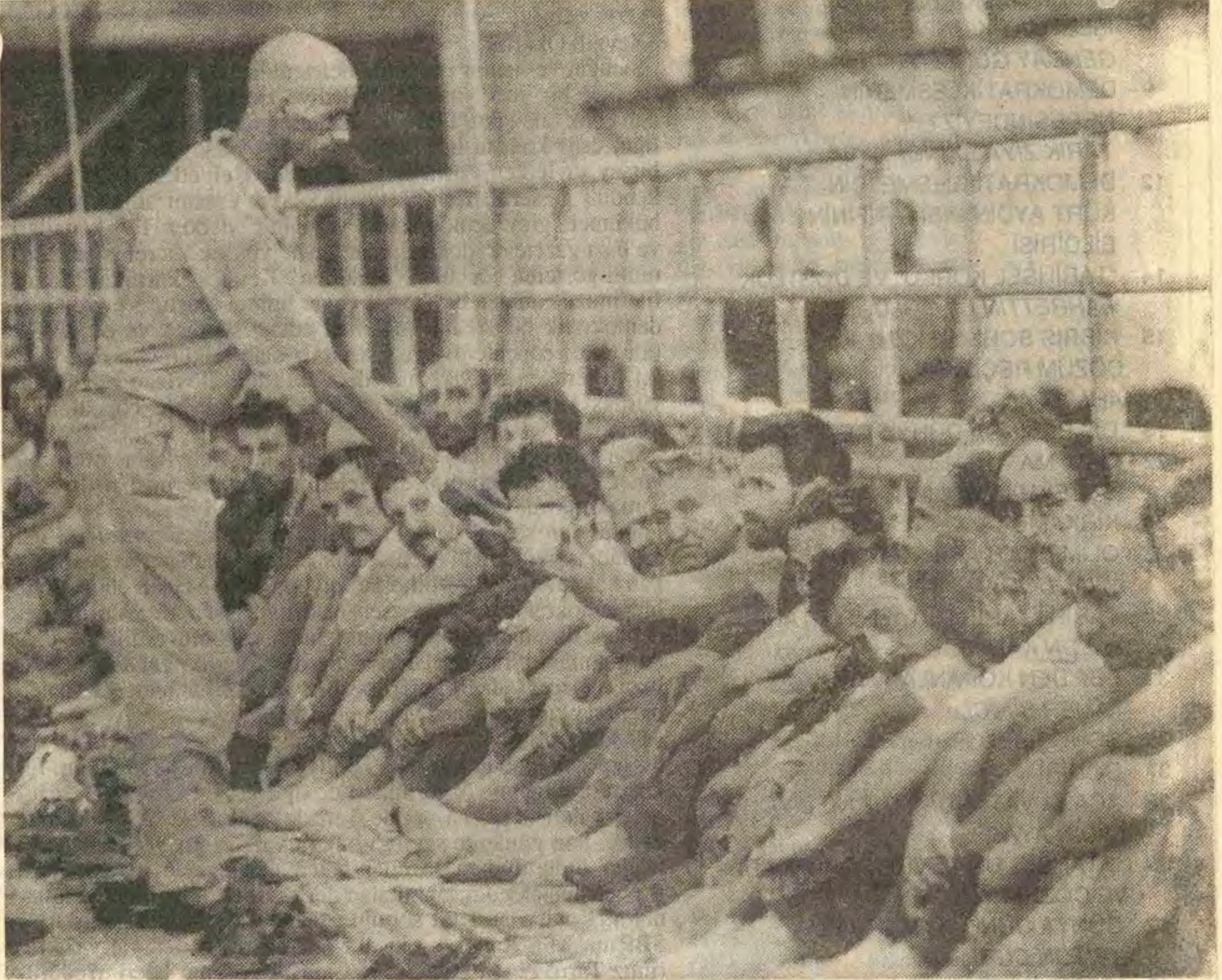
Birlik

AYLIK SİYASİ DERGİ ■ SAYI: 18 ■ TEMMUZ - AĞUSTOS 92 ■ 7500 TL (KDV DAHİL)

BOSNA HERSEK'TE KATLİAMA SON

İçindekiler

Birlik'ten Mektup

ÇÖPÇÜLERİN YENİLGİSİ VE TÜRKİYE'NİN GELECEĞİ

Sevgili Okurlar,

Sıcağın ve nemin insanlara nefes aldırmadığı büyük şehirlerimizde bir grev yaşadık. Belediye işçileri temizlik işlerinin daha çok öne çıktığı birçok hizmette greve gittiler. Anlaşmazlığın esas konusu ücretlerdi. Belediye birşey, sendika başka birşey söylerken, basın olayın üçüncü ve en etkili tarafı olarak kendini gösterdi. Kentliler daha olayın esasını anlayamamış, hükümet "grev demokrasinin gereğidir" derken TV. kanalları ve bazı gazeteler, doktorlardan bile "yüksek" ücret isteme cüretini gösteren çöpcüleri "yendiler." Kentler "kurtuldu", kentlilerimizde aniden bir "temiz çevre bilinci oluştu" ve grev gibi demokratik bir silahı "suistimal eden" sendika ve çöpcülere (alt tarafı çöpçülere) işin üst tarafı olan hükümetimizce grev iki ay ertelenerek iyi bir "ders" verildi. Böylece büyük bir yurttaş kitlemizin sağlığı çöplerden ve elbette çöpçülerden kurtarıldı.

Son yirmi-yirmibeş yıldır bir greve karşı böylesine etkili bir karşı kamuoyu görülmedi. Belediye hizmetlerini partili taşeronlara havale ederek sendikalı işçileri tasfiye etme hazırlığı içinde olan sosyal demokrat belediyeler, küçük sendikal hesaplara işçiyi kurban eden sendikacılar, hemen her sözü fos çıkan hükümet, özelleştirme şampiyonu TV ve basın elbirliğiyle bir demokratik hakkı, esasen haklılığı başka ve anlaşılır nedenlere dayanan kamuoyunun tepkisine gömüverdiler. Aslında gömülen biraz da Türkiye'nin demokratik, çağdaş ve işitlikçi geleceği değil mi? Meşhur sözdür, demek ki, halen bazıları okulsuz maarif yönetmeyi düşünüyorlar.

Sendikalı, grevli ve toplu sözleşmeli demokratik ve özgür bir gelecek umudu kimbilir Türkiye'de kaç nesile maloldu. Fikir ve örgütlenme özgürlükleri de öyle. 141-142 ve 163. maddeler kalktı denirken yerine Terörle Mücadele Yasası ikame edildi. Son günlerde sayıları onlara varan fikir yönetici gazeteciler öldürülürken savcılar halen düşünceyle uğraşıyorlar. Bu gelişmelerden nasibini alan dergimiz de ikinci kez yargılanıyor. Konu yine Kürt sorunu. Birlik'in Eylül 1991 sayısında SBP'nin Kürt Raporunu inceleyen yazıları nedeniyle yazarlarımız Tarık Ziya Ekinci, Oral Çalışlar ve Yazı İşleri Müdürümüz Atilla Aytemur İstanbul DGM savcılığınca suçlanıyorlar.

Umudumuz demokrasi ve özgürlük beklentisi içinde yeni nesillerin tükenmemesi.

Sevgi ve Dostlukla
BİRLİK

Birlik
Aylık Siyasi Dergi

Sahibi ve Sorumlu Yazışleri Müdürü: Atilla Aytemur **Yönetim Yeri:** İstiklâl Cad. 459/3 Karagözoğlu Ap. Beyoğlu-İst. **Tel:** 252 76 40-41 **Fax:** 252 76 42 **Dizgi:** Erdem Ticaret **Posta Çeki Hesabı:** A. Aytemur 666410 **Döviz ve Abone Hesabı:** A. Aytemur İş Bankası Cağaloğlu Şb. Hesap No: 138895 **Ofset Hazırlık:** Papürüs Basım Organizasyonu **Tel:** 527 03 99 **Baskı:** Başak Ofset Topkapı - İst.

ATİLLA AYTEMUR

BOSNA-HERSEK KATLİAMINI ÖNLEMİNİN YOLU YOK MU?

Yugoslavya parçalandı. Kırkbeş yıllık federatif cumhuriyet döneminde eşitler içinde daha eşit olan Sırbistan ve giderek adından daha fazla söz ettiren Sırp milliyetçiliği de bunu önleyemedi. Başlangıçta ABD ve bazı devletler bu gelişmeye karşıydılar.

Ancak, Sloven ve Hırvat bağımsızlık eğilimlerini Almanya gibi bazı avrupa devletleri de destekleyince Yugoslav Federasyonunun sonu göründü. Kısa bir çatışma sürecinin sonunda bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir dizi devlet'in tanındılar. Sırp milliyetçiliğinin bu cumhuriyetlerden toprak koparması, katliama varacak saldırılarda bulunması ve nihayet nazileri aratmayacak esir ve toplama kampları kurmaları kolay değildi. Diğer Avrupalı devletlerin böyle bir yönelime müsaade etmeyecekleri daha baştan belli olmuştu.

Bosna-Hersek Cumhuriyeti yoğun, sürekli ve giderek yaygınlık kazanan saldırılarıyla karşı karşıya kalınca gösterilen tepki ise çok farklı oldu. Uzunca bir süre dünya kamuoyuna bu saldırıların açık niteliği yansıtılmadı. Durum sessizlikle karşılanınca Sırp milleyetçiliği daha cesaretlendi. Çok sayıda Boşnak ve Hırvat katledildi. Kamplar insanlarla dolup taştı ve toprakların büyük bölümü işgal edilerek neredeyse Bosna-Hersek'in tamamı Sırbistan'a ilhak edilebilecek noktaya kadar gidildi.

Katliam bütün şiddetiyle sürüyor. Şu an BM, Avrupa ve ABD'nin öne çıkardıkları konu ise insanı yardımın asker korumasında kuşatma altındaki bölgelere ulaştırılması. Sırplar da yardım konvoyunun saldırıya uğramaksızın bölgeye ulaşacağına, filan söz veriyorlar. Körfez krizi sırasındaki kararlılık ve sürat akla gelince, şaşırmamak elde değil. Katledilen insanların sayısı, işgal edilen toprak parçasının büyüklüğü ve olayın bütün olarak aldığı dehşet verici niteliğe rağmen BM'nin ve "Yeni Dünya Düzeni"nin "insan hakları savunucusu" güç odaklarının neden bu olayda kayda değer bir adım atmamış oldukları birçok soruya yol açıyor.

BM neden "insani yardım" gibi sınırlı bir sorunla oyalanıyor?

ABD neden bir yandan Saratoga'yı Adriyatik'e gönderirken diğer yandan Bush "askerlerimizi riske atamayız," diyor?

AGİK Daimi Yüksek Memurlar Komitesi biraz daha oyalanıp Nato'yu mu devreye sokmak istiyor?

İki kutuplu dünya, birinin dağılması diğerinin durumunun ise tartışmalı olduğu tek kutuplu bir dünyaya doğru evrildi. "Yeni Dünya Düzeni" beklentisi de pek beklendiği gibi çıkmadı. Üstelik eski dünyada milliyetçi temelde çok sayıda kapışma odağı ortaya çıktı. İki kutuplu dönemin siyasal ve askeri stratejileri üzerine oluşmuş NATO gibi hagemonya araçlarına şimdi yeni roller aranıyor. Körfez krizinde bu konu gündeme girdi ama beklendiği ölçüde realize olamadı. Çevik Güç, ABD'nin güdümünde ve avrupanın kimi ülkelerinin desteğinde bölgesel bir tehdit olarak halen varlığını sürdürüyor. Irak'a bomba yağdırmalarına evrensel insanı değerleri gerekçe gösterenlerin aslında bölgesel "hayati çıkarları", Cevik Güç gibi "Yeni Dünya Düzeni"nin askeri mekanizmalarının rotasını belirlediği giderek daha fazla ortaya çıkıyor. Bu arada Bush'un seçim kampanyasını önde götürmek için Irak'a yeni bir hava saldırısı plânlaması ilginç değil mi?

NATO ya da BAB Bosna-Hersek sorununun çözümünü sağlayabilir mi? Şimdiye kadar katliama seyirci kalıp, etkin barışçı adımları oyalayan, sürüncemede bırakan ve BM nezdinde gelişebilecek enerjik barış girişimlerini bloke edenler esasen NATO ve BAB'ı yönlendirenlerdi. Bugün meseleyi salt "insani yardım" düzeyine indirenler de onlardır. Evet, elbette insanı yardım hemen oraya ulaşmalıdır. Ama her bu olayda "muhteşem" çifte standard örneği veren emperyalist odakların güdümündeki güçlerle bölgeye barış, istikrar ve adil ilişkilerin getirilmesi güçtür. Sırp milliyetçiliğini körükleyen Yugoslavya'nın parçalanmasını bizzat destekleyen ve meseleye yalnızca hegemonik çıkarları açısından bakanların eliyle sağlıklı ve kalıcı bir barışı kurmanın olanağı yoktur. NATO, onu oluşturan ülkelerin çoğunun bile tam olarak üzerinde söz sahibi olamadığı, faaliyetlerini denetleyemediği bir askeri hegemonya aracıdır. NATO eliyle barış bir hayaldir.

BM ise şimdiye kadar bu ve benzeri birçok sorunda gösterdiği performansla esasen beklenenı verememiştir. Bosna-Hersek krizi bu durumu iyice açığa çıkarmıştır. Ancak, daimi üyelerin, özellikle de ABD ve avrupalı büyük devletlerin sultasından kurtulması, diğer ülkelerin eşit ölçüde söz ve karar sahibi olduğu demokratik yapıya kavuşmasıyla daha olumlu bir işlev sahibi olabilir.

Sırp saldırısının durdurulması Yugoslavya'nın iç çelişmelerine taraf olmayan bazı avrupa ve güney ülkelerinin Bm nezdinde oluşturacakları bir barış gücünün enerjik girişimiyle önlenebilir. BM şemsiyesi altında, çerçevesi ve sınırı BM genel kurulunda çizilen aşamalı bir barış programı kararlılıkla devreye sokulabilir. Büyük devletlerin global hesaplarından uzak tutularak oluşturulacak böyle bir politika ateşkes, silahtan arınmış bölge, toplama kamplarının kapatılması, esirlerin iadesi, işgal edilen bölgelerin boşaltılması ve karşılıklı görüşmeler, vb. birbirini izleyen adımlar olabilir.

Evet silahlı güç kullanarak sınırların değiştirilmesine herkes karşı çıkmalıdır. Ama her yerde ve her zaman. Ülkelerin iç işlerine karışılmasın ama herkes için her zaman ve her yerde.

İnsan hakları her yerde! Kuveyt'te, Irak'ta, Türkiye'de ve Bosna-Hersek'te. ■

TEKTAŞ AĞAOĞLU

MUHATABIMIZ HÜKÜMET DEĞİLDİR

Bu koalisyon hükümetinin ömrü uzun olacağa benziyor. Mevcut koşullarda ömür kısaltıcı hiç birşey yapmıyor çünkü. Koşullara tam uyum sağladı. Kendini onlar kadar mutlak ve değişmez görüyor. "Alternatifimiz yok!" teranesi onun da artık dilinden düşmez oldu.

Aczin erdem kılığında ikrarı!

Beş yüz günün yarısı geçti, enflasyonda mevsimlik düşüşlerle oyalanmak ve herkesi de oyalar görünmekten başka ne yapılabilir? Bu da, bizatihi, "alternatifsiz" liğin ispatıdır! Aynısı o ünlü demokratikleşme programı için de geçerli. Yarım yamalak hazırlanmış "paket"lerin bir yarısı Meclise, öbür yarısı C.Başkanına takılınca geriye hükümetin "iyi niyet" ve "gayret"inden başka bir şey kalmıyor. "Bizim yapamadığımızı yapacak babayiğit varsa gelsin buyursun. Seçim öncesi dünyaları vaaddettik etmesine de, millet bu vaadlere müstahak değil miydi? Değildi diyenler boylarının ölçüsünü aldı. Bizimse vaadlerimiz bâkidir. Ne yapıyorsak bugün yapılabilecek olanın azamisidir. Yapmadıklarımızı yapabilecektik de yapmadık mı?"

Yapılabilenler düşüldükten sonra "yapılamayan"lar saymakla tükenecek gibi değil. 12 Eylül rejimi tüm hukuksal mevzuatı ve her durumda her an sökün edebilen uygulamalarıyla yerinde duruyor. Kılına dokunulmadı. "Kürt realitesi tanındı: nasıl tanındığına Nevruz olayları sırasında ve sonrasında bütün dünya tanık oldu. Şeffaflık vaadi vurdumduymazlığa çağrı yerine geçiyor. 12 Eylülcü C.Başkanı kendi ifadesiyle "sapasağlam" köşkünde oturuyor. YÖK'e dokunulamıyor; ünü boyundan aşkın başkanının borusu istifasından sonra da ötüyor. Eski dönemin yolsuzluk, hırsızlık dosyaları raflarda çürümeye ve yeni politik erkân ve yârânın ahlakını çürütmeye bırakılıyor. Kamu çalışanlarının sendikal haklarının tanınmasından Partiler Yasasındaki garabetlerin ayıklanmasına kadar her alanda yükselen acil talepler, sistemli bir biçimde, yürürlükteki "anayasal mevzuat" gerekçe gösterilerek geri çevriliyor. Mevzuatın değiştirilmesi için havanda laf dövmekten başka hiç bir şey yapılmıyor. Daha neleri saymalı ki?

Evet, nesnellik seçim vaadi, koalisyon protokolü, hükümet programı, şu bu tanımıyor. Kendi gereklerini dayatıyor. Bu hükümetin aczini ya da "Bugün olmadı, yarın yapalım"cı pişkinliğini Süleyman Demirel'in yeniden "Dün dündür, bugün bugündür"cü kesilmesiyle de, SHP Genel Başkanının karizma yoksunu iktidar tutkusuyla da açıklayamazsınız. Her ikisinin "iyi niyet"inden şüphe etmenin de bence gereği yok. Onlar da, bizler gibi, "tam demokratik" bir ülkede yaşamayı niçin istemesinler? Ne var ki onlar yönetiyor, biz yönetiliyoruz. Onlar Türkiye gibi bir ülkede kapitalist düzenin yöneticileri, bizler emekçileriyiz. Nesnellik onların iyi niyetini, bizlerinse âcil beklentilerimizi boşa çıkarıyor. Biz ölürken onlar bize, "Biraz daha ölme, sabret!" diyorlar. Bu işte bir münasebetsizlik var ama kusur kimde acaba? Onlara oy vermeseydik?.. Kime verecektik?

Burjuva politikacıların iyi niyetlerinin somut içeriğini kapitalist çıkarların özü ve belli somut koşullardaki belirlenişi belirler. Türkiye kapitalizminin bugünkü varlık koşullarında bu hükümetin iki yüz elli günde yaptıklarından ve bundan sonra ömrü vefa ettiği sürece yapacaklarından (diş kovuğunu anca dolduran Batıya göstermelik işler olduğunu göreceğiz) fazlasını beklemek boşuna umutlanmaktır. ILO standardları konusunda Türkiye'nin yıllardır alnına sürülü duran ayıp seçimden bu yana on ay geçtiği halde hâlâ silenememişse, bunun nedeni Türkiye kapitalizminin yapısal özelliklerinde aranmalıdır. "Bu sorunu çözecek babayiğit varsa, gelsin buyursun!" diyene ne diyeceksiniz? Sınıf mücadelesi, zemininde varolagelen ve değişen dünyanın ölümcül rekabet koşullarında giderek müzminleşen sorunları "iyi niyet" vesaire ile çözümezsiniz.

Hal böyleyken bu hükümetin başka vaadleri gibi demokrasi vaadini de tutmadığını söyleyip durmak tipik politikacı ve gazeteci söylemi ötesinde abesle iştigal etmek oluyor. Hükümet vaadinden dönmüş değil. O vaadin yüklemini yanlış anlayanlar, abartanlar, kendi özlemlerini gerçeklikle ve ihtimaliyatla karıştırarak büyük umutlara kapılanlar hata ettiler. Demirel'in demokrasi vaadleri Tansu Çiller hanımın "iki anahtar" vaadinden pek de farklı

değildi. Bir temel ihtiyacı tespitten öteye gitmiyordu. Eski Demirel böylesi bir tespitten fellik fellik kaçardı. Şimdi kaçmıyor. Fena mı? O ihtiyacı karşılamakta işi ağırdan alıyor diye niçin vaadinden dönmüş olsun ki? Ya da biz niçin yine "eskisinin tıpkısı, hiç değişmemiş" bir Demirel'le karşı karşıya olalım ki? Kendinizi dünkü değil bugünkü Demirel'in yerine koyun da söyleyin: Grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkı benim memurumun vazgeçilemez demokratik hakkıdır; lâkin ekonominin bugünkü halinde o hakkın tanınması ne kadar gecikirse kârdır der misiniz, demez misiniz?

Onun gibi, hemen her Allahın günü gazetecilerin gözünün içine baka baka "Ülkede bugün demokrasiyle, özgürlükle bağdaşmaz yasalar yüzünden mağdur olan insanlarımız var. bu yasaları değiştireceğiz. Ama onları değiştirinceye kadar uygulamak zorundayız," diyerek seçimden bu yana on ay geçiren SHP Genel Başkanının da sözü, niyeti baki. Öyle olduğu için de, yalan söylediğini her haliyle belli ederek, habire yalan söylüyor.

"Enflasyonu düşüremiyoruz. Gelir dağılımını düzeltemiyoruz. Vergi adaletini sağlıyamıyoruz. Bari demokrasi verelim!"le olmuyor. Herşeyin sıra-sını, zamanını gözetmek gerekiyor. Bütün sorun burada: sırayı, zamanı tayin eden ne?

Devlette ve toplumda, Parlamentoda, giderek koalisyon partileri içinde "güç dengeleri" denilebilir. (Dünyayı ve NATO'yu da unutmadan, elbette.) Ne ki yapılacakların sırası ve zamanı gibi fiili içeriğini de yine o güç dengeleri tayin ediyor. Örnekse: "Kürt kimliğinin tanınması" ve onu izleyen gelişmeler. Ya da "Demokratikleşme paketi" diye ortaya çıkarılan metin. Bu demektir ki siz bu hükümetin sözcülerine vaadlerini tukmadıklarını söylemekle derdinizi anlatamazsınız. Onlar ne vaad etti, siz ne anladınız? Bir vaadin tutulup tutulmadığını beklentinin "makuliyet" ölçüsü tayin eder. Yönetenlerle yönetilenler arasında bu noktada her zaman ihtilaf çıkması kaçınılmazdır. "Güç dengeleri"nin ard zemini-ihtilafın gerçek çözüm zemini- sınıf mücadelesidir.

Burda önemli nokta şu: baştaki koalisyon mevcut, fiili güç dengelerinin "tutsağı" değil, doğrudan bileşenidir. Zaten uzun süren muhalefet yılları boyunca o dengeleri milim şaşmadan gözeterekten ve oluşmalarına katkılarını esirgemeyerekten sonunda hükümet olabilmiştir. Bugün de o dengelerin sürmesinden doğan sonuçların-"ölü ele geçirme"ler, vergi adaletsizliği, işçi haklarının tanınmasında gecikme, "insanlarımızı mağdur eden anti-demokratik yasalar"ın yerinde kalıp uygulanması vb. vb.- sorumluluğuna ve suçuna ortaktır. SHP Genel Başkanı 12 Eylül anayasasına ve sair yasal mevzuatına şiddetle karşı değil mi? Demokratik yeni bir anayasamız olmasını içtenlikle istemiyor mu? Bana sorarsanız istiyor. Ama şimdikilerle de pekâlâ idare ediyor işte! O yüzden de, "insanlarımızı mağdur eden" mevzuatın yerinde kalmasında doğrudan taraf oluyor. SHP Genel Başkanı sözgelimi Olağanüstü Halin ve Çekiç Gücün kalkmasından da yana ama kalkmamalarında taraf. Çünkü, kendi deyişiyle, "Biz iktidarız!"

Evet, onlar iktidar. Bizse halkız. Bunu hiç unutmamamız gerekiyor. Çünkü unuttuğumuz zaman nasıl bir dünyada ve ne biçim bir düzende yaşadığımızı da unutuyoruz ve bizden olmayanlardan bizim işimizi görmelerini bekler hale geliyoruz. O da büsbütün umutsuzlanıp çıkmaz yollara sapmaktan iyidir ama, böyle her bile bile lâdesin ardından hayıflanmayla, yakınmayla ya da sövüp saymayla da bir ömür tüketilmez ki!

Sosyalistlerin işi, işlevi—tek tek kişiler için de, örgütlü hareketler için de— her başa geçen hükümetin başarısına ölçü biçmek ya da doğrularını övmek, eksiklerini göstermek, yanlışlarını eleştirmek, beklentiler boşa çıkınca öfke kusmak değildir. İşlevimizi o kerteye indirgemekle onların alternatifsizlik iddialarını doğrulamış, onları çözüm mercii saymış oluruz; dolayısıyla, sorunların çözüm ufkunu daraltırız. Ayağı yurt ve dünya gerçeklerine basan kendi toplum projemizi geliştirip yetkinleştirerek güncel somut önerilere dönüştürmekle yükümlüyüz. Örnekse: görevimiz şimdiki koalisyonun "demokratikleşme" programını sürüncemede bırakmasını ya da eksik getirmesini, vb. **eleştirmek** değildir. Öyle bir eleştiri ancak **bizim** demokratikleşme programımızın topluma sunulmasında ve savunulmasında bir mehaz olarak gerekli ve geçerlidir. Muhatabımız hükümetler değil, emekçi kitlelerdir. İşimiz birilerine akıl öğretmek, yol göstermek, dünyayı tanıtmak, lobicilik değil, kendi özgün projemizin ardına kitlesel politik güç yığmaya çalışmaktır. Ve, bunun tüm gereklerini, politik gerçeklerin kitlelere açıklanmasından yerelde ve ülke çapında yaygın örgütlenmeye, önümüzdeki ilk genel seçime mutlaka katılmaya, politikada ve toplum hayatında sosyalistlerin sesini ve sözünü duyurmaya kadar her biçimde yerine getirmeye koyulmaktır. ■

GENCAY GÜRSOY

ÖZERK - DEMOKRATİK VE İŞLETMATİK ÜNİVERSİTE

Üniversite sorunu ile ilgili gelişmelerin içinde yaşayanların artık yavaş yavaş kavramaya başladıkları bir gerçek var: Toplumda "özerk ve demokratik üniversite" diye özel bir duyarlık alanı yok.

Gerçi, "köylüler muhtarlarını seçiyor da üniversite öğretim üyeleri neden rektörlerini seçmesinler?" gibi fazlaca vulgarize edilmiş bir özerklik anlayışı, başlangıçta kamu oyunda belli bir destek bulduysa da, tartışmalar uzayıp gittikçe bu sınırlı destek de eriyip gitti. Bu düzeydeki bir demokratikleşme talebi bile her yıl üniversite kapılarından geri dönen yüzbinlerce öğrencinin yol açtığı toplumsal sorunların gölgesinde kalmaktan kurtulamadı. Bu arada YÖK yöneticileri de, toplumsal önyargıları ustalıkla kullanarak "özerk ve demokratik üniversite" tezine sahip çıkanları, öğrenci kontenjanlarının artırılmasını ve yeni üniversitelerin açılmasını istemeyen, toplumsal denetimden kaçan, akılları bir karış havada serüvenciler gibi göstermeyi belli bir oranda başardılar.

Demokratik ve özerk üniversite konusunda uğraş verenlerin içe dönük çalışmaları ise, onca emeğe, çabaya, özveriye ve "yine solculuk yapıyorlar" demesinler diye, gereğinden fazla gösterdikleri özene karşın, beklenen ürünü vermedi. Eski TÜMAS ve TÜMÖD (*) çağrışımlarından dikkatle kaçınarak kurulan yeni öğretim üyeleri dernekleri, 12 Eylül öncesi potansiyelin üstüne pek çıkamadılar. Böylece demokratikleşme konusunda üniversite içinde de, harekete geçmeye hazır bir duyarlılığın yeteri kadar bulunmadığı görüldü.

Oysa 12 Eylül'ün çiğneyip geçtiği kurumların arasında, sayısal anlamda olmasa bile mânen en ağır kayıplara uğrayanların, kişiliği en küçültücü şekilde hırpalananların başında üniversite geliyordu. Yönetim kadroları 12 Eylül dönemine karşı eşsiz bir "sadakat ve itaat" örneği sergilemiş olmasına karşın, iyi kötü bir başkaldırı geleneği olan bu kurumun, hiç olmazsa bu dönemin kapanmasından sonra bir silkiniş göstermesi, biraz kendine çeki düzen vermesi beklenirdi.

Son 6 ay içinde olup bitenlerden anlaşılan o ki, üniversite öğretim üyelerinin büyük çoğunluğu için böyle bir manevi arınma gereksinimi de yok.

Koalisyon protokolünde ve hükümet programındaki teminatlara karşın, Hükümetin Anayasa'nın izin verdiği ölçüler içinde YÖK'ü olabileceği kadar etkisiz hale getirmek, öğretim üyelerinin kendi yöneticilerinin belirlenmesine bir oranda katılmalarını sağlamak, yetkileri kişilerden alıp yeniden kurullara devretmek gibi demokratikleşme girişimlerini kararlılıkla ele almamasında biraz da üniversite kamuoyunun gösterdiği bu küntlüğün rolü vardır sanırım. Gerçekten de üniversitenin böyle bu talebi yoksa, bu hükümetten "demokratik üniversite" programına sahip çıkmasını bekleyemeyiz.

"Rektör seçimleri" ile ilgili son gelişmeleri yakından izleyenler, sanırım bu saptamanın büyük oranda doğru olduğunu kabul edeceklerdir. Anayasa değişikliği gerçekleşinceye kadar, hiç olmazsa rektörlerin belirlenmesinde YÖK'ün devre dışı kalmasını sağlayan yasa taslağının, bir grup DYP milletvekilinin marifeti ile meclisten deforme edilerek çıkmasının, dernekler çevresinde kümeleşmiş birkaç yüz öğretim üyesi dışında yaygın bir tepkiye yol açmaması bile, bu saptamayı haklı çıkarmaya yeter.

Kuşkusuz, araştırma görevlileri ve öğrenciler bu seçim oyununun büsbütün dışında kaldıkları için, onların tavırlarını belli edecek somut bir göstergeye sahip değiliz. Ancak onların da öğretim üyelerinden çok farklı bir durumda olduklarını söylemek güç. Hatta 12 Eylül dönemi üniversite atmosferi içinde yetiştikleri için bu kesimin daha da tepkisiz olduğunu düşünebiliriz. Üniversite kamuoyundaki bu duyarsızlığı bir oranda, 12 Eylül ile başlayan uzun baskı döneminin yol açtığı yıpranmalara bağlayabiliriz. Gerçekten de öğretim üyeleri, bir araya gelme, tartışma, ortak tavırlar alma ve tepkiler oluşturma gibi alışkanlıkları ve refleksleri büyük ölçüde yitirdiler. Ama bana öyle geliyor ki, asıl etkili olan, üniversitelerin YÖK döneminde, hazırlıksız, plansız ve programsız bir şekilde içine itildiği daha büyük boyutlu yapısal bir değişim sürecidir. Kes-

(*) 12 Eylül Öncesi dönemdeki asistan ve öğretim üyesi dernekleri

tirme ifadesi ile bu süreç klasik devlet üniversitelerinden özel üniversitelere geçiş sürecidir. Ancak henüz özel üniversitenin yasal çerçevesi kurumsal temeli ve geleneği ortada olmadığı için, şimdiki halde yaşanan, klasik üniversitelerin yavaş yavaş çöküşüdür.

Demokrasi, özerklik, bilim özgürlüğü, akademik bağımsızlık ve dokunulmazlık gibi değerler zaman içinde birer birer eriyip gideceği benzer. Yeni dönemin prim yapan değerlerinin başında ise şimdilik, endüstri ile işbirliği yapma, finans kaynakları yaratma, ne yolla olursa olsun etkinlik sağlama ve iş kotarma becerileri geliyor.

YÖK'e göre zamanımızın üniversite modeli modern bir işletme olmalıdır. **Klasik üniversiteler kuşkusuz eski hantal yapıları ile bu çağın gelişme hızına ayak uyduramazdı. Ancak YÖK onlara ne kendi gelişme dinamiklerine kavuşabilecek bir ortam hazırladı ne de bürokratik engelleri ortadan kaldırarak rasyonelleşmelerini sağladı. Aksine YÖK klasik üniversiteleri eskisinden çok daha ağır bir bürokrasi ve merkezi hiyerarşi kıskacı içine alarak solunum yollarını tıkadı.** Finans ve kadro olanaklarını alabildiğine kesti. Üstelik çok özel ayrıcalıklara sahip Bilkent dışında hiç bir özel üniversite kurumu ortada yokken.

Bu sürecin ayrıntılarına girmeye bu yazının çerçevesi elverişli değil. **Kısaca olup bitenin özeti şudur: Devlet tıpkı KİT'ler gibi yüzlerce yıllık geçmişi olan klasik üniversiteleri de elden çıkarmaya çalışıyor. Bu yükleri artık taşımak istemiyor. Şimdilik devir işi Vakıflar aracılığıyla yürüyor. İlerde ünlü zenginlerimizin eşleri, köşk ya da Boğaz Yalısı ister gibi şân olsun diye kocalarından üniversite isterlerse hiç şaşmamak gerek. Yakın zamanda Bursa'da bir Çağlar Üniversitesi, Adana'da Sabancı Üniversitesinin ilim ve irfan pazarlamaya başlayacağından kuşku duymuyorum.** Şimdi itiraf etmek gerek ki bu gelişme sadece bize özgü değil Avrupayı uzun süre etkisi altına alan "Thatcher'izm" rüzgârının birçok klasik üniversitenin musluklarına kör tıpalar taktırdığını biliyoruz. Ama hiç bir yerde bu iş bizdeki gibi "kör kör parmağım gözüne" yapılmıyor. Hiç bir yerde öğretim üyeleri çalıştıkları kurumun gereksinmelerini karşılamak için iş adamlarının kapılarında boyun büküp bağış toplamak zorunda kalmıyorlar.

Bizde nicedir başarılı bilimci yada bilim kurumu yönetici denince akla herşeyden önce "Liones'ler", "Rottaryenler", gibi hayır (!) kurumlarında çalışan "gönlü gani" hanımlarla, ünlü ses sanatçılarıyla, ve gazinocu mafya babalarıyla içli dışlı olmuş, magazin sayfalarında boy gösteren "hoca" tipi gelir. Çünkü çalıştıkları kurumları iyi kötü geliştirebilen bunlardır. Böylece yetenekleriniz yoksa ağzınızla kuş tutsanız birşey yapamazsınız. Çoğu zaman üniversite yönetimine yaptığınız talepler, -para kazanın alın- yanıtıyla karşılaşır. Ya bağış toplayacaksınız, ya para kazanacaksınız. Bu yüzden özellikle pahalı teknolojiye gereksinim duyan Tıp Fakülteleri teknik donanım bakımından hızla geriliyor. Kuşkusuz bu gerileme bilgi birikimine ve üretimine de yansıyor. Ayakta kalabilmek için para kazanabilen işletme haline gelmek zorunda bırakılan bu kurumlar, ister istemez bu dönüşümün bedelini sağlık alanında devlet kurumlarına muhtaç olan orta-alt gelir grubundaki insanların sırtına yüklüyor.

Son zamanlarda kamu oyuna da yansıyan Sosyal Sigortalar Kurumunun ekonomik krizi Üniversite hastanelerini daha da büyük bir çıkmaza sürüklüyor. Çünkü SSK milyarları bulan borçlarını ödeyemiyor ve Tıp Fakültelerinin muslukları daha da kısılıyor.

Bu yüzdendir ki geçen ay yapılan göstermelik rektör seçimlerinde adaylardan birçoğu kendileri için bastırdıkları tanıtma broşürlerinde, yukarıda sözünü ettiğim işletmecilik yeteneklerini ön plana çıkarmaya çalışıyordu. Bunlardan biri ölçüyü iyice kaçırıp; rektör seçilince üniversitesine bir benzin istasyonu açacağını evlere kalorifer yakıtı satan bir servis kuracağını ve galeria tipi büyük bir mağaza işleteceğini yazıyordu.

Öteki fakültelerde de durum pek farklı değil. Daha geçenlerde, Japon tarihi konusunda çalışan bir öğretim üyesi arkadaş bölümünün kırtasiye gereksiniminin karşılanması için yaptığı başvuruya "para kazan al" yanıtının verildiğini anlatıyor ve Japon tarihi uzmanlığı ile Türkiye'de nasıl para kazanabileceğini kara kara düşünüyordu.

Şimdi böyle bir ortam içinde çırpınıp duran öğretim üyelerinin "özerk ve demokratik" üniversite konusunda duyarlık göstermesini bekleyebilir miyiz

bilmiyorum.

Bunların büyük çoğunluğunun giderek artan geçim sıkıntısı içinde yaşayan, yabancı kaynaklı bir tek kitap için bazan maaşının yarısını ödemek zorunda kalan, özel kazancı yoksa, bir uluslararası kongreye katılmak için aç kalmayı göze alması gereken insanlar olduğunu da akılda tutmak gerekiyor.

Hükümet bu durumu çok iyi biliyor ve Üniversite sorununun birkaç yasa maddesini değiştirmekle çözülemeyeceğini çok iyi farkediyor. Başından beri verdiği bütün sözlere karşın bu konuyu hep askıya almasının önde gelen nedeni, üniversite sorununu ele alış üslubu bakımından kendisini bizlerden çok YÖK'e yakın hissetmesidir. Bunda hayıflanacak bir şey yok.

Başbakanın Rektörlerle görüşmesi ardından Başbakanlık tarafından kitap haline getirilip yayınlanan raporda YÖK "Çağdaş Üniversiteyi bakın nasıl tanımlıyordu: Üniversitelerimiz sahip olması gereken akademik hürriyet ortamı ile topluma karşı sorumluluğunu bağdaştırma mekanizması Kıta Avrupası ülkelerinde iki başlı yönetimin doğmasına sebeb olmuştur. Günümüzün çağdaş üniversiteleri, sadece eğitim-öğretim yapan, bilgi üreten, ürettiği bilgileri nakleden, araştırmalarda bulunan kurumlar olmaktan çıkarmış, **faaliyet alanlarını kendi mensuplarının değer yargılarına göre tespit etmekten ziyade, faaliyetlerinin türlerini ve alanlarını toplumun ihtiyaç ve beklentileri ile kaynaklara göre tespit eden kurumlar haline gelmişlerdir. (Üniversite), sahip olduğu her türlü fizik imkân, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insan gücünü müteşebbiş bir zihniyetle değerlendirerek ek mali kaynak yaratan gelişmiş ve modern işletmecilik teknikleriyle yönetilen, fevkalade karmaşık yapıya sahip bir kurumdur. Özel üniversiteler, çağdaş üniversitelerin bir parçasıdır.**

Siz Demirel olsanız, çalışmalarını "kendi mensuplarının değer yargılarına göre "değil de" toplumun ihtiyaç ve beklentilerine" göre düzenleyen, bilimsel kurumları "müteşebbis bir zihniyetle değerlendirerek ek mali kaynak yaratan" üniversite modeli dururken "özerklik ve demokrasi" serüvencilerinin yanında yer alır mısınız?

Burada YÖK'ün raporunda sözü edilen "toplumun ihtiyaç ve beklentileri"nin gerçek anlamı "endüstrinin ve iş çevrelerinin ihtiyaç ve beklentileri" olduğunu da unutmamak gerekir.

Şimdi itiraf etmek zorundayız ki şu ya da bu nedenle YÖK'e karşı olanların birçoğunun üniversitelerin geleceği konusundaki model tasarıları YÖK'den pek farklı değil. Çünkü YÖK'ün modeli üçbeş aklıevvelin uydurdukları bir model değil, gerçekten de dünyayı bir uçtan bir uca egemenliği altına almış olan -piyasa ideolojisinin- giderek yaygınlaşan üniversite modelidir. Bu model Batı ülkelerinde mutlaka kaba, baskıcı, antidemokratik, hiyerarşik yöntemleri gerekli kılmıyor. Ama hiç kuşkusuz Batıda da rasyonel işletmecilik mantığı yavaş yavaş klasik üniversitelerin seçkinci moral değerlerini kemiriyor. Böyle **işletme-üniversite** modellerinde yöneticiler gerçekten seçimle mi gelmelidir. Doğramacı'nın söylediklerinin tersine Batı'da hâlâ çoğu üniversitede yöneticiler için bir tür seçim ya da yoklama vardır. Ama bizim anladığımız anlamda, örneğin böyle bir üniversite modeline karşı olanların da aday olabilecekleri bir seçimin modern işletmeciliğin mantığına uyacağını ben sanmıyorum. Modern bir işletmenin çalışanları yani öğretim üyeleri elbette faaliyetlerini kendi değer yargılarına göre" düzenleyemezler. Tıpkı barışsever nice Amerikan fizikçisinin ünlü üniversitelerde Pentagonun savaş endüstrisi projeleri için faaliyet göstermeleri gibi.

Bizde böyle bir modelin nasıl bir üniversite ortamı doğuracağının ipuçlarını ise, yukarıda sözünü ettiğimiz, benzin istasyonu açmayı tasarlayan rektör adayının tanıtım broşüründen yakalayabiliriz. Denk gelseydi çok daha kârlı öneriler geliştiren rektör adayları da çıkabilirdi: Örneğin cinsellikle uğraşan psikiyatri servislerinde birer 900 telefon servisi, fizyo terapi ve hidroklimatolojiye birer Tayland usulü masajlı sauna. Şimdi yeni dünya düzeni maraklısı arkadaşlar böyle özerk, demokratik ve işletmatik üniversitelerde daha ne tür işler çevirebileceğini düşünedursunlar.

Ben içmeye gidiyorum. ■

TARIK ZİYA EKİNCİ

DEMOKRATİKLEŞMENİN NERESİNDEYİZ?

Türkiye bugün demokratikleşme hareketinin bunalımlı bir dönemini yaşamaktadır. Demokrasi açısından ciddi hiçbir adım atılmadığı halde, Türkiye kamuoyu demokrasi ve insan hakları konusunda büyük bir söylem bombardımanı altındadır. Başta radyo ve TV olmak üzere, yazılı basın da dahil tüm kitle iletişim araçları, DYP-SHP ortak hükümetinin demokrasi ve insan haklarına ilişkin içtenliksiz söylemlerini yayarak Türkiye kamuoyunu teslimiyetçi bir beklenti içine sokmuşlardır. Toplum bütün umudunu iktidara bağlıyarak her türlü adaletsizliğe karşı duyarsız ve tepkisiz bir konuma getirilmiştir.

Aynı kampanya dış dünyada da sürdürülmektedir. Türkiye'nin demokrasinin ve insan haklarının bir kalesi haline gelme sürecine girdiği ve bu süreçte büyük yol aldığı izlenimi yaratılmak istenmektedir. Ne var ki, dünya kamuoyu ardı arkası kesilmeyen insan hakları ihlalleri karşısında henüz tümüyle inandırılamamış ve etkisizleştirileme-miştir.

DYP-SHP'nin 7 aylık ortak iktidarında devlette odaklanmış kimi cinayet şebekelerinin öncülük ettiği 100'den fazla "faili meçhul" cinayet işlenmiştir. Birçok kez silahsız saldırısız göstericiler üzerine ateş açılmış, son Nevroz olaylarında olduğu gibi yüzlerce masum insan katledilmiştir.

Büyük şehirlerde güpegündüz kanunsuz infazlar yapılmaktadır.

Güneydoğu'da köyler boşaltılmakta, insanlar baskı ile göçe zorlanmaktadır. Mecburi İskan, kanunsuz olarak, yeniden hortlatılmıştır.

Hala kitaplar toplatılmakta, gazeteler yasaklanmakta ve düşüncelerinden dolayı insanlar yargılanarak ağır hükümler giymektedirler.

Milletvekillerinin bile gezi özgürlüğü yasaklanmakta, örgütlenme ve propaganda çalışmaları engellenebilmektedir.

Siyasal iktidar Kürt sorununun çözümünde tek geçerli yol olarak şiddeti seçmiştir. Şiddet yolu ile bölgeyi insansızlaştırarak çözüm sağlayacağına inanmaktadır.

Militarizm alabildiğine güçlendirilmiştir. Demokratik yaşam militarizmin tehdidi altındadır.

Ekonomik durgunluk, işsizlik ve enflasyon bütün şiddetiyle devam etmektedir. Ekonomik bunalımın yükü işçi ve memurlar başta olmak üzre tüm çalışanların sırtına yıkılmıştır. Yaşam sıkıntısı geniş halk yığınları için dayanılmaz boyutlara ulaşmıştır.

Soydaşlık adı altında yeni bir ırkçılık politikası geliştirilmiştir. Soydaş olmak vatandaş olmaktan çok daha iyi bir konum olmuştur. Hükümet Kıbrıs'ta, Kafkasya'da, Bosna-Hersek'te, Orta Asya Cumhuriyetlerinde ve Kuzey Irak'ta soydaş haklarını savunma gerekçesiyle ırkçı ve saldırgan bir dış politika izlemektedir. Toplum bir savaş psikozuna sokulmuştur. Kafkasya'da, Bosna-Hersek'te ve Kuzey Irak'ta yapılacak bir askeri müdahale için kamuoyu hazırdır.

Irkçılık, militarizm ve saldırgan dış politika, Kürtlere yönelik şiddet politikasını kurumlaştırmak ve ekonomik zorluklardan gelen tepkileri saptırmak için sürekli bir devlet politikası haline getirilmiştir.

İşin acı yanı, başta ANAP olmak üzere, tüm muhalefet partilerinin de "ortak milli menfaatleri savunma" gerekçesi ile bu şöven, saldırgan ve baskıcı politikalara destek vermeleridir. Başbakan Demirel sahte demokrasi söylemleriyle birlikte, milli menfaatlerin korunması ve desteklenmesi teraneleriyle muhalefeti de arkasına almayı başarmıştır. Ne 12 Eylül döneminde, ne de onu izleyen ANAP ikdidarlarında Kürtlere yönelik şiddet uygulamaları bugünkü boyutlarda olmamış ve bugünkü kadar Kürt kanı akıtılmamıştır.

Oysa, günümüzde barış, özgürlük, eşitlik, adalet ve dayanışma beklentesi dünya halklarının vazgeçilmez bir özlemi haline gelmiştir. Kutuplaşmanın son bulduğu, nükleer tehlikenin gerilediği ve yumuşama politikasının güç kazandığı bugünkü dünyada bölgesel ihtilafların da barışçı yoldan çözülmesi olanakları artmıştır.

Türkiye Balkanlar'da, Ortadoğu'da ve Kafkasya'da uç veren bölgesel ihtilafların orta yerindedir. Bu ihtilaflarda taraf tutarak ırkçı ve saldırgan politikalar yerine, genel eğilim doğrultusunda, barıştan yana bir politika izleyebilse hem bölge barışına, hem de dünya barışına önemli katkılar sağlayabilir.

Böyle bir amaca ulaşmak için Türkiye'ye barış karşıtı saldırgan bir devlet görünümü veren geleneksel dış politika yaklaşımları derhal terk edilmelidir. Ve Türkiye taraf olduğu ihtilafların barışçı yoldan süratle çözülmesi için içtenlikli bir çaba harcamalıdır.

Türkiye'nin barışçı bir görünüm kazanması için dış politika yönelimlerinde güven verici köklü değişiklikler yaparak, taraf olduğu aşağıdaki sorunları ivedilikle çözmesi gerekir.

1. KIBRIS SORUNU

Kıbrıs sorunu 18 yıldan beri Türkiye'nin dış politikasını ipotek altında tutan, manevra alanını büyük ölçüde daraltan, komşu ülkelerle ilişkilerde güven-sizlik yaratan süregen bir sorun haline gelmiştir. Bölge barışını tehdit ettiği gibi, dünya barışını da baskı altında tutan uluslararası bir gerginlik odağıdır.

Türkiye, dış dünya ile ilişkilerini düzelterek, dünya uluslar ailesinin güvenilir ve saygın bir üyesi konumuna gelebil-

mek için, Kıbrıs sorununun adaletli bir çözüme kavuşmasını sağlamak zorundadır.

1974 müdahalesiyle Türkiye bağımsız Kıbrıs devletinin toprak bütünlüğünü ihlal etmiştir. Onbinlerce Rum kökenli Kıbrıslıyı yerinden ederek göçe zorlamış ve ada sathında dağınık bulunan Türkleri de kuzey bölgesine toplayarak fiili bir bölünmeye neden olmuştur.

Bugünkü aşamada Kıbrıs sorununun üç boyutu vardır. Bulunacak çözüm üç konuya birden yanıt getirecek nitelik ve kapsamda olmalıdır. Aksi halde ortaya atılacak çözümler yeni sorunlar yaratarak durumu daha da zorlaştıracaktır.

I- Kıbrıs sorunu bağımsız bir devletin toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması sorunudur.

II- Kıbrıs sorunu aynı zamanda Kıbrıslı Rumların eski topraklarına özgürce dönebilmeleri sorunudur.

III- Keza Kıbrıs sorunu Kıbrıslı Türklerin de kendi vatandaşlarında her türlü güvenceye sahip olarak özgürce yaşayabilmeleri sorunudur.

Kıbrıs'ta sürekli barışı sağlayacak ve sorunun üç boyutuna da yanıt getirecek tek bir çözüm yolu vardır: Bu da Kıbrıs'ın askerden ve üslerden arındırılarak, toprak bütünlüğü uluslararası güvenceye bağlamış, iki toplumlu, bağımsız ve federatif bir devlet statüsüne kavuşturulması ile gerçekleştirebilecek bir çözümdür.

2. KUZEY IRAK SORUNU

Kuzey Irak Kürtleri, Irak devletinin kurulduğu tarihten bu yana gelmiş geçmiş yönetimlerin baskı ve zulmü altında yaşamışlardır. Pek çok kez, kimyasal silahlar da dahil, çeşitli kitle kıyım araçları kullanılarak toplu kıyım ve sürgünlere hedef olmuş bu mazlum halk son iki yıldır uluslararası bir güvenceye kavuşmuş, üç aydan beri de otonom yönetimini oluşturarak görece de olsa özgür bir ortama girmiştir. Bu görece özgürlüğe karşın Irak Kürtleri hala, uluslararası ambargoya ek olarak, Irak yönetiminin uyguladığı insanlık dışı ambargonun yarattığı açlık ve sefaletin dayanılmaz acısını çekmektedirler.

Irak kürtleri ağır ekonomik koşullar altında toparlama ve örgütlenme çabası içindedirler. Kürt liderler bağımsızlık ilan etmeyeceklerı konusunda sık, sık açıklamalar yapmakta güvenceler vermektedirler. Buna karşın Türkiye güvenliğinin tehdit altında olduğu savı ile Irak Kürtlerine tehditler yönelterek, Türkiye kamuoyunu olası bir istilaya hazırlarken, tüm dünyayı da bağımsız bir Kürt devleti düşüncesine karşı koşullandırmaya çalışmaktadır.

Irak yönetiminin ağır insan hikları ihlalleriyle, dayanılmaz baskıları ve girişeceği yığınsal kıyımlar karşısında, Kürtler istemedikleri halde bağımsızlık ilan etmek zorunda kalırlarsa bunun Türkiye'ye hiçbir zararı olmayacağı açıktır. Aksine, oluşacak bir Kürt devletinin dünyaya açılan tek kapısı Türkiye olduğu için bu devletin Türkiye ile barış içinde yaşaması kaçınılmaz bir zorunluluk olacaktır.

Üstelik insan haklarına saygılı, demokratik bir Türkiye, kendi yurttaşlarının soydaşları olan Kuzey Irak'taki Kürtlerle dostluk, barış ve dayanışma içinde işbirliği yapmak suretiyle Türkiye Kürtlerinin güveni kazanacağı gibi, bölge barışına da büyük katkılar yapabilir.

Ne yazık ki, Türkiye tehdit ve saldırganlık politikasını demokrasiye ve bölge barışına tercih etmektedir. Oysa çağdaş dünyada barış karşıtı politikaların sürgit sürdürülmesi olanağı kalmamıştır.

Unutmamak gerekir ki saldırgan dış politika antidemokratizmin ve militarizmin en büyük dayanağıdır. Bu nedenle demokrasi güçlerinin bu tehlikeli oyunlara karşı uyanık davranması, kamuoyunu uyararak siyasal iktidarın olumsuz gidişini dizginlemesi ivedi bir görev haline gelmiştir.

3. KARABAĞ SORUNU

Karabağ, nüfusunun % 80'i Ermenilerden oluşan, SSCB döneminde özerk olarak yönetilen, Azerbaycan toprakları içindeki bir Ermeni yerleşim bölgesidir.

Bu özel konumundan ötürü Karabağ öteden beri Ermenilerle, Azeriler arasında bir ihtilaf konusu olmuştur. SSCB'nin dağılmasından sonra bu ihtilaf daha da büyümüş ve iki toplum arasında savaşa dönüşen kanlı olayların nedeni olmuştur.

Yeni dönemde Azeriler, Karabağ'ı bağımsız üniter bir Azerbaycan devletinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedirler. Ermeni devletinin Karabağ'a ilişkin her hangi bir istemde, ya da öneride bulunmaya hakkı olmadığını savunmaktadırlar. Ermeniler de Karabağ'ın Azeri toprakları içinde bir anklav oluşturmasına karşın, özerkliğini sürdürmesi gerektiğini ve Ermenistan aracılığı ile dış dünyaya bağlantı kurma hakkına sahip olduğunu savunmaktadırlar.

İnsan haklarına saygı çerçevesinde, barışçı yoldan çözülmesi mümkün olan bu sorunun bölge barışını tehdit eden bugünkü boyutlara gelmesinde fanatik ırkçı yaklaşımların büyük payı vardır. Türkiye bu ihtilafta, görüşmeleri başlatacak barışçı bir tavır izleyeceği yerde Azerbaycan safında yer alarak fanatik ırkçı yaklaşımların destekçisi ve kışkırtıcısı olmuştur.

Önde gelen siyasal partilerimizin de katıldıkları soydaş hakları kampanyası ile Ermeni düşmanlığı kışkırtılmış ve Türkiye kamuoyu Ermenilere karşı askeri bir müdahaleye hazır konuma getirilmiştir. Bu kampanyanın yoğun olarak sürdürülmediği mayıs ayında yapılan bir ankette Türkiye kamuoyunun yüzde 64'ünün Ermenilere karşı askeri bir müdahalede bulunmanın zorunlu bir gereklilik olduğu yargısına vardığı saptanmıştır.

Oysa nüfusunun büyük bir bölümü Azerilerden oluşan İran İslam Cumhuriyeti bu ihtilafta taraf tutmadan barışçı çözümler için aracılık yaparak bölgedeki prestijini koruyabilmiştir.

4. SOYDAŞLIK VE PANTÜRKİZM

Bulgaristan Türklerinin savunulması sadedinde geliştirilen ırkçı nitelikli soydaşlık kavramı SSCB'nin dağılması ile birlikte yeni boyutlar kazandı.

Bugün soydaşlık adı altında yürütülen politikalar örtülü bir pantürkizmdir. Pantürkizm deyimi çağdışı bir ırkçılığı çağrıştırdığı için soydaşlık adı altında yenilenmesi zorunlu olmuştur.

Bugünkü siyasal iktidar izlediği dış politika ile örtülü biçimde sürdürülen pantürkizmin öncülüğünü yapmaktadır. Yeni patürkizm aynı zamanda İslamiyetçidir. Arapların ve Kürtlerin dışındaki bölge müslümanları Türk olmadıkları halde soydaş sayılmaktadırlar. Örneğin müslüman Pomaklar ve Bosna-Hersek'li müslüman Boşnaklar soydaş olarak benimsenmektedirler.

DYP-SHP ortak iktidarının dış politikası soydaş ilişkileri çerçevesinde ırkçı bir temele oturtulmuştur.

Türkiye, Kafkasya ve Ortaasya Türk devletlerindeki yeni pazar imkanlarını Batılı sermaye çevrelerine sunmada aracılık yapabileceği izlenimini yaratmak suretiyle ırkçı politikasına dış destek de sağlamış ve pantürkizmi gerçekleştirmede emin adımlarla ilerlemektedir.

Soydaş hakları biçiminde sürdürülen bugünkü ırkçı politikaların uzun vadede açık bir gayri-türk düşmanlığına dönüşeceğinden kuşku yoktur.

Uluslararası tekelci sermayenin güdümünde yürütülen bu ırkçı ve saldırgan politikanın gelişme sürecinde Türkiye'de insan haklarına saygılı demokrasi beklentisi de son bulacaktır.

DYP-SHP Ortak hükümetinin söylemdeki demokratikleşme politikalarına destek veren demokrasi yanlısı kişi ve kuruluşların rehavetten kurtularak bu gerçekleri görmeleri ve tarihsel işlevlerine yakışır bir savaşım içine girmeleri en büyük dileğimizdir.

5. BOSNA - HERSEK SORUNU

Bugünkü Bosna-Hersek Cumhuriyeti, eski Yugoslavya'nın bütünlüğü içinde oluşturulan aynı isimli federe cumhuriyetinin yeni koşullardaki bir devamıdır.

Yugoslavya'da federe cumhuriyetler oluşturulurken etnik toplulukların dağılımında esnek bir politika izlenmiştir. Bu nedenle Sırp bölgesinde Hırvatlar ve slovenler yaşadıkları gibi, diğer cumhuriyetlerde de Sırplar, Boşnaklar, Karadağlılar ve benzerleri kalabilmişlerdir. Değişik etkin grupların eşit haklı Yugoslavya vatandaşları olmaları nedeniyle federe cumhuriyetlerin oluşmasında etnik faktörün belirleyici olmasına özen gösterilmemiştir.

Yugoslavya'nın dar milliyetçi özlemlerle dağılmasından sonra eski federe cumhuriyetlerin her biri çoğunluktaki etnik guruba göre bağımsız üniter devletler halinde yeniden örgütlenmişlerdir.

Eski Bosna-Hersek federe cumhuriyeti de müslüman Boşnakların egemenliğinde bağımsız üniter bir devlete dönüştürülmek istenmiştir. Oysa, Bosna-Hersek federe cumhuriyeti % 44'ü müslüman Boşnaklar, % 33'ü Sırplar ve % 23'ü de Hırvatlardan oluşan etnik bir yapıya sahiptir. Nitekim Bosna-Hersek cumhuriyetinin ilanı ile birlikte Sırplar ayaklanmış ve bir iç savaş çıkmıştır. Bu iç savaşta Sırbistan Cumhuriyetinin Sırplara yardım etmesiyle birlikte savaş Sırbistan ve Bosna-Hersek arasındaki kanlı çatışmaya dönüşmüştür.

Barışçı yoldan, sorunun görüşmelerle çözülmesi olanağı varken karşılıklı inatlaşmalarla iki halkın birbirine kırdırılması ve 21. yüzyıla girerken Avrupa'nın ortasında milyonlarca insana kanlı bir trajedinin yaşatılması büyük bir insanlık dramıdır.

Kuşkusuz savaşın yer aldığı Bosna-Hersek'te sivil halkın çektikleri korkunçtur. Bu büyük facia karşısında acı duymamak olanaksızdır. Ne var ki, olayın sorumluluğunu bir tarafa yıkarak duygusal tepkilerle soruna bir çözüm bulmak olanaksızdır.

Yugoslavya'da etnik temele dayalı bölünmeler yaşanırken yeni kurulan üniter devletlerde azınlıktaki toplulukların kendi yazgılarını belirleme isteklerini doğal karşılamak lazımdır. Bosna-Hersek cumhuriyetinde yaşayan Sırpları bu cumhuriyette kalmaya zorlamak haklı bir davranış olamaz. Soruna bu çerçevede yaklaşıldığında savaşı durdurmak ve tarafları görüşme masasına oturtmak mümkündür.

Oysa Türkiye Bosna-Hersek Cumhuriyetinin hudutlarını değişmez bir veri sayarak ihtilafta açıkça taraf tutmuş, müslüman Boşnak "soydaşların" yanında yer almıştır. Savaşı durdurma yerine Sırplara karşı düşmanca bir komuoyu oluşturmuştur. Batılı ülkelerle birlikte Sırbistan'a askeri bir müdahalede bulunmak için büyük bir çaba harcamaktadır. İslam Birliğine bağlı ülkeleri dinsel bir şövenizmle Sırplara karşı kışkırtmaya çalışmaktadır.

Sırpları hedef alan bir askeri müdahale çözüm değil, çözümsüzlük getirecek ve sorunu daha da karmaşıklaştırıcaktır.

Birleşmiş Milletler temsilcilerinin itidalli davranarak barışçı çözüm yollarını açık tutmadaki çabaları Türkiye'nin izlediği saldırgan politikayı etkisizleştirmede başarılı olmuştur.

Nitekim Saraybosna'daki B.M. sözcüsü MİKE MAGNUSSON'un "Bosna tarafı ile ilişkide pek çok zorlukla karşılaşıyoruz. Sırplar işbirliğine daha yatkındır" demesi ve Lord HARRİNGTON'un da "ateşkes anlaşmalarını yalnız Sırplar değil, Bosna-Hersekliler de ihlal etmektedir" tarzındaki beyanı ve benzeri açıklamalar kışkırtıcı politikaları sonuçsuz bırakmaya yetmiştir.

Türkiye'nin ırkçı ve dinci yaklaşımlarla izlediği saldırgan dış politika ülkemizin demokratik yaşamı için olduğu kadar dünya barışı için de büyük bir tehlike oluşturmaktadır.

12 Eylül'ü aşmanın ve ANAP'ı saf dışı etmenin Türkiye'yi selamete çıkardığı yargısı ile demokratikleşmeyi DYP-SHP iktidarın lütfuna bırakmak bir aymazlıktır. Unutmamak gerekir ki uğrunda savaş vermeden demokrasi kazanılamaz. ■

DEMOKRATİKLEŞME İÇİN KÜRT AYDIN İNSİYATİFİ'NİN BİLDİRİSİ

Geçtiğimiz günlerde bir grup Kürt aydını biraraya gelerek Kürt sorununun barış çözümünü görüşmüş ve oluşturdukları politik yaklaşımları kamuoyuna açıklamışlardır. Dergimize de gönderilen görüşlerini Kürt ve Türk yurttaşlarımız arasındaki kardeşliği daha güçlendireceği ve sorunun demokrasi içinde barışçı yollarla çözümüne katkıda bulunacağına inanarak yayınlıyoruz.

BİRLİK

Dünyadaki gelişmeleri yakından izlemeye çalışan, insan haklarına, eşitlik, özgürlük, barış ve demokrasiye yürekten bağlı biz bir grup Kürt aydını Türkiye'de çağdaş, demokratik değerlere uygun bir demokrasinin kurulup yerleşmesi ve bu bağlamda Kürt sorununa barışçı bir çözüm bulmak amacı ile gerekli her türlü demokratik araçları kullanarak mücadele etme azim ve kararlılığıyla bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Özgürlükçü demokrasinin ancak uğruna mücadele verilerek kazanılabileceğini biliyoruz. Bu inançla Türkiye'de demokrasiyi kazanmak, Türklerin ve Kürtlerin özgürce oluşan eşit haklı beraberliğine dayalı demokratik bir düzene ulaşmak için sürdüreceğimiz uğraşları aşağıdaki yaklaşımlar doğrultusunda yürüteceğiz.

1- Her türlü toplumsal sorunun çözümünde insan haklarına saygılı özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasinin kurulup işletilmesinin gerektiğine inanıyoruz. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletlerin insan haklarıyla ilgili kararları, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosunun aynı nitelikli kararları ile Helsinki Sonuç Belgesi, AGİK süreci, Moskova, Prag, Paris Şartı ve evrensel hukukun sağladığı kazanımların, Türkiye'de de tümüyle yaşama geçirilmesi için Anayasanın ve diğer mevzuatın buna göre düzenlenmesi yolunda çaba göstermeyi vazgeçilmez bir görev kabul etmekteyiz. Kürt sorununun da böyle bir demokratik ortamda çözülebileceği inancındayız.

2- Türkiye'de Kürt sorununun çözümü ile demokrasinin kazanılması arasında sıkı bir bağ olduğuna inanıyoruz.

Kürt sorunu çözülmeden, özgürlükçü bir demokrasinin kurulması mümkün olmadığı gibi, yetkin bir demokrasi kurulmadan da kürt sorununun çözülemiyeceği açıktır.

Kürt sorunu, halk yığınlarının istemi doğrultusunda, diyaloga dayanan mutabakatlarla adım adım çözüme götürülürken, Türkiye'de özgürlükçü demokrasi de adım adım kazanılacaktır.

Bizler, birbiriyle bağlantılı bu iki hedefe varmak için, demokratik mücadele yollarının tümünü sonuna kadar kullanmayı bir görev olarak benimsemekteyiz.

3- Öte yandan, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgede ekonomik ve sosyal kalkınma sağlanmadan da Kürt sorunu çözülemez ve Türkiye'nin demokratikleşmesi gerçekleşemez. Bu nedenle genel bütçeden desteklenen özel bölgesel kalkınma planları ile sanayileşme, turizm, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi sağlanmalı, tarım reformuyla desteklenen köklü bir toprak reformu yapılmalıdır.

4- Demokrasilerde içeriği ne olursa olsun her türlü sorun ancak diyalog ve mutabakatlarla çözülebilir. Kürt sorunu da Kürt ve Türk aydınları başta olmak üzere çeşitli sınıf ve katmanlar arasında dialoglar kurularak özgürce tartışılıp oluşturulan mutabakatlarla çözülmelidir. Ne yazık ki, Cumhuriyet Hükümetleri bu güne dek politik bir sorun olan Kürt sorununun "çözümünü" hep şiddette gördüler. Sorunu askere, polise ihale ettiler. Politik çözüm arayışlarından uzak

durdular. Şiddete dayalı çözüm "yöntemleri" hem Kürtlere hem de Türklere büyük zararlar verdi. Bu gün bir kez daha anlaşılmıştır ki şiddet hiçbir sorunu çözemiyecektir.

5- Bölgenin şiddet yoluyla insansızlaştırılması politikası terkedilerek bölge insanının kendi topraklarında özgürce ve insanca yaşamalarının koşulları sağlanmalıdır.

6- Bizler toplumun her alanda özgürce örgütlenmesini ve oluşacak katılımcı sivil toplum kurumlarının, yetkin bir demokrasinin hem olmazsa olmaz koşulu hem de sağlam güvencesi saymaktayız.

Türkler gibi Kürtlerin de kendi kimlikleriyle, siyasi partiler dahil, istedikleri sivil toplum kurumlarını oluşturmaları doğal haklarıdır. Bu hakkın kazanılması ve özgürce kullanılabilmesi için her türlü demokratik hak arama yollarına başvurmaya kararlıyız.

7- Türkiye Demokrasi Hareketinin gelişmesi ve çağdaşlaşmasının önünde önemli bir engel oluşturan, militarizme karşı mücadele ederek, özgürlükçü demokrasinin kurulmasına katkıda bulunmayı vazgeçilmez bir görev saymaktayız.

8- Irkçılığı baskıcı ve asimilasyoncu politikaları reddeden bizler, demokrasiyi kurmak için şoven milliyetçiliğe ve her türlü asimilasyoncu politikalara karşı mücadele vereceğiz.

9- Bizler daha iyi bir yaşam için gerekli olan eşitlik, özgürlük, adalet, barış, dayanışma, demokrasi ve insana saygı gibi temel değerlerin savunucusu olacağız.

10- Ulusların ve halkların kendi kaderlerini özgürce belirleme haklarını savunmayı demokrasi anlayışımızın bir gereği saymaktayız.

11- Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskıların kaldırılması, Kürt dilinde her türlü yayının yapılması, Kürt kültürünün geliştirilmesi ve Kürtçe eğitim yapılabilmesi için yürürlükteki yasal ve idari engellerin kaldırılması doğrultusunda mücadele etmek asli görevimiz olacaktır.

12- Çağdaş demokrasinin belirleyici özelliklerinden biri de, hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve tabii hakim kavramına gösterilen bağlılıktır.

Bizler, hukukun üstünlüğünü sağlamak, yargı bağımsızlığını ve tabii hakim kavramını yaşama geçirmek için yapılacak düzenlemelerle birlikte, yargının devlet ideolojisinden de arındırılması gerektiğine inanıyoruz.

13- İnsanın özgürleşmesini amaçlayan bir demokrasi kültürünün yerleşmesi, yaygınlaşması ve yaşam biçimi haline gelmesi temel amaçlarımızdandır.

14- En geniş anlamda din ve inanç özgürlüğünün savunucusu olacağız. Ancak özgürlükçü demokrasiyi dışlayan ve Kürtlerin ulusal demokratik taleplerini reddeden ideolojilerin de etkisizleştirilmesi yolunda uğraş vereceğiz.

15- Türkiye'de yürürlükte olan merkeziyetçi devlet anlayışı, demokratikleşmenin olduğu kadar, Kürt sorununun barışçı çözümü için de ciddi bir engeldir. Bu engelin aşılması için yerel yönetimlerin özerkleştirilmesi, Vali ve Kaymakamların da Belediye Başkanları gibi seçimle göreve gelmeleri ve İl Genel Meclislerinin, İl ya da Bölge Parlementoları gibi çalışma olanağına kavuşmaları için her türlü çabayı göstereceğiz.

16- T.C. Devletinin kimliği herhangi bir ulusallılıkla değil, vatandaşlık temelinde bu coğrafyada yaşayan Türkler ve Kürtler başta olmak üzere bütün ulusal toplulukların tarihsel ve kültürel değerlerine dayalı bir biçimde yeniden belirlenmelidir. Devlet herkesi kendi değerlerine sahip çıkmaya teşvik etmelidir.

Bu değerler esas alınarak yeni bir eğitim sistemi oluşturulmalıdır.

17- Tarihe mal olmuş isim ve tarihi değerleri korumak, evrensel kültüre saygının gereğidir. Bu değerleri asimilasyoncu politikalarla değiştirenler veya yok edenler insanlık suçu işlemektedirler. İnsanlığın ortak değerlerine sahip çıkmak ve onları korumak görevimiz olacaktır. ■

FAHRETTİN ÇİLOĞLU

"TARİHSEL KORKU" VE DOSTLUK

Rusya'nın 1801'den başlayarak Gürcüstan topraklarını ilhak etmesi, belki de en kalıcı izlerini Gürcü edebiyat ürünlerinde bırakmıştır. Düne kadar, yaklaşık iki yüzyıllık dönemde, Gürcü şair ve yazarların hemen hepsi yapıtlarında "yetirilmiş bağımsızlık", "yurtseverlik", "elde edilmesi gereken bağımsızlık" gibi temaları sıkça işlemişlerdir. Gürcü halkı, yazarlarını "Tanrılaştıran" bir halktır. Önde gelen yazarlarının yapıtlarını birer "kutsal kitap" gibi okur. Gürcülerin derin tarih ve edebiyat bilgisi olduğu günlük sohbetlerde bile görülebilir. Benim özellikle dikkati çekmek istediğim, bu halkın aynı zamanda derin bir "tarihsel korku"su olduğudur. Bu "tarihsel korku", "Tanrılar"ın yapıtlarıyla kuşaktan kuşağa taşınmıştır. "Tarihsel korku" nun oluşmasındaki en temel etken ise, 13. yüzyıldan başlayarak Gürcüstan'ın yüzyıllar boyunca yabancıların istilalarına uğramış olmasıdır. Özellikle İran ve Osmanlı saldırıları sonucunda Gürcüstan, "ehven-i şer" mantığıyla dinsel açıdan kendisine yakın olan Rusya'ya yakınlaşmış, bunun faturasını da ödemiştir.

Moskova yönetimi, hem çarlık hem de sovyet dönemlerinde, bağımsız Gürcüstan'ın ayakta kalamayacağı ve Türkiye (önceleri Osmanlı İmparatorluğu) tarafından "yutulacağı" propagandası yapmıştır. Bu propaganda "tarihsel korku"yu derinleştirmiş ve Gürcü halkı bu güçlü komşusuna hep korkuyla bakmıştır. Bu durum bugün de ortadan kalkmış değildir. Gürcü liderler halkın tümünü, "modern Türkiye"nin artık bir tehdit unsuru olmadığına inandırmakta güçlük çekmektedirler. Devrik Devlet Başkanı Zviad Gamsahurdia, 28 Ekim 1990'daki ilk çok partili genel seçimler öncesinde Tiflis'te yaptığım söyleşide (Cumhuriyet, 27 Ekim 1990) bu olguyu özellikle vurgulamıştı. Ama bununla yetin (e) memiş, "tarihsel korku"yu kendisinin de taşıdığını "yarıörtülü" biçimde dışa vurmuştu: "Biz Türkiye'nin bağımsız Gürcüstan'a karşı silah kullanacağını sanmıyoruz. Buna rağmen Türkiye yöneticilerinin, liderlerinin Gürcüstan'ın bağımsızlığını ilan ettiğinde hiçbir isteklerinin olmayacağını resmen açıklamalarını istiyoruz. Böyle bir açıklama Gürcüstan ile Türkiye arasında gelecekteki dostça ilişkilerin başlangıcı olur." Bu sözlerin üzerinden henüz bir yıl geçmeden Gürcüstan bağımsızlığını ilan etti ve "Moskova'nın propagandası"nı boşa çıkardı. "Gelecekteki dostça ilişkiler"in temelleri de atılmaya başladı. Ama henüz "tarihsel korku" aşılmış değil. Kafkasya barışı için iki önemli ülke olarak kabul edilen Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ilişkileri belirleyecek "iki unsur" da "mihenk taşı"nda henüz denenmedi: 1) Acora Özerk Cumhuriyeti ve 2) Abhazya Özerk Cumhuriyeti

Gürcistan'ın güneybatı bölümünde yer alan Acora, Sovyet tarihinde dinsel azınlığa dayalı olarak kurulan ve varlığı korunan tek özerk cumhuriyettir. Bu bölge 1578-1878 arasında Osmanlı yönetiminde kalmış, bölgedeki Gürcüler de bu dönemde Müslümanlaş(tı-rıl)mıştı. 1918-21 arasında bağımsız olan Gürcüstan'ın bu statüsüne son veren Sovyet Rusya ile Türkiye arasında imzalanan 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması'yla, Batum merkez olmak üzere Azera Özrek Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. Bu antlaşmada taraf olmayan Gürcüstan, 22 Eylül 1921 tarihli Kars Antlaşması'yla bir dayatma sonucu "taraf" durumuna getirildi. Yeni Gürcüstan, Acera'nın "temel dayanaklar"dan yoksun özerklik statüsünü bir referandumla kaldırmayı gündemine almıştır.

Gürcüstan'daki genel kanı, böyle bir gelişme karşısında türkiye'nin taraf olarak ortaya çıkmayacağıdır.

Abhazya, Gürcüstan'ın kuzeybatı bölümünde yer alan özerk bir cumhuriyet. Nüfusunun yüzde 15'i Abhazlar, yüzde 44'ü Gürcüler, kalanı Ruslar, Ermeniler, Yunanlılar gibi azınlıklardan oluşuyor. Abhazlar, bölgenin bu demografik yapısına karşın bağımsızlıklarını ilan ettiler ve Türkiye'den destek istiyorlar. Rusya Federasyonu içinde yer alan Kuzey Kafkasya halklarının da Türkiye'den benzeri beklentileri var. Bu bölgeler tarihte ya doğrudan Osmanlı yönetimindeydi, ya da Osmanlı nüfuz alanı içinde yer alıyordu. Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin geleceğini, Acora'dan çok Abhazya ile Gürcüstan'ın bütün kuzey sınırını çevreleyen Kuzey Kafkasya'da Türkiye'nin nasıl bir siyaset izleyeceği belirleyecektir. İzleyeceği siyaset yalnızca Türkiye-Gürcistan ilişkilerini değil, aynı zamanda Türkiye-Rusya ve Gürcüstan-Rusya ilişkilerinin biçimlenmesinin de temelini oluşturacaktır.

Türkiye'nin izleyeceği "İslam'ın yeniden ihracı" siyaseti Gürcüstan'da "teodemokrosi"nin (Birikim, Kasım 1991; "Teodemokrasi dersleri", Georges Chrachidre) güçlenmesine yardımcı olur. "Yeni Osmanlı siyasal nüfuz alanı" yaratma siyaseti yeni bir Rusya-Gürcüstan ittifakına yol açabilir (Burada 1783 Georgiyevsk Antlaşması ve sonrasındaki gelişmeler yalnızca siyasal boyutuyla anımsanabilir). Ekonomik işbirliğini geliştirme siyaseti sanırım Türkiye'nin izlemesi gereken siyasettir ve bu durumda Türkiye bölgede yapıcı bir rol oynayabilir. ■

AHMET AN

KIBRIS SORUNU İÇİN ÇÖZÜM REÇETESİ

İngiliz-Amerikan Emperyalizminin, 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin NATO yanlısı değil de, bağlantısız bir dış politika gütmesinden huzursuz olduğu bilinen bir gerçektir. **Anti-komünist Kıbrıs Türk liderliği ile Türkiye hükümetlerinin, bağlantısızlık yanlısı Kıbrıs hükümetine diş biledikleri bir ortamda, gerek Türk, gerekse Rum yeraltı örgütlerinin adanın taksimi veya Yunanistan'a bağlanması doğrultusunda çalışmalarını sürdürdüklerini o günleri yaşayanlar anımsamaktadır.** Aralık 1963 olayları ardından çatışmaları durdurmak amacıyla adaya NATO askerleri gönderme önerisini reddeden Makaryos hükümeti, sonunda BM Barış Gücü askerlerinin gönderilmesine onay vermişti. ABD'nin eski Dışişleri Bakanlarından **Dean Acheson tarafından taraflara sunulan, enosis karşılığında Türkiye'ye Kıbrıs'ta askeri üs verilmesi planı** 1964 Temmuz'unda reddedilince, adanın taksimi ve iki devlete bölünmesi projesi için 1974 Temmuz'una kadar beklenildi. Olayların nasıl geliştiği bilinmektedir.

Bu yazımızda, İngiliz-Amerikan emperyalizminin taksim planını uygulatan zamanın ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger ile Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Andreyi Gromiko'nun bir söyleşisinden alıntıyla başlayarak, ABD'nin Kıbrıs sorununa ilişkin son politikasından örnekler vermek istiyoruz.

Gromiko, 1990 yılında yayımlanan anılarında, Kissinger ile Lefkoşa'da yaptığı bir görüşmeye değinerek şunları yazıyordu: "Görüştüğümüz konulardan biri de Kıbrıs sorunu idi. **Kissinger'e sordum; "ABD hükümeti, Kıbrıs'ın bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü destekliyor mu? Evet veya hayır diye cevap vermenizi isterim." Kissinger soruma cevap vermeye çalıştı. Fakat açık konuşmuyordu. Ancak sözlerinden çıkan anlam, Washington'un Kıbrıs'ta biri Türk, biri Rum iki devlet kurulmasından yana olduğuydu. kissinger Makarios'a karşı da eleştirilerde bulundu. Söylediklerinden anlaşıldığına göre, gerek kendisi şahsen, gerekse Amerika Birleşik Devletleri, Makarios'u bir pürüz olarak görüyorlardı.** Onun siyasetten çekilip, kendini dini görevlerine vermesi gerektiğine inanıyorlardı. Kissinger'in belirttiği bu görüşe ben şaşırıp kaldım. Ben Allahsız bir sosyalist ülkenin temsilcisi olduğum halde, Başpiskopos Makarios'un devlet başkanı olmasını kabul ediyorum. Ama hristiyan ve kapitalist bir ülkenin temsilcisi olduğu halde Kissinger, Başpiskopos hakkında alaycı bir dille konuşuyordu. **Washington bir kez daha başka ülkelerin içişlerine karışmama ilkesini çiğniyordu. Çünkü ABD'nin ve NATO'nun ekonomik ve stratejik çıkarları bunu gerektiriyordu."** (Kirikas'tan aktaran Birlik, 11 Haziran 1990)

Acheson Planı'nın tartışılmasına Türkiye adına katılan Nihat Erim ise daha 1964 Temmuz'unda bakınız Türk politikasını nasıl açıklamıştı: "Karşı önerilerimizin ismi ne olursa olsun, **Kıbrıs'ta Türkiye'ye arazi verilmesi ilkesinden hareket edilerek ve kriterlere dayanan bir sınır çizilerek, Türkleri bu bölgeye almak gerekir.**

Kesin çözümü taksimde görüyoruz. İçten inancımız, ortaya birtakım yeni fiili unsurlar çıkmadıkça, Yunanlılara makul bir şeyin kabul ettirilmeyeceğidir. Bu yeni unsurlar Kıbrıs'a müdahale, Yunanistan dahili durumunda gelişmeler, Makarios'un uzaklaştırılması, Amerika'nın tutumunda değişiklik şeklinde olabilir." (Bildiğim gördüğüm ölçüler içinde Kıbrıs, Ankara 1975, s. 360)

Temmuz 1974'de gerçekleştirilen Makarios'a darbe ve Türkiye'nin müdahalesi sonucu bağlantısız bir dış politika güden Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprağı ikiye bölünmüş ardından da kuzeyde Türk ordusunun işgali altında tutulan % 37'lik toprak üzerinde 1960 Garanti ve İttifak Andlaşmasına ters düşecek bir şekilde ayrı bir Türk devletçiği kurulmuştur. **Aradan geçen 15 yıldan fazla bir süreden sonra, değişen dünya konjonktürünü gözönünde bulunduran ABD, bu kez kendisi ve işbirlikçileri eliyle yaratılan taksimi, uluslararası topluluğun onay vereceği bir şekle dönüştürme çabasına girişmiştir.** Ne var ki 1958'den beri taksim'i savunan Kıbrıs Türk liderliği ile Türkiye, yeni dünya koşullarını kavrayamadıklarından fetihçi politikadan dönüş yapmak istememekte ve ayak diretmektedirler. **İşte, Kıbrıs sorununun barışçı yollardan çözme çabalarında "katalizatör" olma göreviyle, taraflar arasında temaslar yürüten, ABD Başkanı'nın özel Kıbrıs Koordinatörü Nelson Ledsky'nin Türk tarafının çeşitli görüşlerine karşılık olarak verdiği yanıtlardan bir demet:**

"Bir kere Kıbrıs sorununu her şeyden önce çözülmesi gereken bir sorun olarak görüyoruz. Çözümün de tarafların, müzakereler yoluyla Federasyon çerçevesinde birleşik bir Kıbrıs üzerinde anlaşmaları olduğuna inanıyoruz...

SIKILIK VEYA ESNEKLİK İKİ TOPLUMA KALMIŞTIR - TEMASLAR ARTMALI

... İki toplumun barış içinde bir arada yaşamasının sadece mümkün olduğuna değil, aynı zamanda iyi olacağına inanıyoruz. Ama federasyon konusu elbette ki masada, üzerinde çalışılmaya muhtaçtır. **Bu federasyon ne kadar sıkı veya ne kadar esnek olmalı konusu iki topluma kalmıştır. Buna kendileri karar verirler. Ayrıca işleyen bir federasyona ek olarak iki toplum arasında daha fazla temas olmalıdır. 14 yıldan beri birbirlerinden ko-**

puklar. Bu kopukluk, bölünme duygusunu artırıyor. Güven yaratacak önlemlere ihtiyaç var. Tarafları bir araya getirip, barış ve refah içinde bir arada yaşayabileceklerine ikna etmek gerektiğine inanıyoruz...**

Kanımızca iki toplum, devletin birliğini ve bağımsızlığını muhafaza edecek federal bir anlayışa varmak için eşit platformda müzakere ediyor.

TEK SEÇENEK FEDERASYON VE GÖRÜŞMELERDİR

Kıbrıs'ta iki toplum olduğuna inanıyoruz. Her iki toplum da self-determinasyon haklarını kullanmış ve 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Bu hakkı kullanmışlardır. Artık ikisinin de yeni bir bağımsızlık yolu seçmeye, bir başka devlet ile birlik aramaya hakkı kalmamıştır. **Bizim görüşümüze göre, her iki tarafın da tek seçeneği, adada yeni bir federasyon yapmaktır.** Kıbrıs Türk toplumunun, tercih edeceği bir federasyona girmeye hakkı vardır. Müzakere sonucunun referanduma sunulmasını kabul ediyoruz. **Eğer referandum sonucu "hayır" çıkarsa, Kıbrıs türk toplumunun tek seçeneği, tekrar müzakere masasına oturmak ve kabul edilebilecek bir çözüm bulmaktır. Kıbrıs Türk toplumunun çok seçeneği olduğunu kabul etmiyoruz. Bizim görüşümüze göre tek seçeneği vardır. O da Rum toplumu ile yeni bir anlayış için müzakere yapmaktır. Rum toplumunun seçenekleri de bunlarla kısıtlıdır."** (Cumhuriyet, 18 Mart 1990)

TEK BİR KIBRIS DEVLETİ VARDIR

"Kıbrıs'ta Türk devletini kabul etmiyoruz ve etmeyeceğiz. Tek bir Kıbrıs devleti olduğunu kabul ediyoruz. İki toplum tarafından kurulmuş bir cumhuriyettir. Ama iki toplum arasında sorunlar olduğunu kabul ediyoruz. Zaten BM gözetiminde müzakerelerin gerekli olduğunu da bu yüzden inanıyoruz. Genel Sekreter New York'ta bunu iki tarafa da söyledi.

KKTC'Yİ TANIMADIK, TANIMAYACAĞIZ DA

Mr. Denktaş 1977-79 müzakerelerinde **iki toplumlu, iki bölgeli federal** bir kavramı kabul etti. Uluslararası camianın bir üyesi olarak biz de onu kabul ediyoruz. Uluslararası camianın diğer üyeleri de bunu kabul ediyor. Bir tek Türkiye kabul etmiyor. **KKTC'yi tek tanıyan ülke Türkiye. Biz tanımadık. Tanımayacağız da. Yeterince güçlü ifade ediyor muyum?**

Ben Kıbrıs'ta kimsenin kol kuvvetiyle sorunu çözeceğine inanacak kadar aptal olduğunu sanmıyorum. Silaha başvurmak her iki taraf için de çok ciddi hata olur.

BASKI DEĞİL, İKNA YOLU

Bence sadece dostane ikna yoluyla bir şey elde etmek mümkün. **Çözüm iki toplum arasındaki müzakerelerdedir.** Dışarıdan bir çözüm empoze edilmesi uzun vadede bir işe yaramaz. Geçmişteki deneyimler gösterdi ki Türkler baskıya tepki vermiyor. Bunun bir taktik olmadığına inanıyoruz... bunu çözmenin yolu baskı uygulamak değil, iki toplumu çözümün her ikisinin de menfaatine olduğuna ikna etmektir. Yapmaya çalıştığım budur. Denemeye devam edeceğim.

FEDERASYON DIŞINDA SEÇENEK YOK

.... Mr. Ecevit diyor ki Kıbrıs Türk toplumunun, federasyon dışında alternatifi vardır. **Biz ayrılmayı, ilhakı, bağımsızlığı, Kıbrıs Türk toplumunun seçenekleri olarak görmüyoruz. Bu Rumlar için de geçerli. Biz demiyoruz ki Rumların hakkı vardır, Türklerin yoktur. Her iki tarafın da yoktur diyoruz. Self-determinasyon kavramının kullanılmasına da bu yüzden karşıyız.** (Cumhuriyet, 19 Mart 1990)

AYRI AYRI BAĞIMSIZLIK HAKKI OLAMAZ

"Ledsky, dün (Ankara'da) düzenlediği basın toplantısında "Kıbrıs'ta her iki toplumun da self-determinasyon hakkı bulunmadığını" belirtti. Ledsky, self-determinasyon konusunun. Ankara'daki yetkililer ile görüşmeler sırasında gündeme geldiğini belirterek, **Kıbrıs'ta her iki toplumun da, tek bir federasyon, tek bir devlet çatışı altında eşit siyasi haklara sahip olduğunu, bu çatı altında iki toplumun birbirleriyle ilişki kurma hakkı bulunduğunu ifade etti.** Ledsky, "Hiç bir toplumun kendi başına devlet kurma veya diğer toplumdan ayrı, bağımsızlık elde etme hakkı yoktur" dedi. (Yeni Gün, 6 Haziran 1990)

SELF-DETERMİNASYON HAKKI 1960'DA KULLANILDI

Nelson Ledsky, dün öğleden sonra ilk defa Türk gazetelerinin yöneticileriyle bir araya geldi... Gazetecilere Kıbrıs Türk halkının self-determinasyon hakkı olmadığı şeklindeki görüşlerini yeniden aktaran Ledsky, bu hakkın 1960 yılında kullanılmış olduğunu savundu... Kendisine yöneltilen soruyu yanıtlarken de Nelson Ledsky şöyle dedi: **"Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunmazdan önce güven yaratıcı bazı tedbirler alınmalıdır.** Daha önceden de Denktaş ve Vasiliu'ya söylediğim gibi **her iki tarafa da daha sıkı temaslar yapmalıdır. Her iki taraf da daha fazla geliş gidişler olmalıdır. Ticari ve kültürel gruplarla, eğitimciler ve siyasiler, daha sık temaslar yapmalıdırlar. Bunlar olmazsa, durgunluk devam ederse, çözüm için bir 15 yıl daha beklemek zorunda kalınabilir."** (Yeni Gün, 8 Haziran 1990)

SERBEST DOLAŞIM BAŞLATILABİLİR

Ledsky, Kıbrıs Rum yönetimi ve Yunanistan'da temaslarını sürdürmek üzere Ankara'dan ayrılmadan önce bir basın toplantısı düzenledi... Ledsky, atmosferin iyileştirilmesi doğrultusunda atılabilecek binlerce adım olduğunu, bu alanda bir ilk adım örneğini serbest dolaşımın oluşturabileceğini vurguladı.

... Kıbrıs'taki Türk askeri varlığının devamı durumunda bunun yasal bir çerçeveye oturtulması gerektiği yolunda daha önce yaptığı açıklamaların anımsatılması üzerine, bu demeçlerinin Atina, Lefkoşa ve Ankara'da bazı sorunlara yol açtığını belirten Ledsky, bu konudaki görüşünün Kıbrıs sorununun bütün unsurlarının genel bir anlaşma kapsamına oturtulması yönündeki eğilimin bir parçası olduğunu vurguladı. (Cumhuriyet, 23 Ekim 1990)

İKİ TOPLUM DA EŞİTTİR

(Ankara'da) düzenlenen basın toplantısında bir gazeteci, "Eşitlikten, iki toplum arasındaki eşitliği mi, yoksa yalnızca iki toplum arasındaki diyalogda eşitliği mi anlıyorsunuz?" sorusunu yöneltti. Ledsky, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa ilişkin Mart ayı sonunda Güvenlik Konseyi'ne sunduğu sözlü raporu hatırlatarak, **Cuellar'ın, iki eşit toplumu ifade ettiğini, sorunun azınlık-çoğunluk sorunu olmadığını, ancak tek bir adada iki toplumun birlikte yaşadığı, birlikte çalıştığı, eşit statüde federatif bir ortamı kasdettiğini belirtti.** "Bu sorunun çözüleceğine inanıyor musunuz?" şeklinde bir soruyu yanıtlarken de Ledsky, şöyle dedi: "Evet, bunu çözülebilecek bir problem olduğuna inanıyorum. Bunun ne zaman çözüleceği konusunda tarih veremem, ama ümidimiz, bu yaz önemli bir aşama kaydedilmesidir." (Birlik, 11 Haziran 1991)

SİYASİ EŞİTLİK ÇÖZÜMDEN ÖNCE OLAMAZ

Ankara'daki görüşmelerinden sonra dün sabah bir basın toplantısı düzenleyen Ledsky, şöyle dedi: "Denktaş'ın sözünü ettiği siyasi eşitliğin elde edilebilmesi için Kıbrıs sorununun siyasi bir çözüme kavuşturulabilmesi şarttır. **Baker, Nisan ayında Denktaş'a, siyasi eşitliğin ancak siyasi bir çözüm aracılığıyla gerçekleştirilebileceğini ve siyasi eşitliğin çözümden önce olamayacağını söyledi.** Müzakere sürecinin ana amaçlarından birisi, iki toplum arasında bir iktidar paylaşım düzenlemesi yapılmasıdır." **Ledsky, Denktaş'ın "Önce siyasi eşitliğimizi tanısınlar, anlaşma sonra" şeklindeki görüşlerini desteklemediğini de belirterek, "Önce anlaşma olsun, siyasi eşitlik ondan sonra oluşturulsun"** dedi. (Birlik, 3 Ağustos 1991)

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN İKİ NOKTA

(Alexander Onasis Enstitüsü'nce, New York'ta düzenlenen "Doğu ve Batı arasında Kıbrıs" konulu sempozyumda konuşan) ABD Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Koordinatörü Ledsky, Kıbrıs'ta federasyon kurulması konusunda iyimser olduğunu vurgularken, "dikkat edilmesi gereken iki nokta var: 1- Kıbrıs Rumları adaya Helenizm damgası vurmayı amaçlamaktan vazgeçecekler, 2- Kıbrıs Türkleri bağımsız bir Türk devletinden yana olmayacak. **ABD ve BM, Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk devletini tanımayacaktır. Bunu akıllarından çıkarsınlar.** Taraflar bu çok önemli iki noktayı göz önüne alırlar ise, o zaman federasyon oluşturulmasını mümkün olabilir" dedi...

LEDSKY: TÜRKLERİ NASIL SAVUNDUM AMA?

Nelson Ledsky, Kıbrıs Adası'nın Türkiye'ye yakınlığı yüzünden garantiler konusunun önemli olduğu ve Türk ordusunun Kıbrıs'a yeniden müdahale etme olasılığı karşısında ne gibi önlemler alındığı yolundaki, çoğunluğu Rum ve Yunanlı izleyicilerin soru yağmuru karşısında dayanamadı ve "Kıbrıs Adası'nı coğrafik olarak Türkiye'den uzaklaştırmamız mümkün değil" diye konuştu. **Ledsky, sempozyumdan sonra "Türkiye'yi ve Türkleri nasıl savundum ama değil mi?" dedi.** (Kıbrıs, 19 Kasım 1991)

DENKTAŞ: ABD, KIBRIS İÇİN PARMAKLARINI YAKMAZ!

Rauf Denktaş ise Vatan gazetesinin "ABD, şimdi Kıbrıs konusuna ağırlık koydu, istenmeyen bir anlaşmayı gerek size, gerekse Yunanistan'a zorla kabul ettirilebilir mi?" şeklindeki sorusunu yanıtlarken, sözlerini şu şekilde bitirmişti: **"Dolayısıyla Amerika her tarafın dostu olarak ve her tarafın aynı şeyi istediğini sanarak, bir deney yapıyor ve zannedersem Kıbrıs için parmaklarını yakmaz. İsrail için parmaklarını yakar, ama Kıbrıs için yakmaz. Ve Rumlar da bunun bilinci içerisinde olduğundan mütemadiyen horozlanmaktadırlar."** (14 Haziran 1991)

AMAÇ KIBRIS'I NATO ÜYESİ YAPMAKTI

Bakınız Alithia gazetesinde E.Haralambus sorunu nasıl değerlendiriyor: **"Mitsodakis, Kıbrıs NATO'nun üyesi olsa idi, 1974'de çıkarmanın yapılmayacağını söyledi. Yunan Başbakanı bu şekilde Karamanlis'in 1975'de söylediklerini tekrarladı ve Makarios'un NATO'ya girmeme kararının hatalı olduğunu vurguladı.** Elefherotipia gazetesi Mitsodakis'in bu görüşünün yanlış olduğunu ve Kıbrıs NATO üyesi olsa idi, kaderinin farklı olmayacağını yazdı... Elefherotipia'nın da bilmesi gerektiği gibi Türk istilası ve Kıbrıs'ın silahla taksimi 1960'dan sonra, 1974'de oldu. Kıbrıs'ın bağlantısız olduğundan 14 yıl geçtikten sonra saldırıya uğradığından, sözkonusu gazetenin Metsodakis'in ısrar ettiği görüşe katılmaması hayret yaratıyor... **Kıbrıs NATO üyesi olsa idi, Türklerin saldırısına uğramayacaktı. NATO müttefikleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı çıkmışlardır. Çünkü, Kıbrıs ittifakın üyesi değildir. İttifakın üyesi olsa idi, neden kendisine savaş açacaklardı?"** (26 Temmuz 1990)

BÖLÜNME KIBRISLILIK BİLİNCİNİN GELİŞMESİNDE ANA ENGEL

Bu durumda çıkış yolu nedir? Bunu da ABD Senatosu Hukuk Komitesi'nin Raporundan okuyalım: "İşgal edilmiş kuzey kısımdaki Kıbrıslı Türkler... Türk saldırı ve işgalinin kurbanları olarak, güneydeki yurttaşlarıyla aynı kaderi paylaşmış görünüyorlar. Bu durum belki de ada üzerindeki hem Rum, hem de Türk toplumları içinde gittikçe artan "Kıbrıslılık" duygusunu açıklamaktadır... Aslında bu bir çeşit yeni bir milliyetçiliği temsil etmektedir... Bununla beraber, **dış etkenler adayı böldüğü sürece, "Kıbrıslılık"ın birleştirici anlamı yayılamayacak ve Kıbrıs'a barış gelmeyecektir. Bugün bu (dış etken) daha çok Türk ordusudur."** (Crisis on Cyprus 1976: Crucial Year for Peace, Washington 1976, s. 16)

Her iki taraftaki Türk ve Yunan millliyetçiliğinin şövenist savunucularının bir Kıbrıslılık bilincinin gelişmesi çalışmalarına neden karşı çıktıkları böylece daha iyi anlaşılmıyor mu? ■

Derleyen: ÜNAL DOĞAN

DIŞ BASINDA DÜNYA GEZİNTİSİ

ABD, işsiz sayısı 10 milyona yükseldi (DRS Radyosu 3.6.92)

İRAN : 30 Mayıs'ta Meşhed şehrinde çıkan çatışmalardan sonra tutuklananların 4'ü idam edildi. İdam edilenlerin sabotaj, yangın çıkarma ve Kuran'ı yakma ile suçlandıkları açıklandı. (Nouveau Quotidien, 10.6.92)

CEZAYİR: 2000 İslam köktencisi daha serbest bırakıldı. Askeri yönetimin ilanından bugüne tutuklananlardan 3000'i böylelikle serbest kalmış oldu. Hapishanelerde halen 6000 tutuklu olduğu belirtiliyor. (Le Monde, 11.6.92)

RUSYA: Kudüs'te bir gezide bulunan Rusya eski Savunma Bakanı Yardımcısı Vitali Chlikov, ülkesinin yabancı süper güçlere nükleer silah satışını reddetmediğini söyledi. (The Guardian, 11.6.92)

PERU: Peru gerilla hareketi Tupac Amaru'nun lideri, Victor Polay Campas Lima şehrinde yakalandı. (El pais, 11.6.92)

ALMANYA: Tekstil sendikasının kongresinde yüzde 5.8'lik ücret artışı kararı ile birlikte 38 saatlik çalışma haftasının 1.5 saat daha kısatılması önerisi kabul edildi. (Frankfurter Allgemeine, 10.6.92)

ÇEKOSLAVAKYA: Yapılan genel seçimlerin sonuçları açıklandı: Çekoslavakya'da Halk ve Millet meclisi olmak üzere 2 meclis var. Her iki meclisin, 150'şer sandalyesinden, Halk meclisinde 99'u Çek, 51'i Slovak millet meclisinde 75'i Çek, 75'i Slovaklara ait.

Slovak millet meclisinde 75'i Çek, 75'i Slovaklara ait.

Bu sonuçlarla Komünist Parti her iki ülkede de oylarını 1990'a göre yüzde 1 arttırarak, Çekoslavakyada % 15, Slovakya'da % 14 oy topladı ve ülkenin ikinci büyük plotik gücü oldu. (Humanité, 11.6.92)

ABD: Senatör John Chafe-e'nin açıkladığı bir rapora göre, Amerikan vatandaşları 66 milyon tabancaya sahip. Bu rakama tüfek ve diğer silahlarla, savaş malzemesi dahil edilmemiş olup, sadece tabancaları içeriyor. ABD'de her yıl 2 milyon tabancanın satılarak bu rakama eklendiği belirtiyor. (Not: New York'taki "Türk günü yürüyüşüne" katılan parlamenterlerin satın aldığı silahlar bu sayıya katılmamıştır.) (USA Today, 12.6.92)

İSVİÇRE: İşsiz sayısı artmaya devam ederek yüzde 3'e yaklaştı. Toplam 90 bin olan işsiz sayısının % 45'ini yabancılar oluşturuyor. (Gazeteler, 12.6.92)

İSVİÇRE: Yeni Otomobil satışları geçen yıla göre % 11 düşerek 31038'de kaldı (Le Matin/ Blick, 12.6.92)

Buna karşın sigorta şirketleri araba çalmaların giderek arttığını açıkladılar. 1989'da yılda 11775 araba çalınırken 1990 yılında 17747 araba çalındı. (Schaffhauser Nachrichten, 12.6.92)

POLONYA: 20 Milyar dolar sermayeli Uluslararası IBM Bankası, Polonya'da faaliyete geçti. Banka'nın Polonya'da "modern bankacılığı" geliştirmek için; İtalyan Banca Commerciale, Fransız Credit Lyonnais, Hollandalı ABN-Amro Bank ve Dünya Bankası ilk ortaklaşa kurduğu IFC Bankası Varşovada çalışmaya başladı. Polanya'nın 2 bankasının ise sadece % 24 hisse ile ortak olduğu bildiriliyor. (Cash, 13.6.92)

ESKİ SSCB'DE KÜRT DEVLETİ: Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki Loçin şehrinde toplanan 60 Kürt delegenin katıldığı bir konferansta, bu bölgede bir Kürt devleti kurulması kararı alındı. İsmi açıklanmayan Ermenistan yurttaşı bir kürt delegenin açıklamasına göre kongre Kürt kurtuluş Hareketi'nin başkanı olarak Vakim Mustafayef'i seçti. Kongre sonrası yapılan çağrıda; "BDT'de yaşıyan 150 bin Kürde "Kızıl Kürdistan'a" geri dönüş ve yerleşme çağrısı yapıldı. Bilindiği gibi 1917 Ekim devriminden sonra SSCB'de Laçin şehrini başkent olarak kabul eden Kürdistan Cumhuriyeti kurulmuştu. Kongre 19 Haziran tarihinde başkanlık seçimleri yapılması kararı aldı. (L'Humanite, 13.6.92)

ALMANYA: Çalışmalarına devam eden Alman Komünist partisi - DKP- Maastricht anlaşmasına karşı Hessen'de uluslararası bir panel düzenliyor. DKP, tüm Almanya genelinde Konferanslar dizisi düzenleyecek. (Vorwörts 13.6.92)

ÇEKOSLAVAKYA SEÇİMLERİ:

(Sandalye dağılımı)

Çekler:	Halk Meclisi	Millet Meclisi
Demokratik Sivil Parti	48	37
Sol Blok (Komünist parti	19	15
Sosyal demokratlar	10	6
Cumhuriyetçi P. (Aşırı sağ)	8	6
Hristiyan demokrat Birlik	7	6
Liberal Sosyal Birlik	7	5
Slovakya:		
Demokratik Slovakya Hareketi	24	33
Demokratik Sol (Komünist P.)	10	13
Slovak Milli Partisi	6	9
Hristiyan Demokrat P.	6	8
Macar Azınlık Partisi	5	7
Sosyal Demokrat P.	0	5

FİNLANDİYA: FİN Komünist Partisinin yayın organı "Tiedonantaja" festivali Helsinki yakınlarında yapıldı. Festivalin ana teması AT ve Maastricht anlaşması oldu.

(VO Realites 13.6.92)

RUSYA: TASS- İkar ajansının haberine göre, toprak alışsatışı serbest bırakıldı. Toprak fiyatı, devletin birim başına biçtiği vergi üzerinden hesaplanacak. Fiyatlar hektar başına 5 bin rubleyi geçmeyecek. Belediyeler toprak fiyatını artırma hakkına sahip. Ayrıca isteyen banka kredisi alabilmek için toprağını ipotek edebilecek. (Günaydın hüzün ve kapitalizm!)

(Der Welt, 2.7.92)

ALMANYA: "Hala komünistler". Almanya'nın Doğu eyaletlerinde (eski Demokratik Almanya'da) geçenlerde yapılan yerel seçimlerde 150 belediye başkanlığını PDS (Demokratik Sosyalizm Partisi)'nin kazanmasına şaşkınlık devam ediyor. Der Spiegel dergisi "Hala kominist bunlar" başlağıyla uzun bir haber yayınladı. PDS'nin seçim zaferinin irdelendiği yazıya göre Doğu Alman seçmeni "tepki oyu" kullanmış. Sağcı partilerin ve aşırı sağın "Komünist Domuzlara oy yok!" belgisine karşın PDS'nin "ellerinizi değil, kafanızı yukarı kaldırın" belgisi daha çok taraftar topladı.

1990 yerel seçimlerinde, PDS, 305 belediye başkanlığını kazanmıştır. Bunlardan 155'i çeşitli nedenlerle PDS üyeliğinden istifa ettiler. Parti üyesi olarak kalan 150 orta ve küçük şehir belediyesi üzerinde hükümetin dolaylı ve doğrudan baskısı devam ediyor.

(Der Spiegel, 15.6.92)

ALMANYA: Sadece her 4 almandan 1'i İsa'ya inanıyor. Der Spiegel'in araştırmasına göre dini inancı olmayanl-rın sayısı giderek artıyor. Araştırmanın sonuçları şöyle:

İsa'nın Bakire Meryem'dem doğduğuna inananlar yüzde 22, Cehhennemin varlığına inanalar yüzde 24, İsa'nın Tanrının oğlu olduğuna inananlar yüzde 29, İnsanın Adem'le Havva'dan geldiğine inanlar yüzde 32, İsa'nın göğe çıktığına inanalar yüzde 33, Tanrı'nın her şeye kadir olduğuna inananlar yüzde 40, Ölümden sonra yaşama inananlar yüzde 48,

Tanrının varlığına inananlar: B.Almanya yüzde 56, D. Almanya yüzde 27. Tanrıya inanmayanlar: B. Almanya 12, D. Almanya 47. Kararsızlar: B. Almanya yüzde 30, D. Almanya yüzde 25.

(Der Spiegel, 15.6.92)

ALMANYA: Aşırı sağcı Cumhuriyetçiler (Republi kaner)in kongresi Bavyera'nın Regendorf şehrinde yapıldı. Tek aday olan Schönhubert tekrar parti başkanı seçildi. Republikaner'lerin 4 bini Doğu Almanya'da olmak üzere toplam 20 bin üyesi olduğu Kongre'de açıklandı.

(Weltwoche 15.6.92)

JAPONYA: Japon Parlamentosunda BM çerçevesinde Japon ordusunun ülke dışına müdahaiesi için yapılacak Anayasa değişikliğine karşı çıkan Japon Sosyalist Partisi'nin 137 milletvekili, Kanun teklifinin görüşülmesini protesto ederek meclisten istifa etti. Japon sosyalistleri bu kararın Japon militarizmini azdıracağını belirtiler.

(İnt. Herald Tribune 14.6.92)

DOĞU AVRUPA: Doğu Avrupa ülkelerinde işsizliğin artışını gösteren tablo:

Bu ülkelerde son yıllarda işsiz sayısının artmasının gerçek demokrasinin önündeki tehlike olduğu belirtiliyor. Serbest pazarın bedeli işsizlik olarak saptanırken, eski Komekon ülkelerine Batı yardımının fazla olmadığı ve özellikle eski D.Almanya'nın 5 eyaletinin AT fonunu çektiği açıklandı. Reformların hızlı olmasının nedenini bozuk ekonomiye bağlıyan yazı, bu ülkelerin işsizlik sorununu çözemeyeceğini belirtti.

(Die Zeit, 19.6.92)

HELSİNKİ: Avrupa'da Konvensiyonel Kuvvet İndirimi. Anlaşması sürecinde devam eden görüşmelerin Viyana toplantısında, silahlı güçlerin sayısının sınırlandırılması karara bağlandı. ABD, kanada ve 27 Avrupa ülkesinin taraf olduğu anlaşmaya eski SSCB cumhuriyetleri de dahil edildi. Buna göre Türkiye'nin asker sayısı 530 bin ile sınırlandırıldı. Türkiye Avrupa'da Rusya'dan sonra ikinci büyük ordulya sahip olacak. Nato ülkeleri ve Urallarn batısındaki ülkelerin sahip olabilecekleri asker sayısı (Deniz kuvvetleri ve iç güvenlik birimleri haricinde) şöyle: Belçika: 70 bin, Bulgaristan 104 bin, Çekoslavakya: 140 bin, Danimarka: 35 bin, Almanya: 345 bin, Fransa: 325 bin, Yunanistan: 158 bin, İngiltere: 260 bin, İtalya: 315 bin, Kanada: 10 bin, Lüxemburg: 900 kişi, Hollanda: 80 bin, Norveç: 32 bin, Polonya: 234 bin, Portekiz: 75 bin, Romanya: 230 bin, Rusya: 1.450 bin, İspanya: 300 bin, Türkiye: 530 bin, Ukanya: 450 bin, Macaristanı: 100 bin, ABD: 250 bin, Beyaz Rusya: 100 bin.

(Der Bund, 2.7.92)

BELÇİKA: Belçika Hükümeti, askerlik hizmetini, 1.1.1984 tarihinden itibaren kaldırıyor. Merkez/sol eğimli Hükümetin Başbakanı Jean-Luc Dehaene düzenlediği basın toplantısında yeni askerlik reformu projesini açıkladı. Zorunlu askerliği kaldıran projeye göre Belçika 40 bin kişilik profesyonel mesleki askerlik uygulamasına geçecek.

SSCB/BDT	: 1990 yüzde 2	ROMANYA	: 1990 yüzde 0.6
	1991 yüzde 2		1991 yüzde 2.3
	1992 yüzde 8		1992 yüzde 9
ÇEKOSLAVAKYA	: 199[illegible] üzde 0.5	POLONYA	: 1990 yüzde 6
	1991 yüzde 6.5		1991 yüzde 11.5
	1992 yüzde 12		1992 yüzde 16
MACARİSTAN	: 1990 yüzde 6	BULGARİSTAN	: 1990 yüzde 1.5
	1991 yüzde 8.5		1991 yüzde 10.5
	1992 yüzde 12		1992 yüzde 25

(Shchaffhausen AZ, 3.7.92)

İSVİÇRE: İsviçre hükümeti Bosna Hersek'teki iç savaştan kaçan mültecilerden sadece 1000 çocuğu kabul edeceğini açıkladı. Federal Konsey İçişleri bakanı Arnold Koller'in açıkladığı rakam tepki yarattı.

(Basler Zeitung 2.7.92)

MOĞOLİSTAN: 28 Haziran'da yapılan genel seçimler Moğolistan Komünist Partisi olan Moğalistan Devrimci Halk Partisi'nin büyük zaferiyle sonuçlandı. K.P. 76 sandalyeden 70'ini kazandı. Le Monde'un haberinde KP'nin büyük seçim zaferinin batılıları memnun etmediği yazılırken, bu sonucun Möğol komünistleri "zor durumda" bırakacağı ima edildi. Bilindiği gibi moğolistan Doğu Avrupa'daki değişiklerden sonra çoğulculuğa geçen ve demokratik reformları kabul eden ilk Asya ülkesi olmuştu. Birleşik Muhalefeti oluşturan 4 parti, KP'nin ortak hükümet teklifini kabul etmedi. Bu partilerin ABD ve Almanya'dan destek gördüğünü Le Monde ayrıca belirtti.

Bu durum Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk'taki ilk çoğulcu seçimlerin sonucunu hatırlattı. 90-91 arasında bu ülkelerdeki ilk çoğulcu genel seçimleri KP'lerin devamcısı partiler kazanmıştı. Arkasından bu ülkelerde sokak gösterileri ve karışıklıklar meydana gelmiş ve KP'lere iktidar olanağı tanınmayarak bir kaç ay içerisinde erken genel seçimler yaptırılarak iktidara muhalefet güçeri adeta zorla getirilmişti. Şimdi sıra Moğalistan'da mı?

(Le Monde/Liberation, 3.7.92)

ALMANYA: Berlin'deki Hitler'in sığınağı "tarihi eser" olarak korunmaya alındı. Restore edilen bunkerin yakında ziyarete açılacağı belirtildi. Burasının neo-nazilerin yeni kutsal yeri olabileceği açıklanırken, 130 bin kadın tutuklunun çoğunluğunun gaz odalarında öldürüldüğü Ravensburg toplama kampı yıkılarak, yerine yeni bir süpermarket yapılıyor.

(The Times 3.7.92)

K.İRLANDA: IRA, Irlanda Cumhuriyet Ordusu, üç eski üyesini, işgalci İngilizlere bilgi sızdırdığı/verdiği suçlamasıyla kurşuna dizdi.

(The Guardian 3.7.92)

RUSYA: ITAR-TASS ajansına göre Rusya Parlamentosu, Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in maaşını asgari ücretin 21 katına çıkartarak 18.900 Rubleye (151 Dolar) yükseltti. (Liberation 3.7.92)

FRANSA: Devlet Başkanı Mitterand, Maastricht anlaşması üzerine yapılacak Referandum'un 20 Eylül'de olacağını açıkladı. (Liberation/Le Monde, 3.7.92)

ABD: 1988 yılında ABD savaş gemisi "Vincennes" tarafından düşürülen İran yolcu uçağı üzerine Amiral William Crowe'nin açıklaması yayınlandı. İçinde 290 sivil yolcunun bulunduğu İran uçağına saldıran savaş gemisinin olay sırasında iran karasularında bulunduğu kesinleşti. Amiral sivil uçağın "yanlışlıkla" düşürüldüğünü söyledi.

(L'Humanité 3.7.92, Newsweek 5.7.92)

AFRİKA: Afrika ülkeleri Örgütü eski SSCB'ye olan 14 milyar rublelik toplam Afrika ülkeleri borcunun ertelenmesi için çağrı yaptı.

(Afrique-Asie, 4.7.92)

ESTONYA: Yapılan referandumla ülke nüfusunun % 33'ünü oluşturan Rus asıllı halkın seçme ve seçilme hakkı red edildi. Bu sonuç özellikle 3. kuşak rus gençlerin tepkisine yol açtı. (Südkurier, 4.7.92)

ALMANYA: Eski Demokratik Almanya'daki kadınların giderek artan işsizlik ve iş bulmanın zorlaşması üzerine hamile kalmamak için kendilerini kısırlaştırmak için ameliyat ettirdikleri açığa çıktı. Bu uygulamaların giderek yoğunlaşması üzerime konu Saxe-Anhalt eyalet parlamentosunun gündemine alındı. (L'Evenement du Jeudi, 17.6.92)

ERMENİSTAN: Bekaa vadisini terk eden ermeni örgütü Asala'nin bir çok militanı Ermenistan'ın başkenti Erivan'da yeni bir iş buldukları açıklandı. Asala militanları Devlet Başkanı, Levon Ter Petrosyan'ın koruyuculuğunu yapıyorlar.

(L'Evenement du Jeudi, 17.6.92)

ABD: Wall Street Journal gazetesine göre, Körfez savaşından sonra Orta-doğu'ya silah satışı arttı. Sovyet rakibinden kurtulan ABD 20 ay içinde bu bölgeye 21 milyar dolar ek silah satışı gerçekleştirdi.

(Wall Street Journal, 18.6.92)

RUSYA: Sovyet Sinema/Film Komitesi eski liderlerin hangi filmleri sevdiklerini gösteren bir gizli raporu açıkladı. Brejnev: Clint Eastwood'un filmlerine düşkün; Stalin ise tahmin edileceği gibi savaş filmlerini seviyor, Andropov polisiye filmlerini tercih ederken, ideoloji sorumlularından Mihail Suslov Hitchcock, Bergman ve İtalyan Yeni Dalga filmlerini seçiyordu.

(L'Evenement du Jeudi 24.6.92)

RUSYA: Batı Avrupa'nın dev basın tekellerinden Hersant gurubu (Fransız) Polonya, Macaristan ve Çekoslavakya'dan sonra Rusya'ya da yerleşmeye yönelik "şimşek harekatı"na başladı. 13 Milyar tirajlı Komsmolkaya Prawda gazetesinin hisselerinin yüzde 48'ini 17 milyon dolar ödeyerek satın alan grup, 3.7 milyon trajlı İzvestiya, Moskavaki Komsomaletz ve "olaylar ve nedenler" gazete ve dergilerini de ele geçiriyor. Hersant gurubunun sahip olduğu gazetelerin günlük tirajı sadece Rusya'da 30 milyonu buldu. Bu grubun doğu Avrupa'nın gelecekteki politikasını etkileyeceği sanılıyor.

(CASH, 18.6.92)

FKP: Fransız KP'si tarihinde ilk kez ABD'ye resmi bir gezi yapıyor. Genel Sekreter G.Marchais başkanlığındaki heyet, ABD'nin New York, Washington, Clevland, San Fransisco ve Atalanta şehirlerinde yapılacak bir dizi konferans ve görüşmeye katılacak. Ulasal Basın kulübünün davetlisi olan heyet ayrıca barış hareketi, siyah hareketi, feminist, sendikacı, sanat ve kültür çevreleriyle de görüşecek. Heyet davetli olduğu Kanada'ya kızılderili rezervlerini ziyarete gidecek.

Marchais'nin çeşitli üniversitelerde konferans vereceği de açıklandı.
(L'Htumanite, 1.7.92)

ABD: Federal Seçim Bürusu komisyonu, 1988 seçimlerinde, Japon Toshiba firmasının birçok amerikalı politikacıya para dağıttığını açıkladı.
(USA Today, 1.7.92)

JAPONYA: İşsiz sayısı artarak aktif nüfusun % 2.1 oldu. (Toplam 1.420.000 kişi). Japonya'da çalışanların sayısı 65 milyon.

AFRİKA: Afrika birliği örgütü başkanlığına Senegal devlet başkanı, Abdu Diouf seçildi. ABÖ'nün 1993 toplantısı Kahire'de, 1994 oturumu ise Tunus'ta yapılacak.
(Afrique-Asie, 2.7.92)

Çin: Eski Devlet Başkanı Li Hiannian 83 yaşında öldü.
(Liberation, 3.7.92)

KIRIM: Ukranya parlamentosu Kırım'a sosyal, kültürel ve dış ülkelerle ekonomik ilişkileri içeren bir otonomi statüsü tanıdı. (Liberation, 2.7.92)

ZİMBABWE: Sosyal işler bakanı, 5 yaşından küçük 750 bin çocuğun açlık ve kuraklık nedeniyle yaşam tehlikesi altında olduğunu ve bunlara her gün 1 öğün yemek dağıtılacağını açıkladı.
(Liberation, 2.7.92)

ÇİN: Çin Basın Ajansı'nın açıklamasına göre, yabancı bankalara, ülkenin kuzeyindeki Tranjın Liman kentinde şube açma izni verildi.
(İnt.Herald Tribune, 29.6.92)

LİEHTENSTEİN: Avrupanın bu küçük ülkesi, yapılan referandumla yüzde 56 oyla, Seçme seçilme yaşını 18'e indirmeyi reddetti. Bu ülke seçme-seçilme yaşını 20'de koruyan tek ülke olma özelliğini sürdürüyor.
(Der Bund, 27.6.92)

ALMANYA: Aralarında Yeşiller, PDS, Hukukçular Birliği, Çevre ve Doğayı Koruma vb. gibi bir dizi parti ve kuruluş Freiburg'da yaptıkları toplantıda Maastricht sözleşmesine karşı birlikte mücadele kararı aldı. 13 örgütün ortak açıklamasında söz konusu anlaşmanın "Ne demokrasi, ne çevre, ne sosyal haklar ve beklentilere" cevap vermediği belirtildi.
(Süddeutche Zeitung, 30.6.92)

AF ÖRGÜTÜ: Uluslararası Af Örgütü ABD'yi mahkum etti. ABD yüksek mahkemesinin, Minnesota eyaletinde kabul edilen ve KK Klan'a karşı yasayı iptal etmesi üzerine, Los Angeles'te toplanan Af Örgütü yıllık kongresinde, genel sekreter Ian Martin söz konusu kararı kınadı. Ayrıca ABD'nin insan haklarını ihlal ettiği ve Haitili mültecilere karşı takındığı tutumun kabul edilmez bulunduğu, kararı alındı. Bilindiği gibi aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 27 bin Haitili mülteci zorla ülkelerine geri yollanmıştı. Af örgütü, ABD'de ölüm cezasının devam etmesini, polisin zorbalık ve şiddet yöntemlerinin sürdüğünü açıklayarak ABD yönetimini kınadı.
(L'Humanite, 29.6.92)

PORTEKİZ: Sosyalist Parti'ye yakın, UGT sendikasının AT'nin meslek formasyonu fonunu (hayali yöntemler ve kurs düzenlemelerle) 308 milyon ekü dolandırdığı açığa çıktı. Sendika 88-89 yıllarında bu fondan haksız yardım almasının hesabını verecek.
(Le Matin, 28.6.92)

ALMANYA: Berlin'de Eski D.Almanya Devlet Başkanı "Erich Honecker ve Almanya'daki baskı altındaki tüm komünistlerle dayanışma komitesi" kuruldu. Bilindiği gibi Honecker 7 aydan beri Moskova'daki Şili Büyükelçiliğine sığınmış ve alman hükümetinin yargılama talebine karşı çıkmıştı. Komite bir dizi eylem kararı olarak basına açıkladı. İki eski ve saygın antifaşist direnişçisi olan Werner Cieslack ve Heinz Junge'nin sözcülüğünü yaptığı Dayanışma Komitesi'nde bir dizi Alman düşünür ve yazar da yer alıyor. Komite amacının Honecker'in tüm politik haklarının iade edilmesi ve politik takibata son verilmesi olduğunu belirtti. Dayanışma Komitesini destekleyen Partilerden PDS (Alman Demokratik Sosyalizm Partisi) ise yaptığı basın açıklamasında: "Honecker'in yargılanmasının Almanya için utanç olacağını" söyledi. (Die Welt, 9.7.92)

İSVİÇRE: Federal Sağlık Bakanlığı, büyük bir nükleer kaza halinde kullanılması için, kanser tehlikesini önlemek amacıyla iyot tabletlerinin halka ücretsiz dağıtılması kararı aldı.
(St. Galler Tagblatt, 9.7.92)

LÜBNAN: Lübnan Hükümeti, yıllar süren iç savaştan sonra göç eden, 500 bin göçmeni tekrar eski yerlerine yerleştirmeyi sağlayacak bir planı kabul etti.
(The Guardian, 8.7.92)

ALMANYA: Hitlerin sığınağını "tarihi eser" sayan Berlin yönetimi, ayrıca Nazi Kurbanları anıtı açılmasını kabul ederken bu anıtta çingene soy kırımını kabul etmeyerek, sadece Yahudi kurbanlarının anısının geçmesini kararlaştırdı.
(Wo Z, 3.7.92)

PERU: Aydınlık Yolu gerilalarının Peru'da 1981'den bu yana toplam 575 belediye başkanını öldürdükleri belirtildi. 1992'de öldürülen Belediye başkanı sayısı ise 7 oldu. Kurbanların çoğunun Aydınlık yolu örgütünün ayaklanmayı başlattığı And dağlarındaki küçük yerleşim yerlerinin belediye başkanları olduğu belirtiliyor. Peru'da gerilla - ordu çatışmasında 1980'den bu yana 25 bin kişi yaşamını kaybetti.
(Nouveaux Quotidien, 9.7.92)

G.AFRİKA: Son 6 ay içinde şiddet olayları yüzde 34 arttı. Aydı dönemde 1806 kişi çatışmalarda öldü. Olayların % 75'i Johannesburg şehrinin etrafındaki siyahların oturduğu Gettolarda çıktı.
(Newsweek, 6.7.92)

İTALYA: Torino şehrinde düzenleyiciliğini İKP (İtalyan Komünist Partisi-Tekrar kurulan)'ın yaptığı, Maastricht anlaşmasına karşı uluslararası bir konferans düzenlendi. Panele alman Demokratik Sosyalizm, İspanyol, Fransız, Danimarka ve Yunan KP'leri katıldı.
(L'Humanite, 9.7.92) ■

Hayatımızdaki "münferid" olaylar üzerine münferid bir kitap:

SİYASİ KÜLTÜRÜMÜZDE ZULÜM VE İŞKENCE

"Devletimizde merhamet ziyade olalı her nizam bozuldu." III. Selim

★ Taner Akçam'ın kitabını okuyorum: Siyasi Kültürümüzde Zulüm ve İşkence!

★ Kitaba bir sunuş yazan J.P. Reemstma, kendisini çağdaş olarak tanımlayan Batı toplumlarının işkenceyi "istisna" ya da "geri dönüş" olarak nitelediklerini yazıyor ve tabii eleştiriyor bu tutumu.

★ Yazının başlığı oradan aklımı geldi. Batılıların "istisna" dedikleri şeyin Türkçesi ise "münferid". Yetkililer, inkar edemedikleri işkence olaylarını "münferid olay" olarak niteliyorlar. Münferid, "tek, kendi başına olan" anlamında. Yani aslında işkenci diye bir şey ama arada böyle münferid olaylar oluyor işte, manasında. Ehh, bunlar da bütüne şamil olamaz. Bir başka deyişle istisna kaide bozamaz.

★ Türkiye'de oldukça yaygın olarak görülen bu münferid olayalar üzerine, münferid bir çalışma Taner Akçam'ın çalışması. Sadece devlet katında değil, toplum katında da oldukça yaygın olan münferid zulüm ve işkence olayları konusunda oldukça kapsamlı bir araştırma.

★ Kitabın adı, çalışma konusunda işkence ve zulüm olaylarının tarihsel sıralaması gibi bir çağrışım yapıyor ama, işin aslı öyle değil. T.Akçam, önsözde bu konuya değiniyor zaten: "işkence tarihini yazmanın zor bir tarafı olmazdı. Bol miktarda "olay" bulmak gerekiyordu. Bunu da Osmanlı-Türk tarihi zaten fazlasıyla sunuyordu. Yapmam gereken çok basitti. Zaten politik olarak yapıklarıma biraz da tarih katım mı olur biterdi... Kazın ayağının hiç de öyle olmadığı çok kısa sürede açığa çıktı. Önce, J.P. Reemtsma, işkence olaylarının anlatılmasını istemediğini çok açık bir biçimde dile getirdi. Yani tarihe kaydırılmış bir Af örgütü çalışması değildi beklenen. İşkencenin Türkiye toplumunda, bir iktidar aracı olarak oynadığı rolün açığa çıkarılması isteniyordu. İşkence, devlet ve iktidar ilişkisinin kurulabilmesi, bu aracın işleyebilmesi için kaçınılmaz ideolojik yapıların, düşünce biçimlerinin açığa çıkartılması vb. gerekiyordu."

★ Türkiye için zulüm ve işkence, devlet katıyla sınırlı bir olgu değil. Toplum katında da oldukça yaygın. Bir yaşam tarzı sanki. Kitabı okudukça bu daha iyi algılanıyor. Osmanlı Çalışmaları'ndan bir alıntı yapılan T.Timur da bu noktaya işaret ediyor:"... (Osmanlı) yöneticileri herhalde doğaları gereği zalim kişiler değillerdi." diyor.

★ Kitap 6 bölümden oluşuyor: 1. Reformlar Dönemine Kadar Osmanlılarda işkence 2. Tanzimat Dönemine Kadar Reformlar ve işkenceler Evrimi 3. Tanzimat Reformları Sonrası İşkencenin Evrimi 4. 1. Meşrutiyet Dönemi Abdülhamit işkenceleri 5.11 Meşrutiyet, İttihat ve Terakki Dönemi 6. Genel Bir Değerlendirme.

★ Son bir noktaya işaret etmek istiyorum: Kitabın 347. sayfasında başlayan kaynak dizini 426. sayfaya kadar devam ediyor. Ne kadar geniş kaynaklı bir çalışma olduğunun açık bir göstergesi.

★ İnsanı kaskatı yapan bir kitap. Ama bugün münferid diye adlandırılan zulüm ve işkencenin "geriye dönüp" baktığımızda, toplumuzda ne kadar meşru bir olgu olduğunu "okumak" gerekiyor.

Taner Akçam, Siyasi Kültürümüzde Zulüm ve İşkence. İletişim Ya. 1992

Tele-Okuma

Moskova Üzerindeki Gölgeyi İzlediniz mi?

Geçen haftalarda televizyonun 3. kanalında Moskova üzerindeki Gölge adlı bir dizi yayınlandı.

Meşhur Burjuva bilim/ Proleter bilim ayrımının belirgin bir şekilde Marksist li-

teritüre girmesine yol açan Lisenko olayını konu ediyordu.

Eminim, pek çok sosyalist lisenko olayından haberdar değildir. Daha doğrusu haberdardır ama "partinin isteği" üzerine unutma yoluna gitmiştir. "O zamanın şartları öyleydi" ya da "bir yanlışlık olmuş... şimdi bu konuyu deşmenin bir manası yok", ya da "Stalin'in hatasıydı, düzeltildi" gibi açıklamalar da yapmıştır kendisine filan...

Ama Lisenko olayı Marksistlerin tartışması gereken, tartışmaktan korkmamamaları gereken bir olay. Marksizmin üslubu ve yaklaşımları üzerinde uzun bir süre etkili oldu. "Tamam, oldu bir yanlışlık" denilince kurtulunacak bir olgu değildi.

Bu dizi vesilesiyle, olayı bir kere daha hatırlamakta yarar görüyorum. Ama önce şu dizi konusunda ne düşündüğümü ifade etmek istiyorum.

Eskiden devrimci romanlar vardı... Sırf devrimcileri anlattığı, çekilen sıkıntıları, yoksullukları anlattığı için "iyi roman" olduğunu hiç bir zaman anlamamışımdır. - Bu konudaki fikirlerimi 80 öncesinde de çeşitli dergilerde yazdım. - Glasnosttan sonra bu durum tersine döndü. Bu kez o günlerin uygulamalarını eleştirmek, "iyi roman" denmesi için yeterli sebeb sayıldı. Sözgelimi Arbat Sokağı bu tarzın en son örneklerinden biriydi.

Hemen belirteyim, benim burada eleştirdiğim roman olarak sunulan şeyin roman olup olmadığı. Ama bir kitabın roman olup olmadığı sadece biçimsel bir tartışma konusu değildir. Yani öyle bakmıyorum. Eski deyimle "biçim-öz" diyalektiğinin oluşturulup oluşturulamasıdır önemli olan. Yazdıklarıma bu açıdan bakılırsa daha iyi anlaşılacağını düşünüyorum. Yani benim için Çeliğe Su verildi nasıl iyi bir roman örneği değilse Arbat Çocukları da iyi bir roman örneği değildi. Romandan yola çıkarak söylediğim bu şeyler öbür konular için de aşağı yukarı geçerlidir.

Moskova üzerindeki Gölge, yukarıda anlattığım türün televizyona uyarlanmış kötü bir örneği. Çünkü insanlar yine dar bir mesaj çerçevesine sıkıştırılmıştı. "Lisenko" ve "Stalin" mesajının basit kuklaları haline getirilmişlerdi. Bu tavır, bu tür çalışmaların tipik tarzı zaten.

Neyse, bunları bırakıp, üzerindeki Gölge'nin konusu olan Lisonko olayı üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Lisonko, 1898-1967 yılları arasında yaşamış Sovyet biyoloji ve tarım bilgini. İlk başarısını kulakların tasfiyesi döneminde kazanıyor, dikkati çekiyor. 1930'lu yıllarda, Sovyet tarımının içine düştüğü bunalımın zorladığı "daha hızlı verim alma", "ülke iklimine uygun buğday yetiştirme" arayışları içinde öne fırlıyor. Temelde 1935'de ölen Miçurin tezleri olan, "çevre koşullarının değişmesiyle, istenilen buğdayın" ya da "buğday ekilip, çevre koşullarının değiştirilmesiyle çavdar ele edilebileceğinini" savunur. Diğer biyologlar, bunun imkansız olduğunu, çünkü "genetik" diye bir şeyin olduğunu, genetiğin çevre koşullarının değişmesiyle değişen bir şey olmadığını savunarak, buna karşı çıkarlar. Buğday tartışması olarak başlayan tartışma kısa sürede ideolojik, politik, felsefi bir karektere bürünür. Özellikle Stalin'in Lisenko'ya destek vermesinden sonra karşı tezi savunanlar burjuva ajanı, vatan haini olarak suçlanır, görevlerinden alınır, sürülür vb.

Sonuçta ortaya, Marksist dünya görüşünde uzun süre etkili olan **burjuva bilim/ proleter bilim ayrımı** çıkar. "Genetik", burjuva aldatmacası olarak görülür. Einstein bile burjuva bilim adamı sıfatıyla bir kenara atılır. Asıl büyük felaket. Stalin'in de katkılarıyla diyalektik yasalarla / doğa yasalarının özdeş sayılmasıdır. Bunun yarattığı sorunları Marksizm bugün bile aşabilmiş değildir. Aşılabilmiş değildir çünkü, tartışılmış değildir.

Teoride kesin bir üstünlük sağlamasına rağmen Lisenkizm uygulaması tam bir fiyasko ile sonuçlanmış, savaş içindeki Sovyetlere bedeli oldukça ağır olmuştur.

Lisenkizm, fiyaskoyla sonuçlanınca hemen rafa kaldırılıp, suskunluğa terkedilmiş, ama Marksist teori içindeki tahribatı üzerinde hiç durulmamıştı. Sonuç olarak Lisenkizm, Marksizmin yanlışlarını açıkça tartışmak cesaretini göstermediği önemli bir "negatif teori-pratik" olarak kalmıştır. ■

Süleyman BULUT

Bu sayıdan başlayarak dergimizde yeni bir bölüm açıyoruz: KIRKAMBAR!
Kırkambar, dergimizin değinmeler bölümü olacak
Türkiye'de, dünyada, dergimizde ya da herhangi bir gazete ve dergide, TV kanallarında gördüğünüz, duyduğunuz, okuduğunuz, yaşadığınız her konudaki değinme ve dokundurmalarınızı Kırkambar'a yazabilirsiniz.
Kırkambar, bir değinme bölümüolduğu için değinmelerinizin kısa olmasını (1 ve 1.5 sayfa civarında) rica ediyor ve sizi de kırkambar'a bekliyoruz.

İktidar Tepişmesi

Almanya'da Honecker davası hazırlık safhasındayken Moskova'da bir başka dava görülüyor. Bu dava Berlin'dekinden de öte bir komedi. Çünkü burda davacılar davalı olarak kendi kendilerini yargılıyorlar.

Geçen yıl Ağustos "darbe"sinin ardından Yeltsin'in Karakuş hükmüyle kapatıldığı ilan edilen SBKP bu yasa ve demokrasi dışı keyfiliğe son verilmesi için yargı yoluna başvurunca Yeltsin tarafı davayı SBKP'yi geçmişinden bugüne suçlayarak "yargılama" platformuna çevirmeye kalkıştı. "Ağustos darbesi" sanıklarını hâlâ yargı önüne çıkaramamış olan rejim besbelli bu davada da çıkmaz yola saplanacak.

SBKP'ye yöneltilen suçlamaların hiç birinin hukukca bir kıymeti harbiyesi yok. Zira yargılamanın hukuki meşru zemini yok. Dün SBKP adına davalar yürütenler- aynı yargıçlar, aynı savcılar, aynı bürokratik mekanizma- bugün SBKP'yi yargılıyor. Dünün "suçlu"ları buğün suçlayıcı kesildiler.

Aslında bu dava Glasnost öncesi bir geleneğin, sosyalist legalitenin ve hukukun "sosyalist adalet" adına çiğnenmesinin yeni koşullarda sürdürülmesidir. SBKP'ye atfedilebilecek suçlar arasında belki de en geçerli olanı budur. Şimdi SBKP'yi sözümona yargılayanlar ve yargılatanlar aynı suçu işliyorlar.

SBKP günahlarıyla sevaplarıyla fiilen tarihe gömüldü. Bundan sonra onun küllerindenn yeni bir Anka kuşu doğar mı doğmaz mı, o ayrı bir konu. Ama bugün görülen birşey varsa, o da kapitalist restorasyon yolunda Sovyetler Birliğini tarihe gömenlerin şimdi SBKP'-nin külleri üzerinde birbirleriyle tepişmekte olduklarıdır.

Gorbaçov bir yandan, Dünya basınındaki köşesinden, "kitlelerin patlama noktasına hızla yaklaştıkları" ilan ederken, halen uygulannan politikaların sorumluları eski makyavelist uygulamalara taş çıkartan bir manevraya girişiyorlar : bugünün sorumluluğunu üzerlerinden atmak için gelmiş geçmiş bütün sorumlulukları üzerine yükleyecekleri bir günah keçisi arıyorlar ve bula bula kendi "kirli çamaşırları"yla kitlelerin ve dünya kamuoyunun önüne çıkıyorlar!

Buna eski alışkanlıklardan arta kalma bir "kolaycılık" da diyebilirsiniz, henüz tam alışmadıkları "yeni politika" sahne-sinde sergiledikleri "acemilik" de. Bu yaptıklarıyla şimdilik tatmin olup kendilerini kandırabilirler. Tepeden inme kararnameler rejimine yeni bir soluk aldırabilirler. IMF ile ilişkililerde yeni kolaylıklar da sağlıyabilirler. Ama bu dava eğer daha şimdiden ters tepmediyse, ilerde ters tepecektir. İktidar oyununda kendi geçmişlerini bahse yatıranlar geleceklerini riske atarlar. Soğuk savaşın emperyalist galiplerine son yetmiş yılda işledikleri onca suç (hangi birini saymalı ki?) bugün namus borcu ödenircesine bağışlanırken, o yetmiş yılda bütün dünyada yaşananlar sanki kapitalist ideolojinin propoganda aynasında yansıtılanlardan ibaretmiş gibi SBKP'nin ve onunla birlikte sosyalizm ülküsünün sanık sadalyesinne oturtulmasını yaşanan hayat da, tarih de bağışlamayacaktır.

T.A.

Minareden Atan Kim?

Mustafa Durna'nın dergideki "minareden At Beni" sayfasını ilgiyle izleyen okurlarından biriyim.

Yalnız son iki ya da üç sayıdır, çok önemli olmamakla birlikte, beni rahatsız eden bir yan var. Onu ifade etmek istiyorum.

Sayfa ilk başladığında M.Durna esprilerini cümlelerin kendi içinde yakalamaya çalışıyordu. Karşı karşıya getirme işlemi yapmıyordu. Ya da gerçekten karşılıklı diyalog yapılmışsa onlara yer veriyordu. Şimdiler de ise, farklı kişilerin, farklı zaman ve yerlerde söylediklerini karşı karşıya getirip bundan espri üretiyor.

Yanlış anlaşılmasın, kimseye işini nasıl yapacağını söylemek gibi bir düşünce aklımın ucundan geçmez ama beni rahatsız eden şeyi de ifade etmek istiyorum.

Mustafa'nın yaptığı düzenleme sonucu, cümleleri alt alta okuyunca , bunlar karşılıklı bir diyalogun cümleleri gibi algılanıyor. Öyle değil oysa. Bu cümleler karşılıklı

diyalog içinde söylenmiş şeyler değil.

Bu yapılamaz mı? Yani, ortaya mizahi bir durum çıkarabilmek için böyle bir kurgu yapılamaz mı?

Elbette yapılabilir ama bunun kurmaca bir çalışma olduğunu, aslında farklı zamanlarda sarfedilmiş sözlerin bu sayfada, karşılıklı bir diyaloga dönüştürüldüğünü bir notla belirtmekte yarar vardır.

Böyle bir notun esprilere bir şey kaybettirmeyeceği gibi, Mustafa'nın yaptığı işin-söylemiş sözlerin kolayca alt alta getirilmesi olmadığının- anlaşılmasına çok yardımcı olacağını düşünüyorum.

Türkiye'yi Kurtarmanın Yeni Sloganı: "İki Kişiden Birini At!"

Öteden beri fısıltı halinde dolaşan bir görüş, şimdi basın yayın organlarında başlık olmaya, yüksek sesle dillendirilmeye başladı.

Özetle şu söyleniyor: Türkiye'de özellikle belediyelerde, devlet kurum ve işletmelerinde iki kişiden biri fazladır. Bunun ekonomiye yükü ağırdır. Türkiye ekonomisi bu ağır yükten kurtulursa, Türkiye'de kurtulur. Onun için bu durumdaki işyerlerinde, her iki kişiden birini atmak gerekmektedir.

Türkiye'de Özal dönemiyle birlikte yerleşen "ekonomi bunu gerektiriyor" anlayışıyla bakıldığı zaman, pek itiraz edilemeyecek bir görüş bu.

Ama doğruları kadar yanlışları da olan bir görüş.

"Sorun", gerçekten sorun ama "çözüm", çözüm mü acaba?

Özellikle belediyelerde ve devlet kuruluşlarında, KİT'lerde yaşanan istihdam fazlalığı Türkiye'nin öteden beri temel problemlerinden biri. Bu doğru. Bunun ekonomiye yükünü de kimse inkar edemez. Bugün bir türlü indirilemeyen ya da inmeyen enflasyonun en önemli etkenlerinden biri bu istihdam fazlalığıdır. Ama bu sorunun bir yönü. Görmezlikten gelinmemesi gereken başka yönleri de var:

1. İstihdam politikalarını "arpalık" politikalarına kim dönüştürdü? Çalışanlar mı? Politikacılar mı?

2. Cevabının "politikacılar" olduğunu herkes biliyor. Ama "politikacılar cevabı" da eksik bir cevap. Başka temel etmenler var.

3. Evet, bu fazlalık, ekonomik değil ama Türkiye gibi işsizliğin oldukça fazla olduğu bir ülkede sosyal patlamaların bir emniyeti olarak iş görmüyor mu?

4. İktidar partileri belediyeleri arpalık olarak kullanırken, burjuvazi KİT'leri ucuz hammadde kaynağı (bir başka açıdan arpalık) olarak kullanmadı mı? Hala da kullanmıyor mu?

5. Tam bu noktada çok ciddi bir başka soru daha var: KİT'ler verimli mi değil; yoksa verimliyken yukarıdaki etkenler sonucu mu verimsiz duruma düşüyor?

Bunları bir bütün olarak görmek için öncelikle TÜRKİYE'Yİ EKONOMİK BİR İŞLETME GİBİ DÜŞÜNME-MEK gerekiyor. Ekonomik bir işletme gibi görüldüğü zaman çözüm gerçekten kolay: "at, kurtul!"

Bu "at, kurtul" çözümü için ileri sürülen bir başka gerekçede şöyle: Efendim, Türkiye büyük bir hamlenin eşiğinde. Sermaye gerekiyor. Sermaye biri-kiminin hızlıca sağlanabilmesi için çok ekonomik olunmak zorunda. Toplum ekonomin kurallarına göre yönetilmeli.

Tarihin bir ironisi olsa gerek: Marksizmin ekonomist yorumu, toplumun diğer düzeylerini ekonomik düzeyin bir yansıması olarak görür, her şeyi doğrudan ekonomiyle açıklardı.

Şimdi toplumu ekonominin kurallarına göre düzenlemek isteyenler ise sözkonusu Marksizmden daha Marksist bir tutum içinde görünüyorlar.

Hızlı sermaye birikimi, yine ekonomi biliminin çok iyi belirttiği gibi toplumun büyük kesiminin hızla yoksullaşması sonucu gerçekleşebilir. Bunun sonuçları ise açıktır. Ya bu göze alınacak... ya da Türkiye'nin ekonomisi sosyal durumdan bağımsız düşünülmeyecek...

İstihdam fazlalığından "at" arak kurtulunamaz. Ne olur? Sorun, işyerlerinden topluma aktarılmış olur. İnsanlara insan olmanın asgari toplumsal güvence-leri sağlanmadan uygulanacak bu tür politikaların bedeli oldukça ağırdır. Yanlışlar elbette düzeltilmeli. Ama bu yanlışlar nasıl tüm toplumu etkiliyorsa, çözümler de etkileyecektir. Türkiye'yi şimdiye kadar yönetenlerin politik ve ekonomik hatalarının bedeli sadece çalışanlara çıkarılamaz. Çıkarılma-malı.

Buraya kadar söylediklerimden, "ekonomik verimlilik bizi ilgilendirmez" gibi bir görüşe yakın olduğum sanılabilir. Bu doğru değil. "At, kurtul" cular meseleyi sadece o yönüyle koydukları için, bu çerçeveye itirazımı söyledim. Yoksa, domuzdan

ne kıl koparırsak faydadır gibi sınırlı bir yaklaşım içinde değilim.

Sonuç olarak, sorunun aciliği ortada ama bu konu el çabukluğunu kaldıracak bir konu değil. İşverenlerin, iş Güvencesi Yasası'na gösterdiği "Hür teşebbüs" tepkisi göz önüne alınırsa oluşturulmak istenen "at, kurtul" sloganlarının zemini daha iyi farkediliyor.

S.BULUT

Soğuk Savaş Nürenberg'i

Bir vakitler Federal Almanya'da öncülüğünü Willy Brandt'ın üstlendiği bir "Ostpelitik" vardı. F. Almanya ile Demokratik Alman Cumhuriyeti arasındaki ilişkileri düzenlemeye yönelik bu "Doğu Politikası" nın temelinde, iki ayrı Alman ülkesi ve devletinin kavgasız gürültüsüz, belli bir uyum içinde varlıklarını sürdürme mutabakatı yatıyordu. Helsinki Anlaşması da her iki Almanya'nın devlet başkanlarınca ayrı ayrı imzalandı. Ostpolitik böylece DAC'nin ayrı varlığının ayrı kurumlarıyla ve ayrı kurallarıyla resmen tanınmasında yapıcı bir rol oynadı. Ostpolitik gereği, iki ülke arasında ekonomik ilişkiler, ticaret, kültür alış verişi, vb. geliştirildi. Bu arada Demokratik Alman Cumhuriyetinin Cumhur Başkanı E. Honecker'le resmi ilişkiler yürütüldü. Kendisi devlet başkanı sıfatıyla F. Almanya'ya davet edilerek resmi törenlerle karşılandı, ağırlandı.

Şimdi aynı Honecker Batı Almanya'da "adam öldürme" suçundan sanık sıfatıyla hapse atılmış bulunuyor. "Yargı" lanacakmış!

Besbelli bu da bir başka "Ostpolitik"tir, ya da Ostpolitik'in "yeni dünya düzeni"nde hayata geçen yeni yorumudur. DAC'nin varlığını ve meşruiyetini hiç bir zaman hazmetmemiş gerici, intikamcı Alman çevrelerinin baştanberi kah el altından, kah açıktan sürdürdükleri kendi "Ostpolitik"lerine pekala uyan bir yorum. Yalnız Ostpolitik'te değil, bütün Almanya'nın ve Almanların dünyaya, hayata ve kendilerine bakışta da önlerine serilen iki seçenekten - Brand seçeneği ile Strauss seçeneğinden- ikincisi galebe çaldı. F. Almanya'nın en büyük -yarı bağımsız- eyaleti Bavyera'nın hakimi, savaş lordu j. Strauss resmi çalışma odasının duvarına DAC'ni Nato üyesi Federal Almanya'nın sınırları içinde gösteren bir harika asmıştı. İki Almanya'nın 1989 ertesinde apar topar "birleşme"sine, yani yukarılarda büyük pazarlıklar ve aşağılarda uluslararası medya desteğinde emrivakilerle Doğunun Batıya ilhakına Doğunun ve Batının bütün ilerici, demokrat, aydın çevreleri -sanatçılar, düşünürler, bilim adamları, ileri görüşlü politikacılar- ise karşı çıkmışlardı.

Birleşik Almanya'nın devletler hukukunu ve uluslararası teamülleri hiçe sayan Bismarck geleneği sürdürücüsü politikacılarına DAC'nin ekonomisiyle, sosyal ve kültürel kurumlarıyla tarümar edilip bütün o yörenin Batının sömürgesine çevrilmesi yetmedi, şimdi açık ve katışıksız intikam peşinde koşuyorlar. İkinci Dünya Savaşı sonrası Nürenberg Davasında sahneye konulan "galiplerin adaleti" gündeme getiriliyor. Kime karşı? Hayatını Nürenberg'de yargılanan Nazi savaş suçlularıyla kavgaya adamış bir sosyalizm militanına karşı!

Honecker davası, bir yönüyle, intikamcıları kırk küsur yıl diken üstünde oturtan komünizm korkusundan arınma davasıdır. İki dünya savaşı arasında Almanya ilk savaştaki yenilgisini hiç unutmadı, hep intikam peşinde koştu. Bugünkü Almanya ikinci savaşın yenilgisini unutması için kendi kendisinden intikam alma yoluna sokuluyor!

Honecker davası, öbür yönüyle, daha da kapsamlıdır. Honecker'in "düşüş"ündeki çok yönlü toplumsal, tarihi trajedi, bir "hukuk" ya da sıradan ceza davası komedisine indirgenerek -ve böylece soğuk savaşçıların hayata bakış düzeyi bir kez daha gözler önünde serilerek- kapitalizmin dünya çapında iktidar ve hegemonya gösterisine alet ediliyor. Sosyalizm ülküsüne saldırıya yeni bir platform kuruluyor. Davanın sonucu hiç önemli değil. "İbreti alem" için bu kadarı da yeter!

Kapitalizm bir kez daha özünü sergiliyor:

"Veyl mağluplara!"

T.A.

ÜNAL DOĞAN

OLİMPİYATLARIN KARA DOSYASI

Temmuz ayının 24. gününden itibaren tüm Dünya'nın binlerce sporcusu Katalonya'nın Barcelona şehrinde buluşacaklar. Barcolena 1992 Yaz olimpiyatlarını yarış alanlarındakilerin dışında ayrıca 3.5 milyar televizyon izleyicisi yeni yeni rekorları hazdan titreyerek seyredecekler. Yazılı basının spor sayfalarına sığmayacak Olimpiyat haberleri bir ay boyunca gündemin baş köşesine kurulacak. Kazanılan veya kaçırılan altın, gümüş ve bronz madalyalar üzerine "bilgiç" söyleşiler çenelerimizi yoracak. Bırakalım spor yazarlarımız görevlerini titizlikle yaparak, bizlere Olimpiyatların çeşitli yarışmalarını yorumlasın ve aktarsınlar. Biz ise bu madalyaların ve Olimpiyatların diğer yüzünü; kara yüzünü aydınlatmaya çalışalım.

Bir asra yaklaşan yaşına rağmen yanmaya devam eden Olimpiyat ateşi, doping, rüşvet, sporsor, dolar ve skandallarla boğulup sönmeye başladı. Görkemli tanıtım ve açılışların altı kazındığında çirkin bir Olimpiyat görüntüsü ve çürümüşlük kokusu ortaya çıkıyor. Olimpiyat oyunlarının kurucusu olan Fransız Baronu Pierre de Coubertin'in "amatörlük ruhu" herhalde, Baronla birlikte, mezarında rahat uyuyamıyordur. Modern Olimpiyatların kurucusuna göre; para, şan ve şöhret, kazanmak değil; "tüm dünya sporcularının dostça yarışması ve katılmak" önemliydi. Bu Amatörizm ve bazılarına göre "naif" olan "Olimpiyat ruhu" çoktan rahmetlik oldu. Arada sırada söylendiğinde ise Olimpiyatların "genç kurtlarını" bol bol eğlendirmeye yarıyor.

Barcolena Olimpiyatlarının başlamasına az bir zaman kala iki bağımsız İngiliz gazetecisinin hazırladığı "Olimpiyatlar üzerindeki kirli eller" adlı kitap bomba etkisi yaptı. Vyv Simson ve Adrew Jennings'in yıllar süren uzun araştırmalarını kapsayan kitap şimdiden 20 ülkede satılmaya başladı. Olimpiyatların para tarafından boğulduğunu iddia eden yazarlara, kitaba ve yayıncısına karşı, tarihinde ilk kez Uluslararası Olimpiyat Komite'since dava açılması oldukça düşündürücü. Acaba bu iki "münafık" yazar neler yazmış ki; Olimp Dağı'nın zirvelerinde oturan anlı-şanlı Olimpiyat Tanrılarını bu kadar kızdırmışlar? İlginç kitabı ve hemen arkasından "Halkaların efendileri" adlı televizyon dizisini hazırlayan iki İngilizin dedikleri özetle şöyle:

- Olimpiyatların baş belgisi olan "Daha hızlı, daha yükseğe ve daha güçlü" artık değişmiştir. Bunlar bundan böyle sporda değil, "dolar" da ve şöhrette geçerlidir.

- Katılan sporcular arasında korkunç bir eşitsizlik doğmuştur. Bir yanda Amerikan Basketbolcuları, Stefi Graff, Carl Lewis gibi tüm gazete ve kameraların peşinde koştuğu, milyonlar kazanan "mega starlar", diğer yanda ise orta halli olimpiyat köylerinin ıssız köşelerinde çalışan isimsiz greko-romen güreşçileri, ok atıcıları, eskrimcileri vs. var. Amatörlük şartı 1981'den itibaren Olimpiyat Manifestosundan çıkartıldı. Tenis ve milyoner tenisçiler 1988'den sonra Olimpiyatlara dahil edildi. Bu yılda Amerikan profesyonel basketbolcuları 5 halkalı oyunlara ön kapıdan girdi. Sosyalist ülkelerin ortadan kalkmasıyla birlikte amatör spor tamamen öldü...

Kısaca ana fikiri vermeye çalıştığımız kitapta ayrıca kanıtlara dayanan rüşvet iddiaları ve olaylarına da yer veriliyor. Örneğin Amerikan Olimpiyat Komitesi Başkanı ve UOK üyesi Robet H... minck, olimpiyatlara dahil olmak isteyen iki spor federasyonundan, bu öneriyi desteklemesi için 275 bin dolarcık rüşvet alıyor. Olay ortaya çıkınca istifa ediveriyor. Bir diğer örnek ise Seul Olimpiyatlarından veriliyor. Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (FİAA) Başkanı olan Primo Nebiblo'ya, Amerikalı sponsor firmalar, yerel saatle gece yarısına düşen atletizm finallerinin, değiştirilmesi için 20 milyon dolarcık veriyorlar. (İş bilir reklam sahipleri kimsenin seyretmeyeceği saatlerde reklam verip ürünlerini satamayacaklarını iyi bilirler.)

İlginç kitabı ve iki ingiliz gazetecinin iddilarını, İsviçreli yüzücü Dano Halsall'a aktardık ve sorduk: "Sizce Olimpiyat ideali öldü mü?" diyerek. Dedikleri ne kulak verelim. Sorumuz onu pek neşelendirdi: "Bugün para, madalya ve şöhret için, bunların baskısı altında yarışılıyor. Üzülerek söyliyeyim aslında her şey süs ve göstermelik. Bu yarış ortamı rakiplerimle çekişme ve çatışmayı doğuruyor. Ne yazık ki gezegenimizin en büyük spor müsabakasının ardında binlerce entrika, dönüyor. Yine de Olimpiyat oyunlarının kutsallığı devam ediyor. Eğer meşhur basketçiler ve tenisçi-

ler büyük para almadan yarışırlarsa olimpiyat halkaları hala bir şeyleri temsil ediyor demektir." diyor

Gerçekten de Olimpiyatların saf ahlakı etik değerleri giderek kayboluyor. Bunların yerini 'ev mültinasyonal/uluslar aşırı firmaların antidemokratik gölgesi düşüyor. Daha iyi, dayanışmacı ve barışçı dünya için sporun yerini, para, rüşvet, doping ve sponsorcuların yarışı, sıradan bir spor olayı alıyor. Sorunun kaynağında dolarların Olimpiyatları boğacak kadar akması yatıyor. 1992 Barcolena Olimpiyatlarının sponsorluğunu toplam 516 milyon dolar ödeyen 150 firma yapıyor. Bunlaran % 28'i Amerikalı, % 28'i Japon, % 28'i İspanyol ve % 24'ü Avrupalı. TOP diye adlandırılan "Olimpiyat Marketing Programı" çerçevesinde yeni mali kaynak yaratmak için Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı Antonio Samarnach'ın yürüttüğü proje ile Coca Cola, IBM, Panasonic, Seat, Vısa-Seiko, vs. gibi dev girmalar 30'ar milyon dolar ödeyerek reklamlarda yer alma hakkını aldılar. Ayrıca Olimpiyatların televizyon yayın hakkı ise 633 milyon dolara satıldı. (Küçük bir karşılaştırma için bu hak 1960 Roma Oyunlarında sadece 1 milyon dolarcık idi. Kısacası, Franco rejimi artığı olan, İspanyol Josc Antonio Samarnach'ın başkanlığında Olimpiyat Oyunları değil Olimpiyat Endüstrisine şahit oluyoruz.

Olimpiyatların 5 kıtayı ve sağlık, dayanışma, çaba göstermeyi temsil eden 5 renkli halkalarıda satılık artık. 6 milyon ödemeyen hiç kimse reklamlarında olimpiyat logosunu kullanamaz. Bu sponsor firmaların spor, filan hiç umarlarında değil. Onlar ürünlerini 3.5 milyara pazarlamak istiyorlar sadece. Küçük bir örnek daha verelim. Ünlü Amerikalı atlet Carl Lewis formasında taşımak için Pepsi ile anlaşma imzalar. Bunu duyan Coca-Cola yetkilileri kudururcasına Olimpiyat Komitesine koşarlar. Oyunlarda tek içki sponsor hakkı onlarındır. Karar hemen verilir. Carl Lewis Pepsi reklamıyla koşamayacaktır. Ne feci... Mega starlar, saat tanıtıyor, makarna, yapışkan bant, koka kola satıyorlar, kanserleşmiş bir para ve hille sistemi olimpiyatları sarıyor. Amatörlük de neymiş, Sporun paraya ihtiyacı var, paranın ise tüketiciye... Olimpiyat bahane.

Kaynaklar:

"Olimpiyatlar üzerindeki kirli eller", V.Simson-A.Jennings.

La Suisse, 20.7.1992

Le Nouveau Quotidien, 22.7.1992

Max, Temmuz 1992 ■

NÂZIM'IN ŞAPKASI

-"Ben Âzem, a'nın üzerinde şapka var" diyordu Yılmaz Güney, Arkadaş adlı filminde sık sık. Bunun üstünde öylesine inatla duruyordu ki, o şapkanın içinin çiçekle değil bileylenmemiş, kör bıçaklarla dolu olduğu açıkça belliydi. Bakınız, ismin tarihini, rengini, objesiyle kurduğu fizyolojiyi değil görselliğini, yanılsamaların yaptırımıyla doğacak yanlış anlamaları dile getiriyorum.

Nâzım: Koşuk.

Nâzım: 1. düzenleyen 2. koşuk haline koyan, manzume yazan 3. düzengeç 4. (matematikte) normal.

Nâzım'ın, devlet eli bazında, gereğinden fazla yüzeysel boyutta güncelleştirildiği, neredeyse 'devlet sanatçısı' ilan edileceğu şu yıl, adamın adını bile doğru yazmaktan acizlerin O'nun o ayrıntılarla bezeli sosyal dehasına nasıl ve nereden ulaşacakları şaibelidir. (^) fes değildir, harfte şapka devrimi olamaz. **Nâzım'ı Nazım** diye yazanların, basanların, dizenlerin nezdinde, o halde gelecekte adının nazim, nazım, nazmi şeklinde yazılmasının da hiçbir sakıncası yoktur. Tıpkı Ahmet Arif, Cemal Süreyya, İzzet Yaşar, Mehmet Fuat, Salah Birsel, Andre Gide, Julio Cortazar demenin ve yazmanın hiç ayıp olmayacağı gibi. Sanatçı kendi ismini seçme, belirleme, çarpıtma hakkına sahiptir. Yazın dünyası özellikle bu tür değişimler ve lakaplarla doludur. Nâzım'a dönecek olursak, kendi adını kullandığı şu dizeler, yapılmamış, gözden kaçmış bir tartışmaya, sanırım, son verecektir:

"Fakat
emin ol ki sevgili:
zavallı bir çingenenin
kıllı, siyah bir örümceğe
benzeyen eli
geçirecekse eğer
ipi boğazıma,
mavi gözlerimde korkuyu görmek için
boşuna bakacaklar
Nâzıma!"

Mesele budur efendiler!

küçük iskender

KİTAP GAZETESİ
(Sayı 7-8 15 Haziran 1 Temmuz 1992)

METİN KARADAĞ

İş bu yazı, marifetleri ortaya çıkmasın diye yanlarında sürekli MOTOR'lu TESTERE taşıyan PİNOKYO'lara adanmıştır...

TARİHİ TARİFTE TALİHSİZ TAHRİF...

Birlik sürecinin, SBP'de oluşan yüreklice ifadesini, Türkiye Sosyalist hareketinin hiç bir aşamasında görmek olası değildir. Nitelik olarak, eğer 1980 öncesinde sözkonusu Sosyalist hareketin birliği sorunu, "yakıcı sorun" olarak gündeme alınıp, çözümü yoluna gidilseydi bu "matematik" birlik yani ideolojik birlik temeli üzerine gelişecekti... Olmadı..

"Mukadderatın sillesini yemişlerin", "Aritmetik" toplamı olarak bile olsa "Birlik" Kavramının, bugün Türkiye Sosyalist hareketinin gündemine fiili olarak girmesi ve SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ'nde somutlanması. Kavranabilmiş olanın da ilerisinde anlamı ve önemi olan tarihsel bir olaydır. BİLİNE Kİ: TARİH TEKERRUR ETMEZ, TÜKÜRÜR yalnızca TEKRARDIR diyene.

Gittiğimiz yolun, karanlık bölümünde kaybettiğimiz paramızı, ısrarla sokak lambasının aydınlattığı yerde aramamızın, ne anlamı, ne de gereği vardır.

Hiçbir şey yapma olanağımız yoksa; Ya oturur sabahı bekleriz, -ki o kadar vaktimiz yok- ya da kaybettiğimizin çok daha fazlasını kazanabilecek, deneyime, akla ve yüreğe sahip olduğumuzu farkedip yola koyuluruz. Yeniden oluşturacağımız, ideolojinin, ideolojik birliğin ilk harcı hazırlanmıştır; BİRLİK .KAVRAMI ve SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ.

Gecikmeli bile olsa dünyaya endeksli yaşamımızda, önemli olduğunu söylemeye gerek kalmaksızın, güncelliğini hâlâ sürdüren "değişimler" söylencesinin, gelişime yönelik değişim mi, yoksa "geriye" yönelik değişim mi olduğu konusunda; hiç kimse bugüne kadar yadsınamayacak anlamlı bir dizge oluşturabilmiş değil.

Bu durum, anlamlı bir dizgenin olmadığı ya da olamayacağı anlamını gelmez. "Değişmeyen tek şey değişme'dir" kavramı "değişimler" söylencesinden oldukça önce saptanmış DİYALEKTİK YASA'dır. Bu yasanın bu güne kadar kavranamamış olması oldukça "ilkel" bir süreç yaşandığı anlamına gelir. Halbuki "kavrayamadığını reddetmek, özgürleşme değil, ilkelleşmedir." Önce kavrayacaksın, reddedilmeyeceğine inandığın seçeneğini oluşturacaksın, sonra reddedeceğini reddeceksin ki, boşlukta kalmayasın, özgürleşebilesin..

Henüz İnsanlar için bilim'in anlam olarak sözkonusu olmadığı zamandan başlamak üzere insanların birbirlerine sordukları "sağlıklı" sorulara verdikleri/aldıkları "sağlıksız" yanıtların SİSTEMATİKLEŞMESİ ile ortaya çıkan DİN ile insanların birbirlerine sordukları "sağlıklı" sorulara verdikleri/aldıkları "sağlıklı" yanıtların SİSTEMATİKLEŞMESİ ile ortaya çıkan ve gelişen BİLİM; insanlık tarihinde "uzlaşmaz savaş'ın" tarafları olmuşlardır. Biz neresindeyiz bu savaşın? Bilinemezcilik ve bilinmemeli bir tarafta, bilinebilirlik ve bilinmeli bir tarafta, bilinebilirlilik ve bilenmeli bir tarafta..

Bugün bilim bir tarife göre; BİLİNENLERDEN HAREKETLE, BİLİNMEYENE YÖNELİK, ONU BİLİNİR KILMA ÇABASI VE KAZANIMLARIDIR.

Marx, Pozitivizm'le "hesaplaşırken" onun diyalektiği inkâr eden yanına yöneltmişti eleştirilerini. Reddettiklerinin yerine "diyalektik pozitivizmi" "OTURTMUŞTU" Bu organik felsefenin" yada "bilimsel felsefenin" (bilim felsefesi değil...) omurgasıydı, kavranamamasına rağmen..

Yine Einstein bir "determinist" olarak "salt düşünce ile gerçeği kavrayabileceğimize inanıyorum" derken ve GEDANKENEXPERIMENT kavramını (fiziksel olarak erişilmesine henüz olanak bulunmayan zaman veya mekan parçalarını, soyut olarak zihinde canlandırarak metamatiksel olarak yasaların, koşullarının belirlenip çözümlenmesine ve daha sonra erişilebilir doğa ile karşılaştırılmasına verilen isim.) ortaya atarken" diyalektik pozitivizmi" tariflemiştir. Dahası bu görüşlerini, kuantum fiziğinin "indeterminist" (belirsizlik yasa'sı) yaklaşımına karşı olarak ifade etmiştir.

Herkesçe bilinir ki, 20. yy'da pozitif bilimlere, materyalist felsefeye kısaca Marksizme "pozitivizm" kadar zarar veren başka bir şey bulamazsınız.

Marksizmin yumuşak karnı sanıldığı için "dogmatik pozitivizm" saldırı hedefi olmuş ve metafizikçiler ve ne dediğini bilmezlerce "dogmatik pozitivizm" takma diş olarak kullanılmıştır. Ama

yine herkesçe bilinir ki "takma diş'le" çelik leblebi çiğnenmez, yutulsa da mutlaka mideye OTURUR...

Göz'den kaçmış birşey var mı, diye şu yakın tarihe bir kez daha bakalım: Örneğin; 1930... Bu ta-ihin bizim için anlamı var mı? Olabilir mi? Ne ilgisi var? Sırası mı gibi gerekli ve gereksiz sorulardan sıyrılabilirsek eğer; yanıtımız: Var... 1930, Bilimsel Devrim'lerin donduğu tarih'tir.

Ortaçağ karanlığına hançer olarak saplanan aydınlanma hareketleri paralelinde, bilimsel devrimler de birbiri peşisıra parlamaktadır. İşte tam da bu arada MODERNİZM, GEÇMİŞTEN GELEN BİRİKİMLERLE, GELECEĞE YÖNELİK, "SÜREKLİ ŞİMDİ'Yİ" TARİFLEMEK ÇABASI olarak nesnelliğine kavuşur. Bu tarifiyle MODERNİZM, Bilim'le ÖZDEŞTİR... Bilimin evrensel düzeyi gerçek yaşama aktarılabilindiği kadar MODERNİZM'den söz edilebilinir. Bilim'in yaşama aktarılmasındaki en önemli nesel ARACI, TEKNOLOJİ'dir.

Anlatım ve kavrama kolaylığı sağladığı için, burada zorunlu olarak kullandığımız mekanik tariflerin verdiği rahatsızlığı gözardı edersek, bilimin, teknoloji aracıyla yaşama yansıması, modernizmdir de diyebiliriz. Fakat bu şirin cümle 1930 yılında bilimsel devrimlerin donmasıyla, şirin cümle olarak kalmaya mahkum olmuştur.

Çünkü 1930 yılı sonrasında yaşanan, bilim özdeşlikli modernizm değil teknoloji özdeşlikli bürokratik teknoloji (modernizm'in dublörü) dir. (Asri zamanlar-Charlie Chaplin). Bu yüzden (farklı amaçlarla kullanılmış olsa bile)" bürokratik ve teknolojik" çağ tanımlaması ilk kez Max Weber tarafından kullanılmış ve Frankfurt Okulu (Eleştirel Kuramcılar) düşünürlerince de benimsenmiştir.

Frankfurt Okulu düşünürlerinin çalışmalarındaki ortak hüzünlü tad, tarifler içinde tarifsizlikten kaynaklanır (Shopenn-hauer'in suçu yoktur). Tarih'le aynı caddede olup, farklı kaldırımlarda ve ters yöne gitmeleridir bu hüzünlü tad'ın kaynağı.

Yola çıkarken Marksizmi kendilerine eksen olarak alan "Eleştirel Kuramcılar" (.. Max Horkheimer, Teodor W. Adorno, Herbert Marcuse,) sırasıyla ve aşamalı olarak Marksizmi dışlamışlardır. İlginçtir, bu dışlama sonucuyla aynı zamana denk düşer dünyada ve ülkemizde 68 gençlik hareketleri. Ve Herbert Marcuse 68 gençlik hareketlerinin ideolojik motivasyonunun önemli saç ayağıdır aynı zamanda. Neyse...

Bugün Frankurt Okulunun sürdürcüsü olarak, Jürgen Habermas, en son Herbert Marcuse'ün dışladığı Marksizmi, "eleştirel kuram'ın" ana ekseni yapmaya çalışmaktadır. Yani yere atılan çocuğu, belinden kavrayıp kaldırmaya çalışmaktadır. Ancak, aynı anda yerden kaldırmaya çalıştığı çocuğun ayağına da bilmeden basmaktadır. Ya Jürgen Habermas'ın ya da "çocuğun" beli incinmek üzeredir, bir kez daha. Çünkü Pozitivizmi eleştirmek adına diyalektik pozitivizme saldırmaktadır. Tarih tükürecek bir kez daha "tekerrür" etmeden. Çünkü "CEHENNEME GİDEN YOLUN TAŞLARI İYİ NİYETLERLE ÖRÜLMÜŞTÜR" - K.MARX-

1930 yılına kadar bütün bilimsel devrimler, paradigmalar (gündemde sorgulanan model...) sonrasında oluşmuştur. Max Planc'ın 1920'de ortaya koyduğu kuantum fiziği ve onun W.Heisenberg tarafından geliştirilen "indeterminizm" (belirsizlik yasası sonrasında bilim, bu "en tepe" noktasında "körlerin, fili tarif etmeleri" aşamasına dayanmıştır.

(Bizi izlemeye devam edin gelecek sayıda)

ŞİMDİ REKLAMLAR

- Bilimin niteliği üzerine denemeler (Evrim ve Kuantum Kuramları) Tuncer BULUTAY, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay. -3-

- Kapitalizm ve Şizofreni (Göçebilim incelemisi: Savaş Makinesi) Gilles DELEUSE - Felix GUATTARI Çev: Ali AKAY (Bağlam Yay.)

- Akıl tutulması- Max HORKHEIMER

Çev: Orhan KOÇAK - Özellikle önsözü- (Metis yay.)

- Frankurt Okulu (Eleştirel Kuram) Tom BOTTOMORE

Çev: Ahmet ÇİĞDEM (Ara yayıncılık)

- Stephen Hawking'in Evreni John BOSLOUGH

Çev: Osman BAHADIR (Sarmal yay.)

- Modern Doğa Anlayışı ve Kuantum Kuramına Giriş - Max Planc

Çev: Yılmaz ÖNER (Alan yay.)

- Bilimsel Devrimlerin Yapısı Thomas S. KUHN

Çev: Nilüfer KUYAS (Alan yay.) ■

TAMER BİNİCİ

SBP'DEN KOPANLAR

Genel Başkanın İşviçre İşçi Partisi yayın organı VORWARTS'ta verdiği demeçten bir alıntı yaparak başlamak istiyorum. Genel başkan, Vorwarts'ın, kongrenizdeki teorik tartışma neydi sorusuna cevap verirken, konuşmasının bir yerinde "TBKP ile bağımsız kalmadı, üyeleri yanımızda fakat üst yönetimi istifa etti" diyor.

İnanıyorum ki Genel Başkanın "TBKP'yle bağımız kalmadı" derken vurgulamak istediği şey, partideki tartışma sürecinin sonunda Marksizme karşı çıkan, çoğunluğunu TBKP yöneticilerinin oluşturduğu gurubun partiden ayrıldığı ve kongrede kimlik tartışmasının bittiğidir.

Ancak, başkanın söylediklerinden bu sonucu çıkarmana rağmen, partide Marksizm, sosyalizm ve bununla bağlantılı olarak partinin kimliği konusundaki tartışmalarda, marksizmin ve sosyalizmin red edilmesini savunanların TBKP'liler olduğu gibi tam olarak telaffuz edilemeyen oldukça yanıltıcı ve yanlış bir görüş de var. Marksizmin, sosyalizmin bittiğini ve artık bir gelecek projesi olamayacağını söyleyenlerin çoğunluğunun geçmişte TBKP yöneticileri olmaları bu düşüncelerin TBKP'nin düşünceleri olduğu anlamına gelmez. Neden?

1- Hiç bir TBKP belgesi, gerek yasallaşmadan önceki TBKP programı ve tüzüğü, gerekse yasal TBKP program ve tüzüğü Marksist kimlik ve sosyalizm hedefinden vazgeçmemiş tam tersine vurgu yapmıştır. TBKP Kongre tezleri olarak kamuoyuna sunulan tezlerle Marksizmin inkarının TBKP'-nin kongresinde ibra edilmesi girişimi yapılmış ancak sonuç vermemiştir. TBKP Kongresinde Yenilenme, Marksizmin teorik, politik ve örgütsel yenilenmesi olarak onaylanmıştır. Bu sonuç, TBKP tezleri olarak kamuoyuna sunulan yazıların kişisel yazılar olmaktan öteye gitmediğinin kanıtıdır.

2- Marksist kimliği reddeden ve sosyalizm hedefinden vazgeçen arkadaşlar her şeyden önce bu düşünceleri terk etmekle TBKP'yi inkar edip bu noktaya varmışlardır. Çünkü TBKP yukarıda belirttiğim gibi de partinin en önemli belgesi olan programında Marksist kimliği ve sosyalist hedefi açıkça vurgulamıştır. Bu anlamda o düşünceler kastedilen kişilerin düşüncesinin ötesine geçememiş-tir. Bundan dolayıdır ki arkadaşların Marksizmi redetmesi, otomatikman Marksist bir parti olan TBKP'den düşünce olarak kopmaları anlamına gelir.

3- TBKP'de partimizin diğer bileşenleri gibi SBP'nin asli unsurudurlar. Partimizin üye bileşeni bunun en açık kanıtıdır.

4- Sosyalizm projesinden ve Marksist kimlikten vazgeçen arkadaşların çoğunluğunun, TBKP kökenli yöneticiler olmasına karşın, sosyalizm ve Marksist bir partinin gerekliliğini savunun da bir o kadar eski TBKP yöneticisi var.

Sonuç olarak gerek ben gerekse benim gibi SBP içinde olan TBKP kökenli arkadaşlar TBKP döneminde yaptığı çalışmalardan dolayı kesinlikle pişman değiller; tersine gurur duyuyorlar. Geçmişte yaptığı politik faliyetini daha üst bir düzeyde, daha güçlü bir şekilde, birlikte gerçekleştirmek için SBP'nin parçası olmuşlardır.

Bu konuya değinme gereği duymam, durup dururken bir tartışma başlatmak değil. Niyetim partiden kopanların TBKP ya da daha öncesi TKP, SBP'-den ayrılmıştır onun içinde yoktur gibi geçersiz iddialarına, dikkatsizliklerden dolayı argüman sağlanmasını önlemek için bir uyarıdır. ■

DOĞU AKDENİZ, YAKIN VE ORTA DOĞU VE KIZILDENİZ KOMÜNİST, SOSYALİST, İŞÇİ VE İLERİCİ PARTİLERİ 4. TOPLANTISI SONUÇ BELGESİ

22-24 Mayıs 1988, Atina

Türkiye'den SBP adına Gn. Başkan Yardımcısı Sıtkı Coşkun'un katıldığı toplantının sonuç belgesi ve bildirisini sosyalizm tartışması ve bölgemizin siyasal sorunları açısından yararlı olacağı inancıyla okullarımıza sunuyoruz.

Sovyetler Birliği'nin yeni siyasal düşünceyi gündeme getirmesiyle '80 ortalarında başlayan soğuk savaştan ayrılma süreci, halkların ve barış sever güçlerin beklentilerinden farklı bir biçimde sona erdi. Böylelikle Avrupa'daki askeri bloklar arasındaki soğuk savaş, silah stokunun azaltılması ve yokedilmesine yönelik karşılıklı olarak benimsenmiş antlaşmalar ve barışçı işbirliği üzerinde ortak mutabakatlarla değil, fakat Varşova paktı'nın dağıtılması ve NATO'nun daha da güçlendirilmesiyle sonuçlanmıştır; Kendi görev alanını genişletmekte olan NATO, stratejisini yeniden düzenlemiş ve "Hızlı Mukabele Gücü" oluşturmuştur. Aynı zamanda, NATO'nun askeri tamamlayacısı olarak, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın güdümünde, Batı Avrupa Birliği harekete geçirilmiştir. Japonya ise, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk defa olarak kendi sınırları ötesinde askeri varlık kazanmaya başlamıştır.

NATO'nun güçlendirilmesi ve Batı Avrupa Birliği'nin devreye sokulması, karşı güçlerin dağılışı karşısında, her türlü mantıksal sınırın ötesine uzanmaktadır.

Dünya çapında bir nükleer yokoluş tehlikesi azalmış olmakla birlikte, binlerce masum insanın hayatına mal olan ve muazzam maddi ve çevresel kayba yolaçan Körfez Savaşı, Yugoslavya'da ve eski SSCB'nin bazı cumhuriyetlerinde kan dökülmesi, diğer askeri müdahaleler ve kanlı çatışmalar devam ediyor.

Varolan nükleer silahlardaki çeşitli indirimlere karşın, askeri nükleer teknolojideki ilerleme, özellikle "Yıldız Savaşları" projesi çerçevesinde ABD tarafından sürdürülüyor ve belki de biçimlenmekte olan yeni dünya dengesine daha uygun akıllı silahların geliştirilmesine devam ediliyor.

Bağlantısızlar Hareketi, tarihinin en kritik döneminden geçiyor. Kendi içindeki ve henüz doğmakta olan yeni uluslararası düzenden kaynaklanan çelişkiler ortamında, çağdaş koşullar altında gelişmekte olan ülke haklarını savunmak üzere yeni bir görünüm ve rol arıyor.

Gelişmekte olan ülkelerde hükümetler ve kurtuluş hareketleri, daha da zayıflatılmış konumlarda, başlıca Batılı ülkelerden gelen ekonomik ve siyasal saldırılar ve reaksiyonlarla yüzyüze geliyor ve çoğu ülkeler geri adım atmaya zorlanıyor. Dünya Bankası'nın, Uluslararası Para Fonu'nun ve diğer kredi ve ticaret kurumlarının dayattığı baskı, "üçüncü dünya"nın sömürülüşünü yoğunlaştırıyor, Kuzey-Güney ayrılığını ve çatışmasını artırıp keskinleştiriyor. Bu ülkelerin dış borçları sürekli biçimde yükseliyor ve dayanılmaz hale geliyor. Aynı zamanda, Batı yanlısı rejimlerin silahlandırılması sürerken, doğrudan yabancı askeri güç bulundurma ve müdahale de giderek artıyor.

Buna karşın, gelişmekte olan ülke halklarının, borçların adil bir biçimde kapatılması ve ağır borçlara neden olan adaletsiz ekonomik ilişkilerin ortadan kaldırılması yolundaki talepleri hala geçerliliğini koruyor ve adil bir uluslararası ekonomik düzenin gerçekleştirilmesi için savaşım devam ediyor.

Barışçı, demokratik, ilerici ve sendikal olanlar da dahil, hak hareketleri, zorlu savaşımlar sonucu elde edilen kazanım ve hakları ortadan kaldırmaya ve savaşımı güdümlemeye çalışan benzeri görülmemiş bir gerici yeni-tutuculuğun saldırısı altındadır. Aynı zamanda, antikomünizm ve sosyalist düşüncelerin gözden düşürülmesi eylemi yoğunlaştırılmakta ve yenifaşizm, şovenizm, ırkçılık, gericilik ve dinsel bağnazlık ve kökten dincilik güçlendirilmekte ve geliştirilmektedir.

Çağumuza yön veren, emek ile sermaye arasındaki ana çelişki bağlamında, güçler dengesi, sermaye lehine değişmiş bulunmaktadır ABD tarafından savunulan biçimiyle "yeni dünya düzeni"nin, Uluslararası hukuka

dayanak ve destek olmaktan ziyade Birleşik Devletlerin çıkarlarına hizmet etmeyi gözeten bir düzen olduğu sürekli biçimde kanıtlanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki tekelci devlet kapitalizmi, uluslararasılaşmanın ve dünya işbölümünün hızlandırılmış gidişatını tümüyle denetlemeye çalışmaktadır ki böyle bir denetim gelişmekte olan ve orta düzeyde gelişmiş bulunan ülkeler bakımından yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Militarizm ve askeri güç kullanımı bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik başlıca araçlar arasındakı yerini hala korumakta ve öte yandan tekelleşmiş kitle iletişim araçlarının kullanılması suretiyle çarpık bilgilendirme yoğunlaştırılmaktadır. Şovenist, azınlıkçı ve dinsel isyanlar ve çatışmalar alevlendirilmektedir.

Aynı zamanda, ABD, Japonya ve Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki ve ayrıca AET'yi oluşturanların kendi aralarındaki çelişkiler daha güçlü bir biçimde su yüzüne çıkmaya, uluslararası ve bölgesel ölçekteki ve hatta tek tek ülke bazındaki gelişmeler bakımından belirleyici bir etken olarak keskinleşme eğilimi göstermeye başlamaktadır. Eski emperyalist nüfuz alanları oyunu yeniden canlandırılmaktadır. Sadece Avrupa'da değil dünya ölçeğinde de gitgide siyasal, ekonomik ve askeri bir güç haline gelen ve üyesi olduğu devletler topluluğunu arkadan vurma eğilimi taşıyan Almanya bile, bu oyuna aktif biçimde katılmaktadır. Nüfuz bölgeleri edinme çabası, Doğu, Avrupa'da ve Eski Sovyetler Birliği cumhuriyetlerinde özellikle belirgindir.

Bu çelişkiler ve nüfuz bölgeleri edinme çabaları, dünya barışını, güvenliği ve çeşitli ülkelerin bağımsız gelişmesini tehdit etmektedir.

Bu çelişkilerin ceremesi, her şeyden önce gelişmiş ve gelişmekte olan ülke halklarının büyük çoğunluğu tarafından çekilecektir.

Belirli hallerde, görece olarak güçlü kapitalist devletler, dış bağımlılık çerçevesinin dışına çıkmaksızın mevcut bölgesel çatışmaların keskinleşmesine ve yenilerinin patlak verme tehlikesinin artmasına yolacak biçimde, "bir bölgesel güç" rolü oynamaya yeltenmektedirler. Bunun bölgemizdeki açık bir örneği, Orta Asya ve Kafkasya Cumhuriyetlerinin izleyeceği bir model olarak sunulan Türkiye'dir. ABD'nin teşviki ve desteği ile, Türkiye'nin rolü artırılmakta ve Türkiye, ABD'nin bölgedeki nüfuz alanını genişletme çabalarında önemli bir etken haline getirilmektedir.

Dünya ölçeğindeki güç dengesinin kendi lehine değişmesine, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin sonuçlarından yararlanılmasına ve bazı ekonomik göstergelerdeki gelişmenin ortaya koyduğu başarılara karşın, kapitalist dünya, özellikle sosyal, kültürel ve çevresel alanlardaki çöküşle bütünleşme eğilimi taşıyan bunalımlarla karşılaşmaya devam etmektedir. Doğu Avrupa'da ve eski Sovyetler Birliği'nde sosyalizmi kurma yönündeki özgün girişimin başarısızlıkla sonuçlanması, tarihsel gelişimi içinde yaptığı değişikliklere karşın, kendi karakterini değiştirmeyen ve değiştiremeyecek olan ve sosyal bakımdan adaletsiz bir sömürü sistemi olarak kalan kapitalizmi, hiçbir biçimde haklı çıkarmaz. Tek tek ileri kapitalist ülkelerden bugün "Üçte birinin toplumu" diye söz ediliyorsa, kapitalist dünyanın bütünü bakımından en azından "Altıda birin toplumu" deyimini kullanabiliriz.

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin zaferi, insanlık tarihinde yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştu. Muazzam güçlükler ortasında, ilkin SSCB'de, arkasından diğer ülkelerde, daha önce benzeri görülmemiş ekonomik, sosyal, bilimsel ve kültürel gelişme doğrultusunda yepyeni yollar açılmıştır.

Geçmiş 70 yıldaki sosyalizmin kuruluş süreci hakkında yapılabilecek herhangi bir degerlendirme ve yaklaşımdan bağımsız olarak, bir gerçek tartışılamaz biçimde ortadadır: Bir bütün olarak sosyalist sistem ve de tek tek sosyalist ülkeler, barışa, dayanışmaya, genel çıkar için bireysel özveriye ve insanın insanı sömürmediği bir toplum umuduna ilişkin büyük idealleri, dünya kamuoyunun dikkat merkezine koymak konusunda belirleyici katkı yapmışlardı. Gelişmiş kapilatist ülkelerdeki işçi sınıfının ve emekçi halkın savaşımının gelişmesine ve eski sömürgelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerine çok önemli katkıda bulunmuşlardı. Bu savaşımın bütünlüğü içinde, kapitalizmin halkın demokratik ve toplumsal haklarını teslim etmesinde ve emperyalizmin sömürge sisteminin tasfiye edilmesinde bu ülkeler yardımcı olmuşlardır.

Tüm bu gerçekler, ne unutulabilir ne de sıfıra indirgenebelir. Kendine özgü bir düşünce ve eylem modeli içinde yukarıda sözü edilen başarılar sağlanmış olmasına karşın, Lenin'in sosyalizm anlayışında sapmalara yol açılmıştır. Yaratılmış olan çıkmaz, sosyalizmin, gerçek sosyalist değerlerin yenilenmesi ve siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatın demokratikleştirilmesi yönünde onarılmasına olan büyük tarihsel gereksinmeyi öne çıkarmıştır.

Ne yazık ki, bu gereksinmeyi karşılamaya dönük çaba, araştırılan sonuçları vermedi ve başarısızlıkla noktalandı. Daha fazla sosyalizm ve daha fazla demokrasi yerine, bu çaba örgütsüzlüğü, karmaşayı ve sosyalizmi yıkma gayretlerinden hiçbir zaman vazgeçmemiş olan emperyalizmin ve siyonizmin aktif müdahalesi sonucunda kapitalizmin yeniden kurulması süre-

cinin başlatılmasını doğurdu.

Büyük Ekim Devriminden SSCB'nin dağılışına kadar geçen sosyalizmin 70 yılı aşkın tarihi, olumlu ve olumsuz yönleriyle, bilimsel bir çözümlemeye, kapsamlı değerlendirmelere ulaşan ve herşeyden önce ilerici ve sosyalist güçlerin daha da gelişmesini öngören vazgeçilmez sonuçlar çıkarmaya yönelik bir incelemeye tabi tutulmalıdır.

Sarsılmaz inancımız odur ki, sosyalizmin gerilemesi, hiçbir şekilde bilimsel sosyalizmin ve onun ideallerinin iflası anlamına gelmez. Tam tersine, biz inanıyoruz ki, onun tamamlayıcı öğeleri olan sosyal adalet, demokrasi ve insan haklarıyla birlikte sosyalizm, insanlığın ilerlemesi bakımından biricik seçeneği sunmaktadır.

İşçi sınıfının, emekçi halkın ve tüm halkların, sosyalist bir perspektif içinde ve tüm toplumun yararına olarak, demokrası, ekonomik, sosyal ve çevresel gelişme ve İlerleme yolundaki savaşımı ve kararlılık, sabır, cesaret, iyimserlik ve gerçeklilik gerektirir.

Sosyalist devletlerin ve komünist hareketin, dev çaba ve zorlu savaşımlarıyla 70 yılı aşkın varlığı, bu görkemli savaşında paha biçilmez bir değer kazanarak insanlığa çok önemli yardımlarında bulunmuştur.

İnsanlığın genel gelişim sürecinde yeni ve karşıt güçler dengesinin, Büyük Ekin Devrimi öncesinde mevcut olanlardan nitel bakımdan farklı koşullarda işlemesini sağlayan işte bu değerdir.

Bu paha biçilmez değeri etkin biçimde kullanmak ve geliştirmek, bugün komünistlere, diğer ilerici, sosyalist ve demokratik güçlere bağlıdır.

Bu değerin kullanılmasına yönelik araştırma, çözümleme ve teori konusunda kayda değer bireysel çabaların mevcudiyetine ve her ülkenin bugünkü koşulları altında sosyalist düşüncenin daha da yaratıcı biçimde geliştirilmesine karşın, şimdiki hızlanan uluslararasılaşma koşullarında, komünist hareketin ve daha geniş bağlamda ilerici sosyalist hareketin oluşturucu öğeleri arasında bu konularda kollektif bir çaba göstermek zorunludur. Bu zorunluluk, sadece çağdaş dünyanın karşılaştığı problemlerin karşılıklı bağlantı ve etkileşimi nedeniyle değil, aynı zamanda bunların boyutları ve karmaşıklığı nedeniyle de açıktır.

Bugün, sadece halkların ve insanlığın yüzyüze kaldığı ortak ve evrensel problemleri ilgilendiren konularda değil, fakat uzun zamandan beri var olanlar için de yeni yaklaşım ve değerlendirmelere gereksinme vardır. Bundan dolayı, sosyopolitik savaşımdaki, ortak çözümleme ve düşünmedeki eylemlerin eşgüdümü, dayanışmanın güçlendirilmesi ve olanaklı olduğu ölçüde ortak yaklaşımların elbirliği ile irdelenmesindeki deneyimlerimizi birbirimize aktarmak zorundayız.

Kuşkusuz bizler, yeni bir uluslararası ya da yönlendirici merkezin ihya edilmesinden sözetmiyoruz. Bu tarihsel bir yanılgı olurdu. Partilerin bağımsızlığına ve özerkliğine tümüyle saygılı olan ve her partinin kendi halkına ve işçi sınıfına karşı sorumlu olduğu gerçeğini bilincinde bulunan bizler, emperyalizmin "yeni dünya düzeni" dayatmasını defetmek, adil ve kalıcı bir dünya barışını, kollektif güvenliği, devletler arasında hakkaniyete ve karşılıklı çıkara dayalı işbirliğini öne çıkarmak ve sosyalist perspektife sahip sosyal ilerleme amacını yüceltmek üzere, tüm öteki barış, kurtuluş, demokrasi, çevre, ilerleme, kadın ve gençlik hareketleriyle olduğu gibi kominist hareketin ve daha geniş anlamda dünya ilerici sosyalist hareketinin oluşturucusu kesimleriyle de aradaki bağları, ikili ve çok taraflı işbirliğini güçlendirmeye gereksinme bulunduğunu biliyoruz.

Körfez Savaşı'ndaki bahanenin Kuveyt'i felaketle sonuçlanan biçimde işgal eden Irak rejimi tarafından sağlandığı gerçeğinden bağımsız olarak uluslararası durumdaki tüm olumsuz değişikler ve eğilimler Orta Doğu'da bir bütün halinde ortaya çıkmıştır. Bölgenin büyük stratejik önemi, özellikle petrol kaynakları ve tüm Batılı güçlerin ve bağlaşıklarının, Birleşik Devletlerin doğrudan yönetimi altında gerçekleşen muazzam askeri, politik ve ekonomik seferberliği nedeniyle, savaşın halklar ve halkçı hareketler üzerindeki feci sonuçları ve etkileri sadece bölgesel değil uluslararası boyutda da ortaya çıkmıştır. Birleşik devletler Merkez komutanlığı "hızlı konuşlandırma birlikleri" aracılığıyla önceden planladığı üzere yayılmacı ve işgalci bir görevi yerine getirmiştir. Bu güçler, NATO'nun" hızlı mukabele güçleri"nin ve yenice işlerlik kazanan BAB (Batı Avrupa Birliği) kuvvetlerinin üstlendiği rolü de gözler önüne koymuşlardır. Amerikan askeri üsleri ve geniş askeri birlikleri Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerine giderek daha fazla konuşlandırılmaktadır. Askeri üstünlüğünü kullanan ve bölgedeki dev petrol kaynaklarının denetimini ele geçiren ABD, yalnızca bölge halklarına ve dünyaya değil kendi "ortak" ve "bağlaşıklarına" da şantaj yapmaktadır. Gerek Türkiye'deki, gerek İsrail'deki egemen çevrelerin saldırgan ve yayılmacı eğilimleri pekiştirilmektedir. Daha küçük önemde olmak üzere, bu olumsuz değişim ve eğilimlerin bir başka belirtisi de Balkanlardaki ve özellikle de Avrupa'nin ve Akdeniz'in en önemli bağlantısız devleti olan Federal Yugoslavya'daki olaylardır. AET, elebaşı rolü oynayan, Birleşmiş

Milletler'e üye onlarca devleti, Birleşmiş Milletler Şartı ilkelerini ve Uluslararası Hukuk kurallarını hiçe sayan Almanya yoluyla, doğrudan müdahaleler yaparak, milliyetçi ayrılıkçı güçleri destekleyerek ve şovenist eğilimleri ve azınlık fanatizmini alevlendirerek, bölgeyi bir bütün olarak tehlikelere atacak biçimde, Yugoslavya'nın dağıtılmasına yardım etmektedir.

Yeni uluslararası durum, bölgesel güvenlik sistemleri kurulması olgusunu daha ivedi biçimde ön plana çıkarmaktadır. Halkların çıkarları, devletlerarası ve diğer problemlere Birleşmiş Milletler şartı ilkeleri ve uluslararası Lukuk kuralları temelinde haklı ve kalıcı çözümler bulma esasına dayanan; ilgili bölgeleri tüm kitlesel imha silahlarından, özellikle de nükleer olanlardan arındırılmış kesimlere dönüştüren; ulusal bağımsızlığa ve egemenliğe kesin saygıyı, uluslararası düzeyde benimsenmiş sınırların değişmezliğini ve her devletin toprak bütünlüğünü, güç kullanılmamasını ve kullanma tehdidinde bulunulmamasını, hakkaniyete dayalı ve karşılıklı çıkar işbirliğini, her halkın kendi geleceğini ve ülkesinin kalkınma yolunu özgürce belirleme hakkına saygı gösterilmesini esas alan; ilgili bölge halkları arasında, her türlü dış jandarmalık, dikta ya da askeri varlıktan azede biçimde, dostça ve kardeşçe işbirliğini geliştiren; ve kalıcı ve adil bir kollektif dünya güvenlik sisteminin kurulşuna katkıda bulunan bu tür sistemleri zorunlu kılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Örgütü, tüm devletler ve halklar için kollektif barış ve güvenliğin teminatı olarak daha demokratikleştirilmeli ve güçlendirilmelidir. Halkların yeni bir adil uluslararası düzenden beklediklerini karşılamak üzere, Birleşmiş Milletler şartının ilkelerini karşılamak üzere, Birleşmiş Milletler şartının ilkelerine kesin biçimde dikkat edilmeli, BM kararları, ikili ölçüt kullanaksızın benimsenmeli ve uygulanmalıdır.

Dünya güçler dengesindeki değişme ve Körfez Savaşı'nın bir sonucu olarak bölgemizde ortaya çıkan yeni ve çok ciddi sorunlar, mahiyetleri itibariyle, uzun süredir varolan öncekilerden farklı değildir. Bununla birlikte, yeni uluslararası ve bölgesel durumun değişmeye zorladığı şey, bu problemlerin çözümünde uygulanacak yol ve yöntemlerdir. Ancak, zorunlu kabullenmeler de dahil bu yöntemlerin neler olması gerektiği tartışılabilirse de, bulunan çözümlerin kalıcı olması, ilgili halkların iradelerine uygun düşmesi ve belirli bir asgarinin altına inmemesi zorunludur. Aksi halde, çözümler yeni problemlerin başlangıcı haline gelecektir.

Doğu Kudüs dahil Batı Yaka'sının, Gaza Hattı'nın, Lübnan'ın güney bölümünün, ve Suriye'nin Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından işgal edilmesini ve genel olarak İsrail egemen çevrelerinin yayılmacı ve sümürgeci politikasını kınıyoruz. Ayrıca onun işgal altındaki filistin topraklarında yaşayan sivil halka karşı insanlık dışı eylemlerini ve Lübnan'a yönelik saldırılarını da kınıyoruz. Birleşmiş Milletler'in kararlarına, özellikle 242 ve 338 sayılı kararlarına dayanan ve tüm İsrail birliklerinin 1967'den beri işgal altında tutulan tüm Arap topraklarından tümüyle geri çekilmesini, buralardaki İsrail tüm yerleşimlerinin kaldırılmasını, İsrail'in yanısıra bir Bağımsız Filistin Devleti hakkının gerçekleşmesini ve bölgedeki tüm devletlerin barış içinde birarada yaşamasını güvence altına alacak olan, Orta Doğu sorununu karşılıklı biçimde kabuledilmiş adil, kapsamlı ve barışçı bir sonuca ulaştırmayı hedefleyen çabaları destekliyoruz. Bu sonuç, bölgenin, tüm nükleer ve diğer kitle imha silahlarından ve özellikle İsrail'in nükleer ve füze stokunun tahribatından arındırılmış kesimlere dönüştürülmesini de güvenceye bağlamış olacaktır.

Filistin Halkı'nın işgal altındaki bölgelerde, onun biricik temsilcisi olan FKÖ önderliğinde kahramanca başlattığı, Suriye halkı ile hükümetinin ve Lübnan halkının yurtsever güçleri aracılığıyla yürüttüğü savaşıma verdiğimiz destek ve dayanışmayı ifade ediyoruz.

Ülkedeki Arap halka karşı uygulanan ulusal baskıya karşı çıkan ve ona tam eşitlik isteyen İsrail Komünist Partisi ve diğer tüm barışsever güçlerle dayanışmamızı ilan ediyoruz.

Kıbrıs'ın bir bölümünün Türkiye tarafından elde bulundurulmasının sürdürülmesini ve genelde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını Kıbrıs'a yerleştirmek suretiyle uyguladığı yayılmacı ve sömürgeci politikasını kınıyoruz.

Kıbrıs halkının, ilgili BM kararları doğrultusunda Kıbrıs sorununa adil ve kalıcı bir çözüm bulma savaşımı ile dayanışma içinde bulunduğumuzu ifade ediyoruz. Bu çözüm Kıbrıs Devleti'nin muhafazasını sağlamalı, Kıbrıs halkının insani haklarını yeniden ihya edip korumalıdır. Bağımsız, birleşik, federal, bağlantısız ve askerden arındırılmış bir Kıbrıs'ı hedeflemelidir.

Bazı Arap ve öteki Orta Doğu ülkelerindeki yabancı askeri üslerin ve Birleşik Devletlerin "Hızlı Konuşlandırma Gücü"ne sağlanan imkanların sürdürülmesini kınıyoruz.

Bu ülke halklarının ve yurtsever güçlerinin, yabancı askeri güçlerin çekilmesi, ülkelerinin sözümona güvenlik paktlarının bağlayıcılığından kurtulması ve tam ulusal bağımsızlık ve egemenliklerinin yeniden kazanılması uğrunda yürüttükleri mücadeleyle dayanışma içinde

olduğumuzu ilan ederiz.

Saddam Hüseyin rejimini cezalandırma bahanesiyle masum Irak halkına açlık koşullarının dayatılmasından duyduğumuz kaygıyı belirtiyoruz. Yiyecek maddelerinin ve tıbbi malzemelerin ithali için acil önlemler alınmasını ve bunların BM denetiminde adil biçimde dağıtılmasını talep ediyoruz. Irak hükümetinin Kürdistan üzerinde uyguladığı yiyecek ve yakıt ambargosunun kaldırılmasını istiyoruz.

Irak Kürdistanı'na yönelik Türk askeri operasyonlarını kınıyor ve bunların acilen durdurulmasını talep ediyoruz.

Somali ile ilgili tüm tarafları, halkı savaş belasından ve açlıktan kurtarmak üzere, silahlı çatışmalara son vermeye çağırıyoruz. Dünya kamuoyunu acı çeken bu bölgeye maddi yardım ulaştırmaya davet ediyoruz.

Yeni hükümet tarafından genel af ilan edilmesine karşın Afganistan'da devam eden kan dökülmesinden duyduğumuz kaygıyı dile getiriyoruz. Etnik ya da dinsel fark gözetilmeksizin tüm Afganistan yurttaşları için, evrensel olarak kabul görmüş insan hakları normlarının sıkı biçimde gözlemlenmesini güvenceye bağlamak üzere BM'i göreve çağırıyoruz.

Balkan ülkelerine yönelik yabancı müdahaleleri kınıyor, milliyetçi ve şoven eğilimlerin cesaretlendirilmesine, eski Yugoslavya Cumhuriyetlerindeki sivil savaşın sona erdirilmesinin vazgeçilmez ön koşulu olarak, artık bir son verilmesini istiyoruz. BM gözetiminde, bu bölgedeki huzur ve istikrarın güvenceye alınmasını, bu bölge devletlerinin uluslararası sınırlarının ihlal edilmezliğini ve barışçı birarada yaşama ve işbirliğini amaçlayan bir Balkan Konferansı toplanmasını talep ediyoruz.

Bölgedeki istikrar bakımından Türkiye ile Yunanistan arasındaki diyalog zorunludur. Bu diyaloğun verimli olması için, her iki tarafın da, uluslararası hukuk ve uluslararası uygulama kuralları uyarınca ve Helsinki Nihai senedi ilkeleri bağlamında, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına karşılıklı saygılı olduklarını ilan etmeleri zorunludur.

Terörizmin her türlü biçimine ve özellikle devlet terörü'ne kesin karşıtlığımızı beyan eden bizler, ABD ve İngiltere tarafından Libya'ya karşı güç kullanma tehdidinde bulunulmasını ve baskı yapılmasını kınıyoruz.

Libya ile olan farklılıkların, uluslararası hukuk kuralları temelinde barışçı bir çözüme kavuşturulmasını ve bu tehdit ve baskılara acilen son verilmesini istiyoruz.

Tüm yabancı filoların, özellikle de Birleşik Devletler 6. filosunun ve her şeyden önce tüm nükleer taşıyıcıların ve tüm yabancı nükleer silahların ve askeri üslerin geri çekilmesi suretiyle, Akdeniz havzasının ve Kızıl Deniz'in nükleer silahlardan arındırılmış kesimlere dönüştürülmesi ve ayrıca bunların bölgedeki devletler ve halklar arasında barış ve işbirliği alanları haline getirilmesi yönündeki tutumu yeniden teyid ediyoruz.

Demokrasi ve insan haklarının savunucusu olduklarını iddia eden Batılı Devletler, özellikle ABD, Filistin halkının insani haklarını açıkça ihlal eden İsrail'i desteklemekte; Körfez Bölgesinde insan hakları ve özgürlük adına topyekûn bir savaş yürüttükleri halde, demokratik özgürlükleri ve insan haklarını ayaklar altında çiğneyen anti-demokratik rejimlere destek olmaya devam etmektedir.

Kendine özgü esas içeriği halk egemenliği olan demokrasi, halktan yana savaşımlarda bir amaç ve bu savaşların başarıyla sonuçlanması bakımından bir araç olarak önemli yer tutmaya devam etmektedir.

Despotik, askersel, teokratik, şovenist ve ırkçı yönetimlerin ve yabancı müdahalelerin her çeşidine kesinlikle aykırı düşen demokrasi, çoğulculuğu ve dinin devletten ayrılmasını olduğu gibi halk egemenliğini, eşitliği ve medeni hakları, cinsiyet, ırk, köken, milliyet ya da inanç farkı gözetmeksizin insan haklarına mutlak saygıyı, kişisel, politik ve sendikal özgürlükleri, düşünce, ifade ve inanç özgürlüğünü güvence altına alır ve korur. Seçim sistemlerinde hiç bir çarpıtma olmaksızın çoğunluğun, azınlığın ve halkın temsil edilmesi ilkesini getirir.

Totaliter rejime son verilmesi, demokrasinin kurulması ve insan haklarına saygı gösterilmesi uğrunda savaşan Irak Halkının;

Teokratik iktidara son vermek ve İran'da demokrasiyi kurmak için savaşan Iran halkının ve ülkenin demokratik güçlerinin;

Ulusal baskının her çeşidine karşı ve ilgili ülkeler halklarının demokratik mücadelesi çerçevesinde kendi ulusal hakları için çalışan Kürt halkının;

Parlamenter demokrasinin kurulması uğrunda mücedele eden, Körfez Arap halklarının, özellikle Kuveyt, Bahreyn, Umman ve Suudi Arabistan halkının ve demokratik güçlerinin;

Askersel islamcı, köktenci rejimin sona erdirilmesi ve çoğulculuğa ve adalete dayalı parlamenter demokrasinin yeniden kurulması uğrunda savaşan Sudan halkının ve demokratik güçlerinin;

Despotizmin, baskının ve demokratik özgürlüklerle insan hakları üzerine konulan sınırlandırmaların her çeşidine karşı ve demokratik kurumların oluşturulması için savaşan diğer bölge ülkeleri halklarının ve demokratik güçlerinin savaşımlarıyla dayanışma içinde olduğumuzu bildiriyoruz. ■

DOĞU AKDENİZ, YAKIN VE ORTA DOĞU VE KIZILDENİZ KOMÜNİST, SOSYALİST, İŞÇİ VE İLERİCİ PARTİLERİ 4. TOPLANTISI

(Atina, 22-24 Mayıs 1992)

BİLDİRİ

Doğu Akdeniz, Kızıldeniz, Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri Komünist, İşçi ve İlerici Partileri 4. Toplantısı, Yunanistan Komünist Partisi'nin çağrısı üzerine ve Bahreyn Ulusal Kurtuluş Cephesi, Kıbrıs AKEL Partisi, Yunanistan Komüist Partisi, İran Tudeh Partisi, Irak Komünist Partisi, İsrail Komünist Partisi, Ürdün Komünist Partisi, Filistin Halk Partisi, Sudan Komünist Partisi, Suriye Komünist Partisi ve Türkiye Sosyalist Birlik Partisi temsilcilerinin katılımıyla, 22-24 Mayıs 1992 tarihlerinde Atina'da yapılmıştır. Bulgaristan Sosyalist Partisi ve İtalya Komünist Yeniden Kuruluş Partisi temsilcileri toplantıya gözlemci olarak katılmışlardır.

Toplantıda, bölgede ve dünyada hüküm süren duruma ve yapılabilecek ortak girişim ve eylem biçimlerine ilişkin karşılıklı bilgi ve görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Üç günlük toplantı süresince ortaya konulan ve pek çok konuyu kapsayan geniş görüş alışverişi çerçevesinde, katılımcılar, barış güçleri, toplumsal ilerleme ve halklar ile çalışan kesimlerin hakları aleyhine ortaya çıkan durumu ve hızlı bozulmayı sorgulamışlardır.

Ele alınan pekçok sorun arasında, partiler dikkatlerini Körfez Savaşı'nın ve Sosyalist Kamp ile Varşova Paktı'nın dağılmasından sonra bölgede ortaya çıkan durum ve ayrıca Avrupa, Asya ve Amerika'daki emperyalist güçler arasındaki farklılıkların artması üzerinde yoğunlaştırmışlaredır. Bu değişikliklerin, bölge ülkelerinde ve genelde, toplumsal, ekonomik ve politik bakımlardan yarattığı tepkimeler özellikle incelenmiştir.

Katılımcılar, bölge halklarının kazanımlarını korumak ve demokratik haklarını genişletmek yönündeki savaşımlarına ilişkin sorunları olduğu kadar, Orta Doğu, Kızıldeniz, Akdeniz ve Körfez bölgesinin güncel problemlerini de kapsamlı bir biçimde tartışmışlardır. Askeri blokların dağıtılması yönündeki evrensel istemin tersine olarak, Batı Avrupa Birliği yeniden kurulurken, NATO'nun da görev alanını genişlettiği üzerinde durulmuştur.

Bölgemizde kapitalizmin yarattığı çelişkiler ve ciddi sorunlara ve emekçi halk ile genelde bölge halklarının ortaya koyduğu direnişe işaret edilmiştir.

Bölge ülkelerindeki emekçi halkın çok geniş kesimlerinin ekonomik ve sosyal koşullarındaki kötüleşme, ekonomik bunalımın şiddetlenmesi ve bölge ülkelerinin aşırı borçlanması üzerinde durulmuş ve aynı şekilde ekolojik sorunun eriştiği korkutucu boyutlar irdelenmiştir.

Katılımcılar, eski sosyalist ülkeler ile SSCB'deki gelişmelerin çeşitli yönleri ve bu gelişmelerin nedenleri üzerinde karşılıklı görüş alışverişinde bulunmuş ve aydınlatıcı değerlendirmeler yapmışlardır. Diyalogun sürdürülmesine ve geliştirilmesine gereksinme olduğu kaydedilmiştir. Bu ülkelerdeki ekonomik problemlerin ağırlaşmasından ve yüzbinlerce yurttaşın demokratik özgürlüklerinin ve insan haklarının ciddi biçimde ihlal edilmesinden duyulan kaygı katılımcılarca dile getirilmiştir.

Bu yeni koşulların, kapitalizmin halkların istemlerine yanıt vermekteki yetersizliğini açığa çıkardığı ortak kanısına varılmıştır. Partiler, halkın sosyal ve ekonomik talepleri uğrundaki savaşımın güçlendirilmesi ve ayrıca sosyalizm ideallerinin ve genelde komünist, emekten yana, yurtsever ve ilerici hareketin kurtarıcı değerlerinin daha cesur ve daha kararlı biçimde korunup yüceltilmesi gereği üzerinde durmuşlardır.

Katılımcılar toplantının önemini ve her partinin özerkliğine ve bağımsızlığına tam bir saygıyla, gelecekte de yapılacak bu tür toplantılara duyulan gereksinmeyi ifade etmişlerdir.

Olanaklar ölçüsünde en geniş yurtsever, sol, ulusal demokratik, çevreci ve genellikle ilerici güçlerle ortak girişimlerde bulunmak ve diyalog kurmak yönündeki çabalarını yoğunlaştırma gereğinin altı çizilmiştir.

Toplantıya katılanlar şu konularda görüş birliğine varmışlardır:

- İkili ve çok taraflı işbirliğini daha da geliştirmek;
- Bilgi değişimini daha uygun biçimde yürütmek;
- Ortak çıkar konularını incelemek üzere, uzman bilim adamlarına ve diğer ilerici partilere açık ortak çalışma grupları kurulmasını sağlamak;
- Bölgede yeralan ve yukarıda sözü edilen tüm güçlerin işbirliğine dayalı bağlantı ve ortak girişimler yolunda her türlü çabayı göstermek;
- Demokratik özgürlükleri, insan hakları ve eski sosyalist ülkelerdeki ve eski SSCB'ndeki toplumsal kazanımları savunan tüm diğer ilerici güçlerle olduğu gibi, sosyalizmi kendileri için amaç edinen komünist, demokratik ve diğer güçlerle de dayanışmayı geliştirmek;
- Küba ile Kıbrıs ve Filistin halklarının savaşımı ile ve demokrasi, ulusal bağımsızlık, self-determinasyon ve toplumsal ilerleme uğrunda savaşan tüm halklar ile dayanışmayı güçlendirmek için olanaklı her çabayı göstermek.

Toplantı bir belge benimsemiştir. ■

AYDIN AYAS
Yeşiller Partisi Sözcüsü

ACABA VATANDAŞIMIZ NE DİYOR?

Kanımca Karadeniz, Akdeniz ve bütün dünyayı inanılmaz boyutlarda kirleten **özgür ve demokratik görüntü veren ülkelerin** Rio'ya kadar zahmet etmelerinin sonuçları üzerinde yazı yazmanın anlamı, türlerinden ilk olmasındadır. 12 gün konferansının BM tarihinin en büyük toplantısı olmasıdır. Büyük bir medya olayıdır. 1972 toplantısını ciddiye almayanların tartışmaya en hızlı girmesindedir.

Doğayı ve insanları sömürmeye devam etmekten hiç rahatsız olmayan, ısrarlı olan ve **demokrat profil vermeyi başaran** sanayileşmiş ülkelerle pazarlığa oturmak, onlardan birşeyler beklemek büyük bir naifliktir. Kızmak ve eleştirmek bile belki boşunadır. Rant ülkelerinin Yeşillerinin protestosunun da bir anlamı yoktur. Bir milyar insan açlık sınırındadır ve doğayı tahrip etmek için en büyük potansiyeldir.

Olumlu tek yanı, dünya nüfusunun yüzde 80'inin birlikte yatırım ve ticari politikalar üretmek için bir arada bulunma şansını yakalamış olmasındadır. Kuzeyli ülkelerle kanlı bıçaklı olmanın hiç bir yararının olmadığınının anlaşılmış olması olumludur. Diktatörlükle yönetilen gelişmekte olan ülkelerin silah tüccarlarının oyuncağı olduğunun görülmesi önemlidir. Bu arada sorulan binlerce soru ilerde cevaplarını bulacaktır. Dünya nüfusunun yüzde sekseninin yeni bir para birimi, yeni bir borsa ve finans merkezi kurma talepleri, bilimin ulaşılır olmasından yararlanılarak bütün ülkelerin ortak olduğu, teknolojik dönüşümler yapmak için tekrar ve tekrar toplanma isteği olumludur.

Başbakan Süleyman Demirel'in "Kimse çevreden bize ne demesin, 30'a yakın şehrimiz kışın dumanda oturulamaz hale geldi. Bazı ırmaklarımız siyah akar halde. Ormanların önemli bir kısmı tahrip edildi." demesi önemlidir. S.Demirel hiçbir şey yapmıyacak. Biz biliyoruz. Ama vatandaşımızın çevrç konusunu bile "oy" için kullanan partilerin iki yüzlülüğünü görmesi önemli olacaktır.

Gelişmekte olan ülkelerin çevre dostu yatırımları tercih etme isteğini olumlu buluyorum. Gelişmekte olan ülkelerin birlikte yatırımlara girme, içpazarlarında çevre dostu ürünlere gümrüksüz dolaşım imkanı tanıması yönünde fikirlerin ortalarda dolaşması da önemlidir.

Bence en önemlisi uluslararası saygın bir yere oturmamız için insanlık tarihinin kesintisiz yaşandığı bu çok önemli bölgede kavgayı (barışçı geçinen bazı partiler böylesi bir olgunluktan rahatsız olsa da) bırakıp çağdaş kavramları dostça tartışmaya başlayabilme imkânına sahip olmasına Rio 92 yardımcı olabilecekse önemlidir. Suriyeli, Iraklı, Yunanlı, Ermeni, Rus, Bulgar, Gürcü komşularımızla önyargısız beraber olabilme şartlarını yaratabileceği için önemlidir.

Ülkemiz aydınları da "neden bu ülkelerden non-goverment kuruluşlar Rio 92 zirvesinde iki çift laf söylememektedir" sorusuna cevap arıyorlarsa önemlidir.

Sonuç olarak çok önemli bulduğum Rio 92 toplantısından Rant Ülkelerinin Yeşilleri'nin de ülkemiz Yeşillerininde hiç memnun olmadıklarını söylemek isterim.

Bir sorum var. Acaba vatandaşlarımız bu konuda ne söylüyor? ■

İSTANBUL'UN ÇEVRE SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Hazırlanması ve çoğu bölümlerinin yazımı Prof.Dr. Derin Orhon tarafından üstlenilen, kimi bölümleriyse konunun uzmanlarınca kaleme alınan İstanbul'un Çevre Sorunları ve Çözüm yolları adlı kitabın (İTO, 1991-11), konuyu başlıca boyutlarıyla özetleyen "Sonuçlar" başlıklı XII. bölümünü (s. 297-303), İstanbul'un, dolayısıyla farklı boyutlarda da olsa tüm Türkiye'nin çevre sorunlarını derli toplu sunması bakımından dergemizde aynen yayınlamayı yararlı gördük.

İstanbul Dünya'nın en büyük kentlerinden biridir; Türkiye'nin nüfusunun yüzde 15'ine yakın bir oranını bünyesinde barındırması yanında, çok büyük ve yaygın bir sanayi potansiyeli de metropol alanı içinde yer almış bulunmaktadır. Kentin geniş ve karmaşık yapısı, daha da ürkütücü boyutlarda çevre sorunlarına yansımış durumdadır. İstanbul boyutları ile birlikte Dünya'nın en ilginç konumuna sahiptir: ters yönde akan çift tabakalı bir akım sisteminin oluşturduğu, eşine az rastlanan Boğaz, çevre sorunlarını bir yandan Marmara'ya, bir yandan da Karadeniz'e taşıyabilmektedir. Bu durum, özellikle, su ve atıksu kökenli çevre sorunlarına hem çok ilginç, hem de çözümlerinde çok büyük bilgi birikimi ve özen gerektiren, kapsamlı bir boyut getirmektedir.

Boyutları farklı olmakla birlikte, İstanbul'un çevre sorunları Türkiye'nin herhangi başka bir yöresindeki sorunlardan farklı bir nitelikte değildir. Türkiye genelinde, çevre kirlenmesi olayının çözülememesinde, soruna nasıl yaklaşılması gerektiğinin saptanamamış olması gelmektedir; kısa tanımı ile Türkiye'nin tutarlı bir **Çevre Politikası** mevcut değildir. Konuya bu açıdan bakıldığında, İstanbul'un özellikle su ve atıksu sorununa, 1960'lı yıllardan beri tutarlı bir şekilde yaklaştığı ve bu yönü ile Türkiye genelinden ayrıldığı, hatta diğer benzer yöreler için planlama ve uygulama yaklaşımı bakımından bir örnek oluşturduğu söylenebilir. Başta hava kirlenmesi ve çöp sorunu olmak üzere, diğer çevre sorunları için, günümüzde olumlu başlangıçlar sayılabilecek bazı kıpırtılar görülmekle birlikte, aynı iyimser tablonun mevcut olduğunu belirtmek gerçekçi olmaz.

Çevre sorunlarına doğru yaklaşabilmek ve çözebilmek için, **çevre, kirletici, denetleyici,** denetleyicinin kullanacağı **kalite standartları, teknolojik esaslar, izleme ve kontrol düzeni, yasal çerçeve** gibi çevre korunmasına ilişkin ana unsurlar, **kamu oyu, kitle iliteşim araçları,** ve **eğitim/öğretim** olarak sıralanabilecek temel öğelerin tümünün dengeli bir biçimde kullanılabilmesi söz konusudur; bunların içinde, başlangıç noktası oluşturması bakımından belki de en önemlisi **yasal çerçeve** ve ilgili **mevzuat esaslarıdır.** Türkiye'de çevre donanımları ile ilgili mevzuat açısından çok büyük bir girişim ve hatta kargaşa yaşanmaktadır. Mevzuat, aynı konularda değişik kuruluşlara farklı yetki ve sorumluluklar verebilmekte ve sonuçta konunun asıl sahibini belirlemek mümkün olmamaktadır. **İSKİ,** mevzuat kargaşasına istisna oluşturan Türkiye'nin ilk kuruluşudur ve şu anda Türkiye'deki işler ve çalışır durumdaki yerel çevre örgütü kavramı ve uygulamasına ilk ve en iyi örnektir: 1981 yılında yürürlüğe giren 2560 sayılı kanun ile su ve atıksu konusunda, metropoliten alan içinde ve kullanma suyu temin eden bitişik koruma alanlarında tüm yetki ve sorumluluk İSKİ'ye verilmiştir. Su ve atıksu için İstanbul'un elde etmiş olduğu olanak, diğer konularda farklı bir görünümdedir: Çöp sorunu ile ilgili olarak, 1991 yılında yürürlüğe girmiş olan "Katı Atıkların Kontrolü" yönetmeliğinin 5. maddesindeki açık tanımla **Belediyeler** yetkili ve sorumlu kılınmıştır; ancak 2. maddede zararlı ve tehlikeli atıklar bu yönetmeliğin dışında tutulmuştur. Son 10 yıldır dünyanın en önemli çevre sorunu haline gelen zararlı atıklar daha Türkiye'de tanımlanamamış durumdadır. Sanayi potansiyeli dolayısıyla İstanbul'un da en önemli çevre sorunu kabul edilmesi gereken zararlı atıkların nasıl belirleneceği, toplanacağı, atılacağı ve uzaklaştırılacağına ilişkin hiç bir teknik ve idari hüküm bulunmamaktadır. Hava kirlenmesi ise halen "Çevre Kanunu" hükümleri ile, bir yandan Çevre Müsteşarlığınca, öte yandan yerel ölçekli **İstanbul Mahalli Çevre Kurulu**'nca kontrol edilir görünmekle birlikte, bu çerçevede soruna bir çözüm bulunması gerçekçi görünmemektedir. Diğer sorunlara ise, yukarda değinildiği gibi çok sayıdaki farklı mevzuatta parça parça değinilmektedir.

İstanbul'un başta değerlendirilmesi gereken Çevre sorunu **İçme ve kullanma suyu** sağlanmasıdır. Sağlanan su miktar bakımından yeterli olduğu kadar, kalite yönünden de gerekli koşulları sağlamalı ve suyun kalitesi sürekli korunmalıdır. O halde, içme ve kullanma suyu sorununa hem nicelik hem de nitelik yönünden bakmak gereklidir. İstanbul'un **su gereksinmesi,** hızla artan nüfusa paralel olarak sürekli yükselmektedir: 1985 yıllarında 950.000 m^3/gün olarak belirlenmiş olan bu gereksinme, 1990 de 1.300.000 - 1.500.000 m^3/gün'e yükselmiştir. 2000'li yılların başında bu değerin 3.000.000 m^3/gün'e ulaşacağına ilişkin tahminler yapılmaktadır. Günümüzde İstanbul'un suyu göl, baraj, regülatör v.b yüzeysel kaynaklardan sağlanmaktadır; ilerde de bu düzen genişletilerek devam ettirilecektir. Geçtiğimiz bir kaç yılda, bölgedeki kuraklık nedeni ile İstanbul'da önemli bir su sıkıntısı yaşanmıştır. Bu süre içinde, mevcut kaynaklar 1.600.000 - 1.700.000 m^3/gün su verebilecek düzeye getirilmiştir. Soru-

nun dinamik yapısına paralel olarak, 1995'e kadar 500 milyon m^3 ek kapasitesinin devreye alınması planlanmıştır. 2010 yılında ise ek kapasitenin iki misline çıkarılması öngörülmektedir. Bu konuda 9 büyük proje yürütülmektedir. İçme ve kullanmada gerekli **su kalitesi** için aynı olumlu tabloyu tanımlamak gerçekçi görünmemektedir. Su kalitesi, büyük ölçüde su havzalarının korunmasına bağlıdar. Havzalarda ise hem plansız ve kaçak yerleşimden kaynaklanan evsel kirlenme, hem de mevcut endüstri ve tarım faaliyetlerinin oluşturduğu kirlenme söz konusudur. Halen havzalara çok sayıda endüstri tesisi yerleşmiş durumdadır. Son değişikliklerle yeni bir yapıya kavuşturulan "Havza yönetmeliği" ile sorunun endüstrilerden kaynaklanan bölümüne bir çözüm yolu getirilmiş, toksik atıkları olan tesislerin bölgelerden ayrılması, diğerlerinin de yeterli arıtma sistemlerini kurmaları hükme bağlanmış ve uygulamaya geçilmiştir. Su koruma havzalarının en korkutucu sorunu kaçak yapılaşmadır. Günümüzde bu nüfusun tüm havzalarda 600.000'i geçtiği saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda sadece Ömerli ve Elmalı'da, 1.000.000'a yakın bir yerleşim alanı oluşacağına ilişkin tahminler esas alınmaktadır. Bu boyuttaki plansız bir yerleşim, önü alınması imkansız kirlenme sorunlarına ve sonuçta havzanın kullanılamaz hale gelmesine yol açabilir.. Bu konuda, bölgenin kanalizasyonu, atıksu arıtma, yağmur suyu toplama ve arıtma, içme suyu dağıtımına yönelik çok yönlü teknik ve mali kaynak temini çaba ve çalışmaları başlatılmış durumdadır.

İstanbul'da, içme ve kullanma suyu gereksinmesinin doğal uzantısı **atıksu** sorunudur. Metropoliten alandaki büyük nüfus ve endüstri potansiyeli sorunun bir yönünü oluşturmaktadır. Sorunun ikinci yönü ise, İstanbul'un 6000 km^2 ye yakın çok büyük bir alana yayılı olması ve etrafının Marmara, Boğaz, Haliç ve Karadeniz ile çevrilmiş bulunmasıdır. Atıksu olayını, bölgede tarımın kısıtlı olması dolayısıyla evsel ve endüstriyel atıksular olarak iki grupta ele almak gerekir. Bu arada yağmur sularından kaynaklanan kirlenme ile ilgili olarak elde sağlıklı veri olmadığı belirtilmelidir. İstanbul'da 1990 itibarı ile 1.300.000 m^3/gün (15.4m^3/sn) atıksu üretildiği öngörülmektedir. 2020 yılında bu değerin 32m^3/sn'ye ulaşacağı düşünülmektedir. Bu atıksu miktarı orta büyüklükteki bir nehir debisi ile aynı mertebededir. Atıksuların çevreye getirdikleri kirletici yükler konvansiyonel parametrelerle ifade edildiğinde 1990 yılı için 330 ton/gün organik yük (BOI_5), 54 ton/gün azot, 9 ton/gün fosfor hesaplanmıştır. 2020 yılında sadece Kadıköy'de 270 ton/gün organik yük oluşacağı öngürülmektedir. Atıksular 15'i aşkın değişik bölgede oluşmakta ve toplanmaktadır. Atıksuları toplayan kanalizasyonun şadece % 75'nin tamamlanmış olduğu, ancak mevcut sistemin % 80'ine yakınının da sağlıklı olmadığı yetkililerce ifade edilmektedir. İstanbul'da atıksu uzaklaştırma sistemi olarak sadece Yenikapı deşarjı çalışmaktadır. Dolayısıyla halen atıksuların % 90'ı dereler yolu ile ya da kıyılardan deniz yüzeyine dökülmektedir: Derelerin açık bir lağım haline gelmiş olmaları ve kıyılarımızın kirlenmesi mevcut durumun doğal ve beklenen bir sonucudur. İstanbul için değişik atıksu arıtma ve uzaklaştırma seçenekleri 1960'lı yıllardan beri incelenmiş ve 1980'den bu yana kısmen uygulamaya konmuştur. Son iki yıl içinde yeniden değerlendirilip kesin şekline kavuşturulan planlamalara göre İstanbul'daki tüm atıksuların biyolojik arıtmadan geçirildikten sonra, alt akıma derin deniz deşarjları ile verilmeleri kararlaştırılmıştır. Halen Tuzla ve Küçükçekmece'de iki büyük biyolojik arıtma tesisinin inşaatına başlanmıştır.

İstanbul'un atıksu sorununda şüphesiz, metropoliten alandaki sanayi faaliyetinin payı büyüktür; dolayısıyla atıksular ele alındığında **endüstriyel atıksular** ın kontrolü önem taşır. Yapılan teorik değerlendirmeler endüstri tesislerinden kaynaklanan atıksu debisinin, toplam debinin % 17'si dolayında olan 220.000 m^3/gün seviyesinde kaldığını belirtmektedir.

Benzer şekilde 107* ton/gün organik yükünün (BOI_5), endüstriyel atıksularla çevreye boşaldığı hesaplanmıştır. Bu değer toplam yüklerin % 33'üne karşı gelmektedir. Ancak sadece bu tür konvansiyonel parametrelerle endüstriyel kirlenmenin boyutunu belirlemek yanlış ve yanıltıcı olur: Asıl kirletici unsurlar ağır metaller ve toksik organikler gibi zehirli maddeler olup bunlar tümü ile endüstriyel faaliyetten kaynaklanmaktadır. Kirlenmenin önlenmesi için endüstri tesislerinin kanalizasyona boşaltma öncesi atıksularına ön arıtma uygulamaları gereklidir. İSKİ bu konuda son yıllarda "Kanalizasyona Deşarj Yönetmeliği "çerçevesinde etkili bir uygulama başlatmıştır: 1985-1986 yıllarında ön arıtma yapmış olan sanayi tesisi sayısı 10'un altında iken, günümüzde bu sayının 400-500'e ulaştığı saptanmıştır. Ancak, endüstriyel atıksu kontrolünün, en iyimser bir tahminle 3-4 yıldan önce İstanbul'da tamamlanabileceği söylenemez: arıtılmamış endüstriyel atıksular, bir süre daha çevre için ve hatta su kaynakları ve şebekeleri için çok ciddi bir tehlike potansiyeli oluşturmaya devam edecektir.

Marmara Denizinin Kirlenmesi son yıllarda, adeta İstanbul'un çevre sorunlarının en fazla gündemde olan "vitrini" haline gelmiştir: Marmara Denizi'nin kirlenmesi belki de Türkiye'nin "en az bilgi" ile üzerinde "en fazla konuşulan" çevre sorunu niteliğini kazanmıştır. Ancak, son yıllardaki çalışmalar ve özellikle ODTÜ'nin gözlem ve değerlendirmeleri sorunun bir çok yönü ile anlaşılmasını sağlamıştır. Başta, Marmara'nın kirlenmesi ile sadece İstanbul'u özdeşleştirmemek gerekir. Örneğin, bir İzmit Körfezi İstanbul'un yanında yıllardır Marmara'yı özellikle çok büyük sanayi tesislerinin atıksuları ile kirletmektedir.

Marmara'da kıyı şeridinin yoğun kirlenmesi ile Marmara'nın bünyesindeki temel kirlenme olayını birbirinden ayırdetmek ve ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Kıyı şeridindeki en belirgin değişiklik çözünmüş oksijen konsantrasyonlarındaki önemli düşmelerdir; buna şaşmamak gerekir. Çünkü yukarda

da değinildiği gibi bütün kıyı kesiminde atıklar hiç bir önlem alınmaksızın yüzeyden denize boşaltılmaktadır. Bu bakımdan kıyı kirlenmesini alınmış olan bazı teknik önlemlerin doğruluğu ve yanlışlığı ile bağdaştırmak yanlış olur. Marmara bünyesindeki kirlenme olayı ise çok daha karmaşıktır: Birincisi, alt tabakalardaki oksijen eksikliği Akdeniz sularından ve Marmara'nın yapısal özelliğinden kaynaklanmaktadır. İkincisi, Marmara'daki temel kirletici mekanizma birincil üretim (fotosentez) dir: Bu mekanizma ile azot ve fosfor türleri Marmara'da mikoorganizmalar tarafından alıkonarak bir çevrime sokulmakta ve dolayısıyla hem deniz suyundaki azot ve fosfor konsantrasyonları artmakta, hem de çözünmüş oksijen dengesi etkilenmektedir. Yapılan ölçümler organik karbondan oluşan kirlenmenin ikinci planda kaldığını göstermektedir. Bu tür kirlenmeyi arıtma sistemleri ile de engellemek zor görünmektedir, çünkü sadece Boğaz sistemi Karadenizden, İstanbuldaki atıksulardan yaklaşık 10 misli daha fazla organik karbon yükünü Marmara'ya taşımaktadır. Azot ve fosfor yükleri için aynı şeyleri söylemek doğru olmaz. İlerki yıllarda, Marmara'nın kirlenmesinin önlenmesi için atıksu arıtma tesislerinde azot ya da fosfor türlerini giderecek değişikliklerin yapılmasının gerekeceği öngörülmektedir.

Haliç'in kirlenmesi bir bakıma İstanbul'daki çevre sorunlarının bir simgesi haline gelmiştir. Haliç, üzerinde en fazla çalışma yapılan yörelerden biridir. Haliç'e yaklaşık 200.000 m^3/gün atıksu günde 40 ton civarında organik kirleticiler boşlatmaktadır. Atıksular Haliç'in üstteki 2-3 m'lik yüzey tabakasını etkilemektedir. Bu tabaka yarı arıtılmış bir atıksu özelliği ve görünümündedir. İlginç bulgulardan biri Haliç'te tipik bir üst tabakalı sistemin mevcut olduğunu göstermektedir: Üst tabakanın yoğun kirliliğe maruz kalmasına karşın, alttaki tabakalar sırasıyla Karadeniz ve Akdeniz sularının özelliklerini taşımaktadır. Özellikle orta tabaka çok yüksek çözünmüş oksijen konsantrasyonu ile dikkat çekmektedir. Haliç'in temizlenmesi için, başta Haliç'e hiç atıksu vermemek gerekir: Güney ve Kuzey Haliç kollektör projeleri bunu sağlayacaktır. Sonra, üst tabaka sirkülasyonu artırılmalıdır. Mevcut köprü dubaları bu sirkülasyonu büyük ölçüde engellemektedir. Bunların ötesinde, Haliç'te çok kirli dipsel çamur tabakası mevcuttur. Özellikle menba tarafında, dipsel çamur sorunu başta koku olmak üzere, diğer kirlenme sorunlarının başlıca nedeni olacaktır. Başka bir deyimle dip çamuru halledilmeden Haliç'in kirlenmeden kurtulması çok zor görünmektedir.

Katı atık sorunu İstanbul'un en fazla göz ardı edilmiş sorunlarının başında gelmektedir. Bir yandan 7 milyondan fazla bir nüfusun çıkardığı 5000-6000 ton/gün dolayındaki çöp ve ticari atıklar, diğer yandan kentte faaliyet gösteren sanayinin en az aynı mertebedeki atıkları, bozuk ürünleri, v.b., her gün yakın çevremize düzensiz bir şekilde atılmakta ve birikmektedir. Bu konunun en önemli yanlarından biri, özellikle bazı endüstriyel atıkların tehlikesinin bilinçsizliğidir: Sanayi'nin önemli bir bölümünden kaynaklanan tehlikeli ve zararlı atıklar ve arıtma çamurları çöplerle birlikte toplanmakta ve aynı yerlere dökülmektedir. Çöp dökme alanlarındaki sızıntı suları özellikle yeraltı kaynakları için büyük bir tehlikedir. Bu soruna çok yakında büyük arıtma tesislerinden çıkacak olan atıksu arıtma çamurları eklenecektir; İSKİ, bu konunun gerektiği gibi çözülebilmesi için geniş kapsamlı çalışmalar başlatmıştır.

İstanbul'da **hava kirlenmesi**, gerek tanımı, gerekse çözümleri itibariyle çok boyutlu ve sistematik çalışmalar gerektiren önemli bir başka sorundur. Soruna ısınma, ulaşım ve endüstriyel kaynakların, kentin değişik yörelerinde farklı katkıları söz konusudur. Kentte hava kirlenmesinin önlenmesi için sistematik bir yaklaşımın gerekli olduğu, önce gerekli verilerin toplanıp, emisyon envanterlerinin yapılması, meteorolojik koşulların değerlendirilmesi ve kaynak kontrollerinin ve arıtma uygulamalarının bu değerlendirmelere dayandırılması gerektiği belirtilmektedir.

İstanbul'un çevre sorunları bu kadarla da kalmamaktadır. Giderek yoğunlaşan **trafik** kenti adeta damar tıkanıklığı çeken hasta bir adama çevirmiştir. Kentin hemen her yöresinde **gürültü** önemli sağlık sakıncaları yaratabilecek boyutlara ulaşmış durumdadır. Bu konuda, yasal mevzuat mevcut olmakla birlikte hiç bir gelişme sağlanamamaktadır.

Yukarda özetlenen konuların ötesinde, İstanbul **Nüfus Kirlenmesi** olarak adlandırılabilecek bir sorunla karşı karşıyadır; bu belki de İstanbul'un en önemli ve acımasız çevre sorunudur. Kentin 1990 başındaki nüfusu 7 milyonun üzerindedir ve Türkiyenin ortalama artışının % 2 dolaylarında olmasına karşın, her yıl % 5'in üzerinde bir hızla artmaktadır. Bu oranın büyük bir bölümü İstanbul'a göç eden kitleden oluşmaktadır. Başka bir bakış açısı ile, her yıl orta büyüklükteki bir başka kent, tüm alt yapı ve çevre sorunları ile birlikte istanbul'a eklenmektedir. Ayrıca, bu eklenme hemen hemen bütünü ile yasal olmayan yollarla, mülkiyet hakkı kamuya ya da üçüncü şahıslara ait arazi üzerine kaçak ve plansız yapılaşma ile gerçekleşmektedir. Böyle bir sağlıksız nüfus artışının yukarıda değinilen çevre sorunlarını ne ölçüde artırdığı kolayca görülmektedir. Bütün bu sorunların yanında, kırsal alandan gelenlerin kentleşmesininin aksine, İstanbul bütünü ile çirkinleşmekte ve "köyleşmektedir"

İstanbul gerek doğal zenginliği ile, gerekse tarihsel ve kültürel mirası ile, Dünya'nın en güzel ve görkemli kentlerinden biridir; bütün çevre sorunlarına karşın, bu güzelliği ve görkemi muhafaza etmekte direnmektedir. Bir kent, ancak onu seven ve değerini anlayan "hemşehri"leri ile korunabilir ve değer kazanır. İstanbul, hızlı nüfus artışının tam aksine, bu "hemşehri" oranını hızla kaybetmektedir. Diğer tüm sorunları teknik olarak halledilse bile, "hemşehri" erozyonu, İstanbul'u belki de yok edecek en önemli çevre sorunu olarak kalacaktır. ■

KRITON CURİ

DÜNYA GÜNÜ'92 MERHABA!

22 Nisan 1992 de geldi. Bir "Dünya Günü"nü daha kutladık. Nutuklar atıldı... Uçurtmalar uçuruldu... Çöpler toplandı... Pek çok aktiviteler düzenlendi ve insanoğlu "Dünya"ya karşı kayıtsız olmadığını bir kez daha gösterdi. Ancak Dünya Günü amacına ulaştı mı?

Dünya Günü'nün bu yılki konusu Haziran ayında Rio'da yapılacak olan "Çevre Zirvesi"nde görüşülecek konuları irdelemekti. Rio'da devlet temsilcilerinin onayına sunulacak olan metinleri hazırlamak için aylardan beri çalışıldığı biliniyor, hatta geçen ay içinde bu amaç ile ilgili olarak New York'a beş hafta süren bir toplantı yapıldı. Bu toplantılara Türkiye'den de temsilciler katıldı, ancak ne yazık ki buralarda nelerin konuşulduğu, Türkiye'nin hangi fikirleri savunduğu konusunda hiçbir açıklama yapılmadı. Bunun neticesinde de tabii Dünya Günü'nde Rio Zirvesi tartışılamadı.

Anma günleri bazıları için bir eğlence vesilesi olmakta, bazıları için ise kendi kendine hesaplaşma vesilesi. Benim için bu yıl "Dünya Günü" bir çevresel hesaplaşma günü olmaktadır. Geçen Dünya Günü'nden bu yana ne yaptık, ne yapmadık? Ne düzelttik, ne bozduk?

İşte size bir kaç gerçek:

● Avrupa'da bir yılda erozyona uğrayıp taşınan toprak 31.3 ton/km^2 olmasına mukabil, Türkiye'de bir yılda taşınan toprak miktarı 585.6 ton/km^2'dir. aradaki fark korkunç değil mi? Türkiye'de bir yılda taşınan toprak miktarı 450 milyon tondur! Bu rakamlar ormanlarımızı korumanın, ağaçlandırma faaliyetlerine destek olmanın ne kadar önemli olduğunu göstermeye yeter.

● Yaz aylarında unuttuğumuz hava kirliliği Türkiye'nin en önemli halk sağlığı ve çevresel sorunu olmaya devam etmektedir. Diyarbakır, Bursa, Malatya, İstanbul gibi bir kaç şehrimizde kükürt dioksit açısından kış aylarının ortalaması Dünya Sağlık Örgütü'nün kabul ettiği maksimum değerin on katından daha yüksektir.

İstanbul'da hava kirliliği sorunun çözümü için; sürekli olarak doğalgazın getirilmesi gösterilmekte idi. Ancak edinilen bilgilere göre, İstanbul'a tahsis edilen doğalgaz ancak nüfusun üçte birine yeterli. Başka bir deyişle hava kirliliğinin biteceği inancı basit bir hayal oldu. Acaba yetkililer, "Dünya Günü'93" ten önce İstanbul'da yakılmasına müsaade edilen yakıtların özelliklerine bir tahdit getirerek sorunun çözümüne katkıda bulunacaklar mı?

● Bir yıl daha geçti, ancak bu yıl içinde de ne "tehlikeli atıklar" la ilgili, ne de "çevresel etki değerlendirilmesi" ile ilgili yönetmelikler yayınlanmadı. Bunlar yayınlanmadığı için de önemli yatırımların çevreye etkileri ne olacağı düşünülmeden gerçekleşiyor. Tehlikeli atıklar ise ne kadar olduğu veya nereye nasıl atıldığı bilinmeden yok oluyor.

● Tuzla'daki Balık Gölü'nün "çevre gönülleri"nin çabaları ile "koruma alanı" ilan edilmiş olması sevindirici bir haber. Ancak gelin görün ki bu gölün havzası içinde yeni bir çöplük - Aydınlar Köyü çöplüğü- kuruldu! Acaba bir gölün yalnızca "koruma alanı" ilan edilerek korunamayacağını daha kavrayamadık mı?

Geçen dünya gününden bu yana koskaca bir yıl içinde yalnızca olumsuzluklar mı oldu? Kaygısına kapılmayın. Bir kaç olumlu olay da gerçekleşti. Moralinizi düzeltmek için, bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

● Türkiye'de ikibinden fazla çöplük var. Hepsi iğrenç, hepsi çirkin. Ancak 8 Nisan'da İzmir'de büyük bir değişiklik oldu. Türkiye'nin "ilk ve tek" düzenli depolama sahası faaliyete geçti!

Katı atık açısından bu önemli değişikliğin gerçekleşmesinde Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nini çevrecileri ile Katı Atık Türk Milli Komitesi'nin katkıları çok oldu. Bu başarıdan gurur duyabiliriz.

● Yine İzmir'de hastanelerin enfekte çöpleri özel kırmızı torbalara konulduktan sonra özel kamyonlarla toplanıp, geçirimsiz bir alanda kazılan çukurlarda kireçle birlikte gömülmeye başlandı. Böylece hiç olmazsa İzmir'de halk sağlığını tehdit eden önemli bir etken daha ortadan kalkmış oldu.

● Katı Atık Kirlenmesi Kontrol Yönetmeliği'nin, plastik kaplar ile madeni meşrubat kutularının bir kısmının geri toplanmasın mecburi hale getiren maddesi yürürlüğe girdi. Belki böylece doğamız biraz daha az kirlenir.

Sizlere olumlu birkaç haber daha yazmak isterdim, ancak biliyorsunuz mevsim bahar. Erguvanlar açtı, kampüsümüzde herşeye rağmen doğa harika! Bu eşsiz güzelliğin biraz olsa içine girebilmek biraz tadabilmek için yazımı bitiriyorum. Siz de gelsenize! Pişman olmayacaksınız! ■

(Boğaziçi, İlkbahar '92)

İÇTENLİKLE

İLKER DEMİR

Sevgili dost,

Direnmek güzel mi? Unutmak mümkün mü "Yaşasın direnişimiz!" dolu günleri? Unutulmaz da direniş güzel mi? Direnmeden olmaz mı? Bir hakkın daha altına evet dememenin bir tepkisi değil mi direniş? Daha üstü için yapılana direniş denir mi? Eylem nedir? Eylem mi bir direniş, direniş mi bir eylemdir? Ne fark var? Sözüm bir hakkın altına evet dememek için yapılana değil, direnmek zorunda bırakanlara.

Sana bu mektubumda Sosyalist Birlik partisi'nin 2-3 Mayıs'ta yapılan olağan kongresinden sözetmek istiyorum. Çünkü beni oldukça etkiledi.

Kamuoyu kongreye ilgisiz kaldı. Ama ilgisiz kalacağı kongerin başlangıcından ve sonucundan belliydi bence. Sana önyargı oluşturmadan kongreyi anlatayım istiyorum, ama mektup da önyargısız yazılamıyor ki.

Kongere, SBP Genel Başkanı Sayın Sadun Aren'in açış konuşmasıyla başladı. Sonra birkaç cümlelik konuklar konuşması oldu. Dünyada komünizmin tartışmaya en çok gereksinimi olduğu bir dönemde konuşmaların kısıtlanması, kongerinin bir uluslararası tartışma platformuna dönüşmesini önledi. Kongere kamuoyunu cezbedecek bir platform oluşturamadı.

Kongere Sayın Aren'i tekrar genel başkan seçti. Sayın Aren'i tanıyorsun, sosyalist mücadele geleneğinden gelen, onurla verdiği mücadelede tecrübe kazanmış, saygın ve Türkiyeli, hatta dünyalı komünistlerin daha az bildiği, bazen hiç bilmediği ekonomi konusunda bir profesör. Onur başkanlığı değil, ama genel başkanlığı partinin heterojenliğine ve kamuoyuna yeterince cevap verir mi diye hiç düşünülmedi.

Ertesi gün ve günler Cumhuriyet'in tek sütunluk haberi hariç basında ses yoktu. Ne yazsın? Türkiye'de basının ideolojik ve tirajkolik olduğu doğru, ama belirtmeye çalıştığım gibi nedenlerin düşünülmesi gerekmez mi?

Türkiyeli komünistler hala eski iz üstünde yenileşmeye çalışıyorlar. Bence bunun bayraktarlığını da SBP yapıyor. Yenileşmeye çalışıyor olması beni cezbediyor, ama yenileşmeyle "eski iz üzeri" nasıl bir arada olur akıl erdiremiyorum. Vefasızlık değil dediğim. Eski yanlışlarımızı biliyoruz, doğrularımızın çerçevesi belli; çerçevenin içi henüz ayrıntısız, ama çerçevenin içi "eski iz üstünde" nasıl dolar? Hangi türü olursa olsun, statükoculukla yenilikçilik birarada olabilir mi? Buna kuşak farkı bir neden olabilir diye düşünüyorum. Zira SBP kongerisinde kuşaklar vardı; 25 yaşındaki bir gençle 70 küsür yıllık yerleşmiş geleneğin buluştuğu bir platformdu. Kastım yaş değil, çünkü 70 küsür yaşındaki insanlardan daha sıkı gelenekçi gençler de vardı. Ama yaşın çok önemli bir etken olduğu da gerçek. Sözgelimi genç bir bayan delege, "Ben kendime nerede yer bulacağım? Dinlediniz, bazı konuşmacılar, yerlerini ve doğrultularını açık ve net olarak tanımlayabildiler. 80 öncesi ben de tanımlayabiliyordum. Ama şimdi tanımlayamıyorum. Ama ben burada kalmak istiyorum. Burada kalabilmeliyim!" dedi. Söyledikleri, yenileşme sıkıntısının belgelerinden bir demetti.

Sayın Zülfü Dicleli ve Erdal Talu ne yaptılar? Kongrenin kamuoyuna yansımış en yenilikçileri ya, merak edersin diye düşünüyorum. Al sana benden de bir eski tarz, bir önyargı: Bunlar yenilikçi mi? Ağır bir soru gibi görünüyor, ama söylemleri gözönüne alındığında değil. Kuşkusuz onlar da Türkiyelilelerin yenilikçilerinden Ancak kongeredeki davranışları tamamen eskiydi. Yazdığım zaman bana hak vereceğini umuyorum, ama istersen verme, çünkü ben böyle düşünüyorum. Kongerenin sonuna kadar sustular. Muhalifler (!) ya, kongerin sonuna doğru söz aldılar ve yaptıkları konuşmalarla, "muarızları"nın "açık"larını yakalamak için sustuklarını adeta belgelediler. Biri başta, diğeri sonda söz alsaydı, diyecektim ki, benimsemeden de olsa nesnel gerçekçiler, ama hayır, öyle yapmadılar. Beklediler, "açığı" yakaladılar" ve... Tamamen eski tarz! Makyajın anlamı yok "Cami malzemesiyle diskotek yapılamıyor." Nerede kaldı partide birey olma, yeni bir kültür söylemleri? Olmuyor. Zararlı mı? "Zararlı mı" sorusu zararlı. Yararlı. Ama "karşısındakiler" bu yenilikçi eskilerden farklı mıydı? Daha onları dinlemeden bastılar tepkiyi. Dicleli sözü kesildi diye küstü, kürsüyü terketti; sözünü kesenler eleştirilip davet edilince konuşmasına devam etti. Bu hoşgörüsüzlük neden?

Dicleli sizleri saatlerce sessiz olarak dinledi. Ki öyle olmasa bile, dinlememenin hangi haklı nedeni olabilir. İfade özgürlüğü, temel insan haklarından. Yani olmazsa olmaz bir hak. Hiç kimsenin bu hakkı hiç bir gerekçeyle ihlal etmeye hakkı yok. Bunların nedenlerinden biri de, yine eski kültürel alışkanlıklarımız üstünde yenileşme çalışıyor olmamız değil mi sence?

Anlattıklarıma rağmen, kongre genelde, Türkiye'de rastlanmayacak hoşgörüdeydi. Hoşgörü dedim de aklıma geldi; kongerede hoşgörü kapsamlı hoşgörüsüzlüklerde oldu bir-iki. Sözgelimi, bazı delegelerin inançları doğrultusunda duygu dolu, heyecan yaratıcı biçemde konuşmaları tepki aldı. Hiç anlamıyorum, insanlar ille de aynı aritmetik heyecan ve söylem biçeminde olmak zorunda mı? Her neyse; dediğim gibi, herşeye rağmen SBP kongresi Türkiye'de örnek sayılabilecek demokratik olgunluktaydı. Böyle böyle gelişecek; ne yapalım, topragımız bu. Ben gelecekten umutluyum.

Yazacak çok şey var. Savaş çığlıkları atılıyor, ya da blöfleri, dış Türkleri "korumak" için. İçerde kimlikleri ne olursa olsun, gencecik insanlar ölüyor. Barış, demokrasi ve insan hak ve özgürlükleri hala söylemlerde ve paket içinde. Ve içerde kalan Kürtlere yapılan haksızlık sürüyor. Yazacak çok şey var. "Amnesty Gazete Büfesi"ni kurdum. Askere alınmazsam, gelecek mektupta buluşuruz.

İçtenlikle,

İLKER

ÜMİT KIVANÇ

İSYAN HAKKI

Ben bir beyaz ayıyım Gülhane Parkı'nda
Hem ölümle yüzyüze hem oyunun farkında
(Şairi bilinmiyor)

Devlet adamları ve düzen koruyucularının "terörizm sorunu" adını taktığı konu, bugünün dünyasında hüküm süren başlıca siyasi ilkeler ve toplum düzeni kurallarının gediklerinin apaçık seçilebildiği bir alandır. Egemenler bu konu hakkıyla gündeme getirildiği anda donsuz kalmaya mahkûmdur. Aynı zamanda, yine bu uğursuz ve lanetli başlık altında, hayatımızı kuşatmış egemenlik biçim(ler)inin ardına gizlendiği teranelerinin hükmü kalmamakta, şiddetin siyasi alandan dışlanması kisvesi altında giderek pekiştirilen terör tekelinin teşhisi mümkün olmaktadır.

Lafa başlarken, yine pek çok eşi dostu kızdırmayı göze alıp şunu belirtmek istiyorum ki, ben daha insanca bir dünyaya, daha insanca toplumsal ilişkilere şiddete dayalı mücadale yollarından ulaşılabileceğine inanmıyorum. Daha iyi bir dünya kurmak için uğrunda mücadele edilmesi gereken temel amaçlardan birinin, insanlar arasında ne gerekçeyle olursa olsun şiddet kullanılmasını dışlamak olduğuna inanıyorum. Soyut bir düzeyde geçmesi anlamsız olan "nefsi müdafaa" ve "zora başvurarak direnme hakkı" tartışmalarına burada girmek istemiyorum. (Yazının sorasına bakın, ne demek istediğimi anlarsınız.)

Şiddetsiz bir dünyaya bilinçle, seçilmiş biçimlerde şiddet uygulayarak varılabileceğine bir kez daha ikna edilemem. Çünkü şiddetin menzili öldürmeye kolaylıkla uzanabilir. Çünkü insanın bildiği tanıdığı herhangi bir başka durum ölüm kadar ve ölüm gibi kesin değildir. Çünkü ölümün kesinliği, onu hakkında insanların karar alabileceği bir konu olmaktan kesinlikle çıkarır. Ve hangi meşrulaştırma araçlarıyla olursa olsun, birilerine başka birilerini yaşamasıölmesi konusunda karar hakkı tanırsa ya da birileri kendilerine bu hakkı tanırsa, karşı taraf için de aynı hak kaçınılmaz olarak meşrulaşır. (Bir parantez: İdam cezası uygulayan bir devletin "adam öldürdüğü" gerekçesiyle birilerini cezalandırması da bu bakımdan gayrımeşrudur.) İnsan ancak kendi hayatı üzerinde tasarruf sahibidir. İsterse intihar eder. O kadar.

Ancak! (Yazımın bütününü bu 'ancak'ı izleyen tek bir cümle olarak okuyabilirsiniz.) Bizzat şu yukarıda söylediklerimi söyleyebilmenin dahi bir hak kazanma meselesi olduğunu düşünüyorum. Yani açıkçası şu: Birileri şiddeti siyasette araç olarak kullanıyorsa onlara bunun yanlışlığını, bu yöntemle iyi amaçlara ulaşılamayacağını söyleyebilmeniz için, sizin de mücadele yöntemi olarak insanlara yönelik şiddeti dışlamış bulunmanız gerekir, bir zahmet. Şimdi daha da açıkça ifade edeyim: Terörizm "sorunu" veya terörizmle mücadele sözlerini ağzına almaya hakkı bulunmayanların başında bu sözleri dillerinden düşürmeyenler gelmektedir. Birilerine "terörist" deme hakkının ülkesine göre değişen çeşitli evsafta egemen güçler ve her türlü devletin elinden derhal alınması gerektiği açıktır. Savaştan büyük terör, ordulardan büyük silahlı güç ve şiddet unsuru mu var?

Çeşitli somut formasyonlar halinde karşımıza çıksalar da burjuva düzenlerinin dayandığı bazı ortak temel ilkeleri ve günümüz dünya devletlerinin bazı ortak özellikelerini teşhis edebiliriz. Bunları, her terör konusu geçtiğinde elde neşter, birtakım eylemcilerin üstüne saldıran sosyal-siyasi cerrahlara nazire, hunharca masaya yatırmak gerekiyor. Ben aşağıda yol gösterici olma umuduyla bu işe kısa bir başlangıç yapacağım.

Şu burjuvazinin taşıyıcısı olma iddiasını kimselere bırakmadığı başlıca ilke "hürriyet"tir, bilindiği üzre, Burjuvazi hürriyetli kısaca, "Bir bireyin hürriyeti, bir başkasınınkinin başladığı yere kadar uzanır," diye tanımlamıştır; bu bir. Bu marifetli egemen sınıfımız, devlet-toplum, toplum-birey, devlet-birey ve birey-birey ilişkilerini de "hukukun üstünlüğü" güvencesine bağlamıştır. İki. Hürriyet ve hukukun üstünlüğü güvencelerinin şemsiyesi altında, burjuva düzeninde "herkes, önceden izin almaksızın örgütlenebilir, toplantı, gösteri yapabilir, yayın çıkarabilir" v.b.....

Bu ilkelere göre cereyan eden bir toplum hayatında birileri çıkıp, elde silah, herkes için geçerli olan hukuku imhaya kalkışırsa, bu da doğal olarak onaylanamaz, terörizm olur, bizdeki gibi darbe olur,

en azından ayıp olur.

Günümüz dünyasında yürürlükteki düzenlere dedektör tutup hürriyet ve hukukun üstünlüğü zerreciklerini aramaya kalkıştığımızda karşımıza çıkacak durumu da en hafifinden 'ayıp' diye niteleyebiliriz.

HAKİMİYET MESELESİ

Ükelerin farklılık gösteren "medeniyet" düzeylerine, biçimlerine, hatta toplumların "kibarlık" alışkanlıkalarına göre değişen tablolar, devletlerin -yine ülkelere göre büyüyen, küçülen, mermer ya da betonarme olabilen- dev salonlarında kurulu gizli tapınaklarda asılıdır. Boyaların kalitesi, ressamların beceri düzeyi, çerçeve ahşabının cinsi değişmektedir ama görülen hep aynı resimdir: Halkın oylarıyla seçilmiş politikacıların grup resmi. Devletlerin seçilmemiş mensupları arkalarında durmuş, bu vekillere ve temsilcilere kulak yapmaktadır. "V" biçiminde yapılan kulaklar aynı zamanda devletlerin seçilmemiş cihazlarının millet iradesi üzerindeki "zafer"ini de simgelemektedir. Para ve nüfuz gücüyle vekil ve temsilcileri yönlendiren başka birileriyse, her zamanki gibi, tabloda görülmemektedir.

Hâkimiyet asla kayıtsız şartkıs milletin değildir. Demokrasisi gelişmiş sayılabilecek ülkelerde kayıtlı şartlı, bu bakımdan görece geri diyarlarda kayıtsız şartsız egemenler ve devletindir. Herehangi bir uysal yurttaş, TV, beyaz eşya, otomobil, maç v.b. peşinde koşmayı bırakıp egemenleri ciddi biçimde rahatsız edecek menfur faaliyetlere giriştiğinde başına neler geleceğini çok iyi, çok iyi bilmektedir. Bizzat bu bilginin varlığı başa gelebileceklerin kendinden daha önemlidir. Bu bilgi, toplumları ve burjuvazinin kurtardığını iddia ettiği bireyleri daha baştan kayıtsız şartsız zaptûrapt altına almanın ilk aracıdır. Bu bilginin varolduğu, herkesin ruhuna işlediği, nesilden nesile aktarıldığı bir dünyada hangi hürriyetten sözedilebilir?

Halk temsilcilerinin tıpkı şirketlerin halkla ilişkiler bölümleri gibi, nedense halka epeyce uzak bir yerden devşirilmesinin zorunlu ve nesnel nedenlerine eğilmeyi, sadece konumuzla ilişkisine atıfta bulunarak, lafı uzatmamak için başkalarına bırakıyorum. (Herkese ev ödevi: Şu soruları cevaplayınız: 1. Milletvekili seçilebilmek için neden epeyce zengin olmak gerekir? 2. Ben Türkiye'nin en namuslu ve en becerikli insanı olsam milletvekili seçilebilir miyim? 3. Bu olaydaki önemli şahısları sayınız ve konunun anafikrini çıkarınız.)

BİREY OLARAK SINIRLARIM

Günümüzün burjuva dünyası, bireyi, sadece ona siyasi davranışlarının doğal sınırlarını tartışılmaz kesinlikte empoze etmekle, dayatmakla zincirleme-miş, aynı zamanda "yeni zamanların" mahsûlü medya canavarının da kucağına atmıştır. Bugün birey olarak, sadece siyasetin verili sınırlarını zorlasam başıma gelebilecekleri bilerek titremiyorum; şunu da pek iyi biliyorum: Diyelim Sabah gazetesi -rahatlıkla her an herhangi birimize yapabileceği gibi- bana kafayı taksa, iki günlük yayınıyla beni bir daha iş bulamaz, ev bulamaz, arkadaş, sevgili bulamaz, insan içine çıkamaz hale düşürebilir. Farzedin ki alternatif yöntemlerle çocukların zevkle ve keyifle yetiştirildiği bir kreş açtım. Ertesi gün kuzunimin dört yaşındaki kızının poposunu okşarken bir fotoğrafımı bastılar ve altına da münasip bir şey yazdılar. Ben dava açtım. 1. Açabilir miyim? 2. Korkmaz mıyım? 3. Sabah gazetesine karşı dava kazanabilecek avukatlara para yetiştirebilir miyim? Ya da benim dürüst avukat arkadaşlarım Sabah'ın avukatlarıyla aynı şansa sahip olur mu duruşmalar boyunca? 4. Olmazsa neden?

Ya da konumuzla daha yakından ilgili, daha netametli bir örnek üzerinde konuşalım. İstanbul'da iki ayrı gece dizi operasyonlarda toplam yirmi insan öldürüldü. İlkinin ayrıntılarını unutmayı büyük çabalarla başardım. İkincisinde olanlarıysa bir türlü unutamıyorum. Polisler Dev-Sol'a karşı zaferlerini kutlamak için havalara ateş açtılar, çevre halkından bayraklar çekip İstiklâl Marşı söyleyenler oldu. "Teröristlere karşı devletin zaferi", gazetelerce kanlı fotoğraflar ve 'geçirdik' üslûplu haberlerle kutlandı. Tam bir histeri yaşandı. Ama şurası kesindi ki, polisin meselâ ikinci gece girdiği ve içerdekileri öldürdüğü bütün evlerden "güvenlik kuvvetlerinin uyarılarına rağmen ateş açılmış" değildi. Elinde tek tabanca bulunan iki kadını polis pekâlâ yakalayabile-cekken öldürdü. Şüphesiz ki öbür insanları da. Daha önce de benzer olaylar çok görülü. Ayrıca zaten devletçe öldürülen yirmi kişinin ne gibi suçları olduğu dahi meçhûldü, meçhûl kaldı.

Diyelim ben bir yurttaş olarak, sokaklarda polisin zaferini kutlayan insanlara hitaben, son derece kibar bir üslûpla bir mektup kaleme aldım. Özetle şunu dedim: "Peki kardeşim, tamam, devlet teröristleri yakalasın. Ama yakalayıp yargılaması gerekmez mi? Bu yöntemle, yerinde infazla yeni kin tohumları ekiliyor, terörün sona erdirilmesi şöyle dursun, gelişmesi için yeni zeminler yaratıyor. Bizim, şiddet istemeyen yurttaşlar olarak, teröristler kadar, hukuku çiğneyerek insan öldüren devlet görevlilerine de karşı çıkmamız gerekmez mi?" Farzedin kendi halinde sınırlı sorumlu

demokrat bir insanım ve birilerine bunları söylemek istedim. Bu suç mu? Hayır. Peki bunları nasıl, hangi araçla, hangi imkânlardan yararlanarak, daha önemlisi, hangi cesaretle söyleye-cektim? Gazeteler bana sayfalarında yer mi verecekti? Ya da kanunen "önceden izin almaksızın", sadece "bildirimde bulunmak suretiyle" bildiri dağıtmaya kalksaydım, o bildirimde bulunurken ya da en geç bildirilerin ikincisini yoldan geçen birine vermeye çalışırken beni ne yaparlardı?

Şimdi sıkı duralım. Çünkü şu soru geliyor: Bu bildirilerin onunu yirmisini dağıtabildim diyelim, bunları verdiğim insanlar alır okur muydu? Meselenin ne olduğunu bile anlamadan panik içinde uzaklaşırlar mıydı? Veya, sırf bunları söylediğim, üstelik alenen söylediğim için beni de yanlışlıkla kaçarken vursalar ya da merdivenden düşürseler beni savunacak kimse çıkar mıydı?

"TERÖRİST" TANIMI

Boyuna birtakım sorular sorarak elbette bu bâriz garabeti teşhire çalışmıyorum. Nereye varmaya çalıştığımı kısaca belirteyim: Bu soruların doğru cevapları insanı fena halde terörist yapabilir. Son derece haklı bir zeminde...

Çünkü buradan hareketle, mümkün tek meşru terörist tanımı yapılabilir: Terörist, bir tercih olarak şiddete başvuran insandır; amaçlarını savunmak; siyasette, toplumda başka türlü ilişkiler istemek, hatta bunları yaşamak; tasvip etmediği uygulamalara, politikalara karşı çıkmak, direnmek konusunda her türlü hakka sahipken bunları bir kenara itip ille de şiddet diyen biridir. Ağzı ve gözleri bantlı, elleri arkadan kelepçeli bir adam size tekme atarsa ona, değil "terörist!" höst deme hakkınız bile yoktur.

Tercihe, seçmeye dayalı bir hareket tarzı olarak terörizm tanımına uygun teröristler dünyamızda elbette vardır, ama bize yutturulmaya çalışıldığından çok daha azdır. Sözümona terizmle mücadele eden devletlerin, hiçbirinin ruhu duymadan adam öldüren, provokasyon, suikast, sabotaj v.b. yapan birimleriyse, tahminlerimizin çok ötesinde, hem sayıca çok fazladır hem iş işten geçtikten sonra öğrenebildiğimizden çok daha çeşitli ve karışık işlere bulaşmaktadır hem de sivil olması, topluma ait olması gereken güçlerin, iradelerin yerini almakta, onlara üstünlük kurmakta, bunların bir kısmının da rızası, onayıyla iş görmektedir. Hukukun üstünlüğü, hukukun bizim -ayıp manâda- üstümüzde olması anlamına gelebilmektedir; ama hukukun üstünde de birileri mutlaka bulunmaktadır. Devletlerin elindeki suç tekeli başka türlü açıklanamaz.

ESİRGEMEYEN, BAĞIŞLAMAYAN... YA DA EKONOMİ

Bunlara eklenmesi gereken bir başka önemli konu, terörizm kaynağı olarak ekonomi bahsidir. İnsanların kişisel gündelik hayatını dahi emrine vermesi istenen ve dayatılan ekonomi, hepimizin bildiği gibi, pekâlâ bambaşka türlü örgütlenip dünyada açlığı, pis işleri, modern kölelik biçimlerini ortadan kaldırabilecekken, insanın hayatını zenginleştirmeyi amaç edinebilecekken, tasvir etmeye gerek duymadığım bugünkü halindedir. Ekonomi dindir. Ekonomi insanın sınırlanmasının ve -en önemlisi- kendi tâbî bir varlık olarak hissetmesinin, tebâ oluşu bir ruh hali olarak sindirmiş bulunmasının sebebi, zemini ve alanıdır. Bu alanın çevresinde bireysel teşebbüs hürriyetinin rengârenk çiçekleriyle değil dikenli tellerle çevrili olduğunu şimdilerde kimse itiraf etmiyor. Olsun, varsın etmesinler. Dünya çok histeri gördü, bunu da atlatır.

Bizi burada ilgilendiren, varolan koşulları içerisinde ekonominin, bireyi çıkışsızlığı daha ilk andan iliklerinde hissettiği bunalımlara sürüklemesi veya bu tehdit potansiyeliyle köşeye sıkıştırmasıdır. Çalışan insanlığın ezici çoğunluğu, aslında başkalarına hizmet ettiğini, yılın onbeş-yirmi gününü çalışmadan geçirebilmek için didinerek hayatını tükettiğini pekâlâ bilmekte veya hissettmektedir. Bu şekilde öğütülmeyi kabullenişin nedeni herkesin aptal olması değil bunun bir zorunluluk olduğuna inanmasıdır. Oysa, bakın söylemesi ne kadar kolay: bu hiç de zorunluluk değildir! Tekrarlayın bir-iki kere, inanın iyi gelecek.

Ekonominin ya maddî olarak, somut olarak ya da potansiyel tehditle insanları köşeye sıkıştırdığı tartışılamayacak kadar açık bir durumdur. Ve köşeye sıkıştırmak...bu durum da insanı maazallah terörist yapar.

Bilmem, bir adım daha atmış olduğumuzun farkında mısınız? Farkında olmanızı dilerim çünkü uçuruma koşuyoruz.

KORKU VE TEHDİT YAPISALDIR

Bugünün burjuva düzeninin -en gelişmişinin dahi- insanlara sunabildiği hürriyet miktar ve çeşitleri, şu her şeyin başı ekonominin bireylerin kişisel, ruhî âleminde yarattığı tahribatı gidermeye yetmemektedir. İşsizlik sigortası gibi sosyal devlet şıklıkları, düzenin her zaman bol sayıda işsize ihtiyacı olduğu gerçeğini örtemez, örtmemeli. Afrika'daki açlık kurbanlarına da bu dünyanın ihtiyacı var, çünkü insanları sıraya hizaya sokma-

nın temel aracı korku ve tehdit. Bugünün düzeni, ülkesine, bölgesine göre, ya insanları gece sinemadan dönerken yanında evli olmadığı bir kadın/erkek var diye aşağılanma, gözaltına alınma korkusuyla, toplumsal histerilere katılmama karşılığı dışlanma tehdidiyle, ya elindeki bir şeyleri kaybetme korkusuyla, aç kalma, işsiz kalma, "onlardan beter olma" tehdidiyle, şu ya da bu korku veya tehditle pıstırarak, ama mutlaka korku ve tehditle varolabiliyor. İnsanların hayatından hoşnutluğu sıralamasında her vakit önde bulunan Batı'da ilk bakışta görülen sükûnet kesinlikle aldatıcıdır. Batı holigan'ları imalat hatası ibi göstermeye çalışır, kanmayın. Holigan'lar düpedüz teröristtir ve eksiksiz kusursuz, kelimenin tam anlamıyla, günümüzün kapitalizminin ürünüdür. Holigan'ların şerefsizliği, bir insanı ortalarına alıp yirmi kişi suratını tekmeleyebilmelerinde, kendilerinden zayıf ve güçsüz olanlara saldırıp eziyet etmekten zevk almalarındandır; yoksa genel olarak şiddete başvurmalarında değil. Kapitalizm, birilerinin elinde güçü megawatlarla ölçülen ses yükselticiler varken başka birilerinin bağaralarda oyuklarda kısılmış sesleriyle fısıldaşmasını herkesin kendini ifade hakkının varolması diye gösteriyor. Öyle bir toplumsal mekanizma ve onun öyle çarkları işliyor ki, bunların dışladığı insanın körlemesine isyandan başka çaresi kalmıyor.

Batı'ya yönelim iletinin yeni bir tezahürüne kapıldık gidiyoruz diye telâşlanmayın. Şimdi göğsümüz kabara kabara ülkemizi tekrar anacağız. (Göğsümüzün hangi durumelarda kabaracağının da bizim dışımızda belirlendiği ülkemizi.) Aynı zamanda lafı toparlayalım hep beraber:

Bugünün dünyasında toplumsal düzenlerin ve devlet-toplum ilişkilerinin dayandığı temel ilkeler ve günlük hayata pençelerini yapıştırmış, sıradan insana, "sokaktaki adam"a kendini aşan ve tâbi kılan dev güçler karşısında hareket alanı ve imkânı bırakmayan iktidar odaklarının egemenlik biçimleri, hukuken tanınmış olsun olmasın, bireyin pek çok hakkını daha baştan hükümsüz kılmaktadır. İdeolojik manipülasyon temel iktidar araçlarından biri olmuştur ve tekel altındadır. Devletler, terör tekelini meşruiyeti tartışılamaz biçimde ellerinde bulundurmanın mücadelesini vermektedirler ve bu doğrultuda bir hayli mesafe katetmişlerdir. Bizim ülkemizde onyıllardır (kimi özellikleri bakımındansa yüzyıllardır) süren devlet zorbalığı, toplumsal aptallaştırmayı sonunda büyük ölçüde başarmış, çoğu insan, hiçbir zaman sahip olmadığı bireysel hakların talep edilmesine karşı devletle beraber tavır almaya dahi başlamıştır.

Bu koşullarda her türlü yolu yöntemi içeren isyan, bireyin karşısında hem mümkün tek hat hem meşru bir zemin hem de özgürleştirici bir ufuk olarak uzanmaktadır. Yalnız bir tek koşulla: Bunun bir reddediş ve isyan olması, asla kendi başına bir başka insanlık durumuna götürmeye yetecek bir araç sayılmaması, öyle sunulmaması koşuluyla.

Bitirirken şunu da eklemek istiyorum:

Şiddeti başka bir insanlık durumu yaratma mücadelesinin temel aracı olarak tanımlayanlar gün geçtikçe azalıyor. Bu eğilim herhalde herhalde bütünüyle ortadan kalkmayacak ama belki bugünkünden de daha marjinal kalacaktır. Buna karşılık, yürürlükteki düzenlerin kendi öz ürünü şiddet bu gidişle gün geçtikçe yayılacak, çeşitlenecek ve yapısallaşacaktır. Şimdi siyasi rakip ve hasımlarını "terörist" damgasını vurarak bertaraf etmeye ve herkesi temsilen ortalığı temizleme iddiasının arkasına saklanıp insanlık-dışı ilişki ve kurumları sürdürmeye çalışanlar asıl o vakit günlerini göreceklerdir. İnsanların siyasi eğilimlerini, dini inançlarını, toplumsal alışkanlıklarını suiistimal ederek, "Efendim, bunlar terörist!" gerekçesiyle solcuları öldürülebiliyorlar, "Bunlar örgüt elemanı, polis iz peşinde!" diye işkenceyi meşrulaştırmaya çalışabiliyorlar, ama durduk yerde aklına esip cam çerçeve inediren, yol kesip haraç alan, kıyafeti gıcığına gittiği için adam bıçaklayan boşvermiş, koyvermiş, kaybedecek bir şeyi olup olmadığını sorun etmeyen gruplarda elektrik vererek söyletebilecekleri bir şey olmayacaktır. Bu devirde hâlâ göz göre göre nehirleri, denizleri, havayı zehirleyen bir fabrikayı -"sosyal" kaygılarla ve siyasî amaçlarla değil, düpedüz kendilerini zehirlediği için!- uçuranları kolay kolay aşamayacaklar.

Kapitalizm insanları kolaylıkla toplum-dışına itiveriyor. Toplum-dışının topluma saldırısı terör merör değil düpedüz savaş dahi olabilir.

"Kaybedecek bir şeyi kalmamış olmak" göreli bir tanımdır. Kimi, kaybedecek bir şeyinin kalıp kalmadığını parasını sayarak ölçer kimiyse onurunu yoklayarak. Yerleşik düzenler tarafından toplum-dışına itilmek ille tinerci çocukların arasına katılmak anlamına gelmiyor. Bilmem anlatabildim mi? ■

(Birikim, Ağustos 1992)

Hazırlayan: Mustafa Durna

"MİNAREDEN AT BENİ İN AŞAĞI TUT BENİ"

İKİLİ SOHBETLER

Mihail GORBAÇOV Eski SSCB Devlet Başk.
- Dünyanın ilk sosyalisti Hz. İsa'dır
Necmettin ERBAKAN RP Genel Bşk.
- Sanki çocuk kandırıyor.

***

Filiz AKIN Sinema Oyuncusu
- Biliyor musunuz ben 5 seansta iki beden birden zayıfladım...!
Victor GERASHCHENKO Gosbank Bşk.
- Hayal demeyeceğim, ancak bugün için pahalı ve gerçekçi olmayan bir proje.

***

Celal TALABANİ Kürdistan Yurtsever Birliği Bşk.
- Geçmişte Saddam Hüseyin'in silahlanması için yardım etmiş ülkeler şimdi bize yardım etsin!
DERWALL Galatasaray eski teknikdirektörü
- Galatasaray için faydalı olur.

***

POLİS EŞLERİ
Lojmanlardından atılmak istenen Seyrantepeli
- Evlerden çıkmamak için gerekirse Ankara'ya bile yürürüz!...
Seyfi OKTAY Adalet Bakanı
- O zaman görüşürüz!!!

Mehmet SEZBİLABBAN
Artvin İl Jandarma Alay Komutanı
- Alay komutanlığımızda mide kanamasından ya da mide patlamasından öldü.
Süleyman DEMİREL Başbakan
- Herkes elini şakağına koysun iyi düşünsün!?

***

Metin YAZICI Belediye - İş Genel Bşk.
Adamlar holdingleşmiş birbirlerini kolluyorlar...!
GEORGE BUSH ABD Devlet Bşk.
- Bunlara bir zaman tanımak lazım...?

***

Cezmi ERSÖZ Taksi şoförü
- Gece gündüz çalışıyoruz. bu duruma bir allahın kulu "dur" demeyecek
Süleyman DEMİREL Başbakan
- Eyvah demeyin... Hükümetin ömrü 5 senedir.

***

Ali YAZICI Beritan Aşireti Lideri
- Bizi istemiyorlarsa şöylesinler başka ülkeye iltica edelim.
Süleyman DEMİREL Başbakan
- Biraz düşünün herşeyi ben mi söyleyeyim?

AKLINIZDA BULUNSUN

Demirel ile Özal eski arkadaştırlar onlar barışırlar.
TBMM Bşk. **Hüsemettin CİNDORUK**

SEÇMELER

Sayın Demirel tam demokrattır. İnönü 'de ondan geri kalmaz.
TBMM Bşk. **Hüsemettin CİNDORUK**

Düşünmedim.. Hiç düşünmüyor musunuz derseniz, hiç düşünmüyorum olur mu?
Başbakan **Süleyman Demirel**

PARDON

Kafam ammada kalınmış.
RP Genel Bşk. Yrd. **Ahmet YEKDAL**

Not: Kurgu yapılan sözler, değişik yer ve zamanda, ayrı ayrı konular için söylenmiştir.